

MBUROJA

Numri 156
Tetor 2022

ISSN 1857-7792

REVISTË E MINISTRISË SË MBROJTJES SË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

Të përkushtuar ndaj modernizimit dhe
ndaj partneritetit strategjik

**Automjetet e reja të blinduara
"JLTV OSHKOSH"
në poligonin "Krivollak"**

Të përkushtuar në modernizim dhe në partne

Ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska dhe ambasadorja e SHBA-së në Maqedoninë e Veriut, Kate Marry Birns, në poligonin ushtarak "Krivollak" morrën pjesë në stërvitjen e pjesëtarëve të Armatës në të cilën u përfshinë edhe automjetet e blinduara të reja „JLTV Oshkosh“ si dhe helikopterët ushtarak.

„Krivollak“ është shembulli më i mirë për efikasitetin e bashkëpunimit tonë të ndërsjellë. Kur kemi qëllime të qarta dhe kur jemi të përkushtuar ndaj zhvillimit, edhe miqtë tanë si dhe partnerët strategjik janë gjithnjë këtu për të

na ndihmuar”, tha ministrja pas stërvitjes demonstruese. Ajo shtoi se pikërisht në “Krivollak” stërviten pjesëtarë të Armatës së RMV-së dhe të Forcave të Armatosura të SHBA-së, por jo njëri krah tjetrit, por bashkërisht njëri me tjetrin, duke mësuar shkathtësi të reja dhe duke e zhvilluar bashkërisht ndërveprimin, i cili është crucial për sigurinë dhe stabilitetin e dy vendeve dhe për mjedisin Euroatlantik. Sa i përket bashkëpunimit të të dy vendeve në fushën e mbrojtjes, Petrovska e theksoi zhvillimin e poligonit ku bashkërisht u përmirësua infrastruktura, ndërsa u ndërtuan edhe përmbajtje të reja stërvitore, ndërsa njëkohësisht

ritet strategjik

mbi 1000 pjesëtarë të Armatës përfunduan një numër të madh të trajnimeve dhe shkollimeve të larta në SHBA. “Së bashku, tha ministrja, e realizojmë edhe procesin e modernizimit, më i madhi sipas volumit deri më tani. Me furnizimin me automjetet “JLTV Oshkosh” dhe “Stryker”, së bashku jemi duke e ndryshuar fytyrën e Armatës dhe së bashku formojmë një Armatë e cila është dhe e cila do të vazhdojë të jetë vlerë e vertetë për mbrojtjen kolektive, diçka që në këto kohëra të pasigurta, paraqet shtyllë të sigurisë dhe mbrojtjes”, nënvizoi ministrja. Me rastin e përfundimit të mandantit të ambasadores

Birns, ministrja shprehu mirënjohjen për vizionin e saj, për përkushtimin dhe çiltërsinë që çdo herë të shkojë një hap përpara në zhvillimin e bashkëpunimit, të vlerave të përbashkëta dhe parimeve në zhvillimin e besimit dhe respektit të ndërsjellë. Pas stërvitjes demonstruese, ministrja Petrovska ambasadores Birns i dorëzoi një flamur shtetëror dhe pllaketë, në emër të bashkëpunimit të shkëlqyer në mes të Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe SHBA-së, i cili ishte jashtëzakonisht intensiv gjatë periudhës kur Birns shërbeu si ambasadore në në vendin tonë.

Botues
Ministria e Mbrojtjes
së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Kryetar i këshillit botues
Mr. Ivan Atanasoski, kolonel

Anëtarë të këshillit botues:
Lidija Jançova-Hristova
Sonja Kramarska
Afërdita Volina
Toni Janevski, nënkolonel
Liljana Petreska, nënkolonele
Violeta Kostadinova, nënkolonele
Biljana Ivanova
Dr. Zhanet Ristoska

Kryeredaktore përgjegjëse
Dr. Zhanet Ristoska

Redaksia:
Umit Redzeqi
(redaktor i artit grafik dhe teknikës),
Kristina Ilievska
(gazetare dhe fotografe),
Bujar Zylfiqari
(përkthimi dhe redaktimi në gjuhën shqipe)
Biljana Ivanova
(redaktor teknik i këtij numri)

Shtyp:
„Evropa 92” – Koçan

MBUROJA
Është revistë e
Ministritsë së
Mbrojtjes së
Republikës së
Maqedonisë së Veriut

Botohet një herë në muaj
publikohet edhe në ueb
faqen e Ministritsë së
Mbrojtjes
<https://mod.gov.mk/штит>

6
NATO konferenca për komunikatorë

18
Lufta ekonomike

përmbajtja

MBUROJA ■ viti XIV ■ numri 156 ■ tetor 2022

Forum ii Sigurisë në Ohër8	Armatim Helikopteri shumëdimensional „UH-60M” 32
Jubile Jubileu i 30 vjetorit të formimit të mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë	Armatim „OMTAS” – sistemi i raketave reaktive antitanke 36
Nga idea deri te ndërtimi i sistemit të mbrojtjes nacionale (8) 10	Inovacione Modernizimi i ushtarëve: trendet teknologjike 41
Global Eliminimi i liderit të „Al Kaedës” 14	Armatim „ME - 163 Komet” 42
Misionet Nën flamurin e OKB-së Gjenocidi në Ruandë 21	Aktivitetet e OORRMV-së U shënua 78 vjetori i masakrës së Belicicës 44
NATO-aktivitete Vizitë pune në NCIA 24	Aeroditar Gyroplan në ajër 46
Global Roli i paqëruajtësve në mbrojtjen e civilëve nga dhuna bizarre seksuale dhe gjinore 26	Muzetë ushtarakë Muzeu francez i aviacionit dhe hapësirës – „Le Bourget” 48
Eko mbrojtja Maqedonia e Veriut dhe Ballkani drejt standardeve më të larta ekologjike në fushën e mbrojtjes 28	Manastiri mesjetar „Shën Nikita” në Karadakun e Shkupit 58

34
Fluturakja pa pilot „MQ-1 Predator”

38
Pistoleta „KELTECH P50”

Komunikim transparent dhe dabat i frytshëm

Komunikimi transparent dhe debati i frytshëm - shkëmbimi i ideve dhe pikëpamjeve, analizat reale dhe reflektimet teorike nga përfaqësues të rangut të lartë të institucioneve, por edhe nga përfaqësues të qarqeve akademike dhe ekspertësh, janë mjete të rëndësishme që kontribuojnë në përparimin dhe zhvillimin e demokracisë. shoqëritë. Këto ngjarje zhvillohen kryesisht në kuadër të konferencave kombëtare, rajonale dhe ndërkombëtare, forumeve, tryezave të rrumbullakëta, debateve mediatike etj. Organizimi i ngjarjeve të tilla është gjithmonë nder, por edhe sfidë për organizatorin që të krijojë kushtet dhe atmosferën për zhvillimin e një debati konstruktiv për një temë të caktuar nga pjesëmarrësit.

Republika e Maqedonisë së Veriut pati nderin e veçantë të priste konferencën e madhe të NATO-s për komunikues, për të cilën po shkruajmë në këtë numër të "Mburoja". Në kuadër të këtij titulli do të parafrzoj fjalët e ministres së mbrojtjes, Sllavjanka Petrovska, e cila në hapjen zyrtare të Konferencës theksoi se pret një debat të hapur intelektual, politik dhe strategjik nga i cili duhet të dalin ide dhe zgjidhje praktike për një numër i madh çështjesh të hapura në fushën e komunikimeve strategjike. Konferenca u vlerësua si e suksesshme dhe tregoi se dialogu dhe debati konstruktiv përfaqësojnë një platformë solide për zgjidhjen me sukses të problemeve dhe sfidave të caktuara me të cilat përballlet Aleanca.

Ministrja e mbrojtjes gjatë muajit të kaluar mori pjesë edhe në Konferencën me temë "Prioritetet e ripërcaktuara: Realitete të reja pas krizës së Ukrainës", organizuar nga Universiteti "American College" dhe UNHCR në Maqedoninë e Veriut, ku ndër të tjera theksoi se «Historia, veçanërisht sa më afër tregoi se e vetmja rrugë për një zgjidhje përfundimtare dhe të qëndrueshme për Ukrainën është dialogu, i cili duhet të ketë shansin e vet». Ministrja Petrovska mori pjesë edhe në një ngjarje rajonale në formatin e tryezës së rrumbullakët për politikën publike, organizuar nga Këshilli Euroatlantik i S. Maqedonia dhe nga Qendra për Studim të Demokracisë - Sofje (CSD) në bashkëpunim me institutin amerikan të kërkimit National Endowment for Democracy, i dedikuar për forcimin e qëndrueshmërisë demokratike në Maqedoninë e Veriut, veçanërisht në kontekstin e sfidave aktuale të sigurisë në kontinentin evropian. "Qasja jonë është që të ballafaqohemi në mënyrë të hapur dhe transparente me të gjitha sfidat, që qytetarët tanë të jenë të informuar dhe të ndërgjegjshëm për politikën dhe përpjekjet tona për të garantuar stabilitet dhe prosperitet", tha ministri në diskutim. Ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska foli edhe në Forumin e Sigurisë të Asociacionit të Alumnive të "Marshall Center", për të cilin shkruajmë në këtë numër. Shefi i Shtabit të Armatës, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurchinovski, mori pjesë në Konferencën e 25-të të Shefave të Shtabit të Ushtrive të Shteteve Anëtare SHBA-Karta Adriatik (A-5), e cila u mbajt në Budva të Malit të Zi, dhe zv. Ministri i Mbrojtjes Bashkim Hasani mori pjesë në Konferencën për Mbrojtjen dhe Sigurinë Kibernetike të Evropës Juglindore, e cila u mbajt në Sofje.

Me pjesëmarrjen e përfaqësuesve të Ministrisë së Mbrojtjes dhe Forcave të Armatosura të Ukrainës në ngjarje të këtij lloji, konfirmohet besueshmëria e Ministrisë dhe Ushtrisë si një partner i vlerësuar dhe i dëshiruar në dialogun për zgjidhjen e problemeve dhe sfidave të ndryshme të sigurisë.

„Orce Nikolov“ 116
1000 Shkup

Telefon: 02 3128 276
www.mod.gov.mk

Qëndrimet e plasura nga ana e bashkëpunëtorve të jashtëm nuk përfaqësojnë politikën zyrtare dhe qëndrimet e Ministrisë së Mbrojtjes

TË NDERUAR PJESËTARË TË ARMATËS DHE TË PUNËSUAR NË MM,

Redaksia e revistës „Mburoja“ ju inkurajon të dërgoni shkrime rreth aktiviteteve më të rëndësishme në kuadër të njësive suaj organizative. Shkrimet e juaja, informatat, apo reportazhet me fotografitë përkatëse, mund të na i dërgoni në adresat vijuese:

zanet.ristoska@mod.gov.mk, kristina.ilievska@mod.gov.mk, stit@mod.gov.mk

PARAQIT KORRUPSIONIN
0800 50030

NATO konferenca për komunikatorë

Komunikimi strategjik janë të larta në agjendën e NATO-s dhe Ministrisë së Mbrojtjes së Republikës së Maqedonisë së Veriut, të udhëhequra nga të njëjtat vlera – demokracia, çiltërsia dhe transparencja, liria e mediave dhe qeverisja e mirë. Në vitet e kaluara, Ministria e Mbrojtjes dhe Ushtria e Republikës së Maqedonisë së Veriut kanë punuar intensivisht në zhvillimin dhe përmirësimin e kapaciteteve në fushën e komunikimeve strategjike për të përmbushur kërkesat sipas standardeve të NATO-s. „Vetëm dy vjet pas anëtarësimit formal në NATO, neve na është besuar kjo përgjegjësi për të organizuar Konferencën më të madhe të Komunikatorëve në Aleancë dhe për ne si anëtarë më i ri i Aleancës, është jashtëzakonisht e rëndësishme të japim kontributin tonë në fushën e komunikimit strategjike”, tha ministrja e mbrojtjes Slavjanka Petrovska pas takimit me përfaqësues të mediave. Ministrja theksoi se pret një debat të hapur intelektual, politik dhe strategjik nga i cili duhet të dalin ide dhe zgjidhje praktike për një sërë çështjesh të hapura në fushën e komunikimit strategjik, si mjet për liderët dhe si mbështetje në përpjekjet e Aleancës për “mbrojtja dhe parandalimi” i të gjitha sfidave të mundshme të sigurisë. Drejtori i Komunikimeve në Komandën e Transformimit Aleat, Jay Janzen,

NATO Konferenca për komunikatorë është konferenca më e madhe vjetore për komunikatorë e Aleancës. Sivjet, nikoqire e Konferencës në fjalë ishte Maqedonia e Veriut, ndërsa në të njëjtën morrën pjesë rreth 300 pjesëmarrës

theksoi se kjo është një konferencë në të cilën janë përfaqësues nga 30 vende anëtare, e cila do të demonstrojë unitetin e vendeve anëtare të NATO-s. „Fakti që këta 300 përfaqësues të vendeve anëtare dhe të vendeve partnere janë të pranishëm këtu në Shkup, gjatë kësaj konference, tregon kohezionin e aleancës ushtarake për sa i përket mënyrës se si ne mësojmë për veten dhe respektojmë diversitetin tonë. Në të njëjtën kohë komunikimet po përdoren kundër nesh dhe së bashku duhet të diskutojmë, të bashkëpunojmë, të mësojmë dhe të ndajmë, sepse kur jemi të bashkuar mund t'i kapërcejmë këto sfida, t'i çmitizojmë dhe të nxjerrim në pah gjërat që janë të rëndësishme për Aleancën. Me praninë tonë këtu tregojmë se jemi më të fortë së bashku”, tha Janzen.

Ministria e mbrojtjes, Sllavjanka Petrovska, në hapje të Konferencës theksoi: “Për ne komunikimi është kyç. Ne kemi nevojë që mesazhet e NATO-s të arrijnë të gjithë. Ne kemi nevojë që qytetarët e botës të dinë se mbi të gjitha ne besojmë në paqe, por se jemi të vendosur të mbrojmë sovranitetin tonë, demokracinë tona dhe lirinë tonë. Ne kemi nevojë që 1 miliardë qytetarët tanë të dinë se Aleanca, përmes unitetit të aleancës, vendosmërisë dhe parimeve të qëndrueshme, garanton sigurinë e secilit prej tyre”. Ministria theksoi se përhapja e gënjeshtreve është gjithmonë mënyra më e lehtë për të arritur tek publiku dhe për të ndikuar në të, dhe efektet e këtyre gënjeshtreve janë shkatërruese dhe se përgjegjësia e komunikuesve të NATO-s në këtë luftë është e madhe për të fituar fitoren e së vërtetës. drejtësia dhe e qëndrueshme vlerat qytetëruese. “Ju, komunikatorët tanë të NATO-s, mbani në duart tuaja një nga katër instrumentet e pushtetit. Në duart tuaja është informacioni dhe trajtimi i tij është i një rëndësie të madhe. Secili prej jush i pranishëm këtu, dhe ju jeni nga të gjitha vendet aleate, duhet të përmbushni pa të meta rolin tuaj, në mënyrë që në fund së bashku të mund të dëshmojmë edhe një herë se NATO, 73 vjet pas themelimit të saj, mbetet Aleanca më e fuqishme e udhëhequr nga vlerat e vërteta. , që janë liritë individuale, demokracia, të drejtat e njeriut dhe shteti ligjor”, nënvizoi ministria Sa i përket kapaciteteve kombëtare për komunikim strategjik dhe përballje me dezinformimin, ministri theksoi se në vitet e fundit shteti ka ndërmarrë hapa të rëndësishëm pozitivë sepse është e qartë se nuk ka demokraci të vërtetë evropiane pa liri të fjalës, liri të medias, pa llogari dhe pa përgjegjësi dhe institucione transparente dhe pa qeverisje të mirë. “Për të tretin

vit radhazi Ministria e Mbrojtjes është shpallur institucioni më transparent në vend dhe nga ky vit në rezultat na është bashkuar edhe Qeveria si një institucion me transparencë 100 për qind aktiv. Ne e dimë se sa e rëndësishme është të mbrohen interesat kombëtare dhe siguria e secilit prej qytetarëve tanë, por e dimë gjithashtu se është po aq e rëndësishme t'i përgjigjemi çdo pyetjeje me interes për publikun sepse kjo është arma më e mirë kundër lajmeve të rreme”, tha Petrovska. . Ministri iu referua edhe zhvillimit të Qendrës Rajonale për Marrëdhëniet me Publikun, e cila do të marrë funksione dhe përgjegjësi shtesë, veçanërisht në fushën e luftimit të lajmeve të rreme dhe dezinformatave. „Me ndihmën e NATO-s, kjo Qendër do të bëhet një vlerë e shtuar për Aleancën në tërësi dhe një avantazh i madh që do të jetë i dobishëm për kërkimin tonë kolektiv të së vërtetës”, theksoi ministria.

Në hapje të Konferencës, në konferencë, përveç ministres Petrovska, folën edhe

kryeministri Dimitar Kovačevski, si dhe ndihmëssekretarja e përgjithshme e NATO-s për diplomaci publike, Baiba Braze, si dhe gjenerali Christopher Cavoli, komandant i Komandës Operative dhe Gjenerali Philippe Lavigne iu drejtua me video adresa edhe komandantit të Komandës së Transformimit. Në fjalën e tij theksoi kryeministri Kovačevski theksoi: “Si anëtare e NATO-s, ne jemi të përkushtuar të kontribuojmë në sigurinë kolektive. Kjo është e dukshme përmes ndihmës dhe mbështetjes për Ukrainën, stërvitjeve ushtarake “Reagimi i Shpejtë 22”, “Blesok 22” etj. Por veprimtaritë ushtarake dhe politike janë të lidhura ngushtë me komunikimin e tyre dhe me aftësinë për t'i sjellë sa më afër dhe sa më saktë qytetarëve. Varet nga komunikimi dhe hapja jonë nëse dhe si qytetarët do të kuptojnë se në cilat mënyra ne punojmë çdo ditë për të ruajtur sigurinë e tyre”. Ndhmës Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s për Diplomacinë Publike, Baiba Braze, tha: “Ne të gjithë duhet të kuptojmë se investimi i vazhdueshëm në dhe ndërtimi i një aftësie të fortë komunikimi strategjik është thelbësor. Është gjithashtu një aftësi si aftësitë e tjera mbrojtëse, por më shumë se kaq”. Gjatë fjalimit në pjesën e fundit të konferencës, gjenerali Gjurčinovski theksoi se si anëtarë më i ri i NATO-s, ai, si shef i Shtabit të Përgjithshëm, si dhe udhëheqësit e tjerë të ushtrisë e kuptojnë dhe mbështesin rëndësinë e komunikimit strategjik në modernen. mjedisi i sigurisë. “Strategjia e parandalimit dhe e mbrojtjes së NATO-s duhet të shoqërohet me komunikim adekuat brenda dhe jashtë zonës operacionale. Secili prej nesh ka rol në komunikimin me opinionin vendor dhe me aleatët”, tha gjenerali Gjurčinovski. Duke iu drejtuar pjesëmarrësve të konferencës, ai theksoi se mbajtja e konferencës në Republikën e Maqedonisë së Veriut është e rëndësishme për ne jo vetëm për marrjen e njohurive të reja dhe shkëmbimin e përvojave, por edhe për mundësinë e dhënë përmes këtij aktiviteti si vend aleat për të prezantuar kapacitetet tona dhe gatishmërinë. Në seancën përmblylëse, përveç gjeneralit Gjurčinovski, folën edhe: Leonora Russell, Këshilltare për Marrëdhënie me Publikun dhe Komunikime Strategjike, Jay Paxton, Shef i Marrëdhënieve me Publikun në Komandën e Operacioneve të NATO-s dhe Jay Jensen, Drejtor i Divizionit të Komunikimeve në NATO. Komanda e Lartë në SHAPE, e cila dha konkluzionet përfundimtare të konferencës.

Kristina Ilievska

Forumi i Sigurisë në Ohër

Sivjet, pas dy viteve të pandemisë COVID-19 kur u detyruam të organizonim forume online, mirëpritëm në Ohër pjesëmarrësit e sivjetmë të Forumit tashmë tradicional të Sigurisë të Shoqatës Alumni “George Marshall” nga Maqedonia e Veriut. Në hapjen zyrtare të Forumit, fjalimet e tyre mbajtën SH.S Kate Burns, ambasadorja e SHBA-së në Maqedoninë e Veriut, SH.S Anke Holstein, ambasadore gjermane në Maqedoninë e Veriut dhe gjeneralmajori në pension Barre Seguin, drejtor i Qendrës “George Marshall” nga Gjermania. Në fjalën e saj, ambasadorja Kate Burns theksoi rëndësinë e dialogut dhe debatit konstruktiv në një kohë kur bota po përballlet me agresion të paprecedentë të Rusisë kundër Ukrainës, që natyrisht kërkon një përgjigje të duhur nga Aleanca e NATO-s. Fjalimet e ambasadorit gjerman dhe drejtorit të qendrës “George Marshall” u fokusuan në domosdoshmërinë e një dialogu konstruktiv dhe shkëmbimin e përvojave dhe gjetjen e zgjidhjeve të përshtatshme për përballimin e numrit të madh të kërcënimeve dhe sfidave të reja të sigurisë me të cilat po përballlet bota. sot dhe veçanërisht rajoni i Ballkanit Perëndimor.

Sesioni i parë i punës i Forumit iu kushtua konkurrencës së pushteteve në rajonin e Ballkanit Perëndimor, duke pasur parasysh se ky rajon ka

Në periudhën prej 26 deri më 29 gusht, Ohri ishte nikoqir i Forumit të Sigurisë të organizuar nga Asociacioni Alumni i Qendrës Marshall të Maqedonisë së Veriut, i sponsorizuar nga programet e ish-studentëve të Qendrës Evropiane për Studime të Sigurisë «George Marshall» nga Gjermania dhe Departamenti i Diplomacisë Publike të NATO-s. Qëllimi kryesor i Forumit ishte shkëmbimi i përvojave dhe ideve për rritjen e sigurisë dhe përballjen me sfidat dhe kërcënimet e sigurisë në rajon dhe më gjerë

qenë gjithmonë një pikë e nxehtë dhe në të janë përplasur interesat e fuqive të mëdha, por pasojat e COVID-19 pandemia mbi zhvillimin e përgjithshëm u diskutua edhe për integrimin euroatlantik të vendeve të rajonit. Prezantimet e tyre i mbajtën profesor Sebastian von Minkow nga qendra "Marshall" në Gjermani, drejtori i Drejtorisë për Mbrojtje dhe Shpëtim Dr. Bekim Maksuti nga Maqedonia e Veriut dhe ambasadori Stanislav Rascan nga Sllovenia. Sesioni i dytë iu kushtua krizës në Ukrainë dhe rolit të NATO-s në zbatimin e sigurisë dhe stabilitetit në krahun jugor, duke marrë parasysh të gjithë kompleksitetin e sfidave të sigurisë së brendshme dhe të jashtme në vendet e rajonit. Mehmedin Tahiroviq nga Mali i Zi, Dr. Monika Begoviq, kryetare e Këshillit Atlantik të Kroacisë dhe Dr. Ivica Simonovski nga Republika e Maqedonisë së Veriut mbajtën prezantimet e tyre në kontekst të temës. Në prezantimet e tyre, panelistët u ndalën në problemet e sigurisë të shkaktuara nga zhvillimet aktuale ndërkombëtare në vendet e tyre. U shtjelluan ndikimet destabilizuese të fuqive të mëdha dhe përfshirja e shërbimeve në politikën e brendshme

tendencat globale të terrorizmit sot, dhe fokusi në prezantimin e Dr. Ankica Tomic ishte në nevojën për të zbatuar një perspektivë gjinore në sektorin e sigurisë, veçanërisht kur kemi të bëjmë me krizën e emigrantëve. Dr. Drobarov iu referua sfidave të hyrjes së terroristëve të mundshëm me emigrantët, ndërsa Tamara Krupski iu referua perspektivës së ndryshuar dhe paqëndrueshmërisë së botës përreth nesh. Sesioni kushtuar nevojës strategjike për ndërtimin e një sistemi efikas të mbrojtjes kibernetike shkaktoi shumë interes dhe debat të gjerë, ndërsa për këtë temë folën dr. Mitko Bogdanovski, dekan i Akademisë Ushtarake dhe Dr. Metodi Haxhijanev. Sesioni i pestë u fokusua në përvojat e vendeve të rajonit në mbrojtjen e të dhënave të klasifikuara. Dr. Stojan Slavevski, drejtor i Drejtorisë për të dhëna të klasifikuara të S. Maqedoni, Savo Vucinic, Drejtor i Agjencisë për të Dhëna të Klasifikuara të Malit të Zi, Dorian Tola, MA, Drejtor i Agjencisë së R. Shqipëria dhe Kemal Korjenic nga Ministria e Mbrojtjes së Bosnjës e Hercegovinës. Sesioni i fundit i punës i Forumit iu kushtua analizës së Konceptit të ri Strategjik të NATO-s dhe

Ministrja e Mbrojtjes e Republikës së Maqedonisë së Veriut, Slavjanka Petrovska, ishte e ftuar për të mbyllur Forumin e Sigurisë në Ohër dhe për të ndarë certifikatat për pjesëmarrësit. Ministrja Petrovska në fjalën e saj theksoi se Republika e Maqedonisë së Veriut, edhe pse është anëtarja më e re e NATO-s, ka dëshmuar se mund të jetë model që në mënyrë aktive kontribuon për stabilitetin dhe sigurinë në rajon. Duke iu referuar luftës në Ukrainë, ministri theksoi se kjo luftë ndikon në sigurinë e Evropës, duke përfshirë edhe Ballkanin Perëndimor, ku ka ende çështje të hapura që mund të prishin sigurinë dhe stabilitetin. Ajo theksoi se bashkëpunimi në NATO dhe BE duhet të rritet dhe se nevojitet një angazhim edhe më i madh në rajon, për të mbyllur çështjet e hapura dhe për të përsheptuar integrimin euroatlantik të rajonit, duke theksuar se integrimi është mjeti më i mirë për bashkëpunim të mirë rajonal. Rekomandimet dhe mesazhet kryesore që dolën nga ky Forum i dhjetë radhazi i suksesshëm i Sigurisë tashmë janë konceptuar dhe shpërndarë, dhe ne shpresojmë që tradita e organizimit të mirë, diskutimit të frytshëm dhe debatit

Ministrja e Mbrojtjes Slavjanka Petrovska mbajti fjalimin e saj gjatë ceremonisë përmbyllëse të Forumit të Sigurisë në Ohër, gjatë së cilës pjesëmarrësve iu dha certifikatat për pjesëmarrje të suksesshme në Forum

prezantimet u bënë nga Dr. Matthew Rhode dhe Dr. Brooke Smith Windsor nga Qendra Marshall në Gjermani, Gjenerali Giorgio Battisti nga Italia dhe Ambasadori Ivan Starcevic nga Kroacia.

të gjerë mbi temat e ndezura të sigurisë do të vazhdojë edhe në vitet e ardhshme dhe të kontribuojë për sa më shpejt integrimin euroatlantik të vendeve të Ballkanit Perëndimor.

Dr. Zhanet Ristoska

të shteteve. Gjithashtu u vunë në dukje kërcënimet nga ekstremizmi fetar, korrupsioni dhe krimi i organizuar dhe pasojat e terrorizmit financiar. Dita e dytë e Forumit iu kushtua terrorizmit, radikalizmit dhe proceseve të migracionit si sfida të sigurisë dhe rëndësisë strategjike të ndërtimit të mbrojtjes kibernetike. Prezantimet në temën e parë u mbajtën nga gjeneral brigade në pension Giuseppe Morabito nga Kolegji i Mbrojtjes i NATO-s në Romë, Dr. Ankica Tomic nga Ministria e Punëve të Brendshme të Bosnjës e Hercegovinës, anëtare e platformës rajonale MARRI, me seli në Shkup, Dr. Romeo Drobarov nga Ministria e Punëve të Brendshme të Maqedonisë së Veriut dhe Tamara Krupski, MA, drejtoreshë për Afrikën dhe Lindjen e Mesme në Ministrinë e Punëve të Jashtme të Kroacisë. Gjenerali Morabito trajtoi

Në këtë vit, kur shënojmë 30 vjetorin e formimit të Mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë, meriton të kujtojmë fillimet, filizat e sistemit mbrojtës të Maqedonisë. Në fakt, paAURësia e Republikës së Maqedonisë (RM) në vitin 1991 nuk do të kishte përfunduar plotësisht, nëse udhëheqja shtetërore maqedonase nuk do të kishte ndërmarrë hapa vendimtarë në drejtim të ndërtimit të një sistemi mbrojtës për mbrojtjen e sovranitetit dhe integritetit të territorit dhe popullsisë me forcat e veta të armatosura. Prej aty, ndërtimi i sistemit të mbrojtjes kombëtare të Republikës së Maqedonisë dhe formimi i Forcave të Armatosura të Maqedonisë në formën e Armatës së Republikës së Maqedonisë (ARM) në vitin 1992, si një nga atributet më të rëndësishme të shtetësisë. përfaqësonte përfundimin e procesit të pavarësisë së shtetit. Tre dekadat e fundit që nga formimi i ARM-së nga këndvështrimi historik në dritën e tridhjetvjetorit të formimit të saj dhe ndërtimit të një sistemi të paAURur mbrojtës maqedonas meritojnë vëmendje të veçantë.

Përpjekjet fillestare të Republikës së Maqedonisë ishin që në mënyrë të paAURur të ndërtojnë sistemin e saj të mbrojtjes dhe strategjinë e mbrojtjes, dhe ARM-në të përmirësohet, pajiset dhe trajnohet për t'iu përgjigjur të gjitha llojeve të kërcënimeve dhe kërcënimeve për sigurinë dhe integritetin territorial të shtetit. Në këtë botim dhe në vijim të revistës "Mburoja" do të kujtojmë kompleksitetin, dinamizmin dhe specifikën e kushteve në të cilat u hodhën themelet e mbrojtjes dhe Armatës maqedonase, zhvillimin e saj dhe ndërtimin e sistemit të mbrojtjes dhe sigurisë së Maqedonisë. Republika e Maqedonisë, roli i saj në konfliktin e vitit 2001, si dhe kontributi i saj i madh në përpjekjet e Republikës së Moldavisë në procesin e integritetit euroatlantik.

Jubileu i 30 vjetorit të formimit Nga idea deri te ndërtim

Zhvillimi i institucioneve arsimore ushtarake, qendrave stërvitore dhe komandave

Me paAURësinë e R. Maqedonia dhe me themelimin e ARM-së u lind nevoja për edukim, trajnim dhe përmirësim të kuadrit të moshuar për nevojat e ARM-së. Për të kryer një gamë të gjerë detyrash stërvitore, ishte e nevojshme të hartohej dhe të zhvillohej sistemi i tij arsimor ushtarak modern, i aftë për edukimin dhe përmirësimin e përhershëm të stafit të lartë, si dhe zhvillimin e mendimit shkencor ushtarak. Një numër i madh i kadetëve dhe studentëve që lanë shkollat dhe akademitë ushtarake të ish-RSFJ-së u kthyen në R. Maqedonia. Vendimi për t'i pranuar këta njerëz dhe për të organizuar arsimimin e tyre vetëm sa e rriti nevojën për ngritjen e shpejtë të një sistemi të përshtatshëm arsimor ushtarak. Kushtet fillestare nuk ishin shumë të favorshme, pasi Rs. Maqedonia, për dallim nga republikat e tjera në RSFJ, nuk kishte institucione të shkollave ushtarake dhe nuk kishte kushte hapësinore, kuadro, materiale mësimore dhe të tjera për një institucion të ri të arsimit të lartë. Prandaj,

shteti ndërmori masa dhe aktivitete për krijimin e kushteve për krijimin e një sistemi të paAURur të arsimit ushtarak. Kështu, në maj 1992 Shtabi i Përgjithshëm i ARM-së në formimin e tij themeloi Departamentin për Arsim Ushtarak. Misioni i këtij Departamenti ishte organizimi i shkollimit të kadetëve dhe studentëve të shkollave ushtarake të kthyer nga ish-APJ-ja, të cilëve shkollimi u ndërpre nga rënia e RSFJ-së. Ky Departament iu afrua realizimit të aktiviteteve që kishin të bënin me pranimin e një pjese më të madhe të gjithsej 565 kadetëve dhe studentëve nga ish-akademitë dhe shkollat ushtarake. Më 20 nëntor 1992 u formua një Komision Matric për përgatitjet për themelimin dhe fillimin e punës së Akademisë Ushtarake (AU). Në dhjetor 1992 u hartua propozim-elaborati i parë, me të cilin parashihej që AU të fillonte punën në vitin shkollor 1993/94. Pas marrjes së mendimeve pozitive për Propozim-Përpunim, në një kohë të shkurtër përfunduan përgatitjet për akomodimin e kadetëve dhe pajisja e klasave dhe zyrave dhe Komisioni i Maturimit miratoi Kurrikulën për AU. Në prill 1993 me akt të Ministrisë së

it të mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë i i sistemit të mbrojtjes nacionale (8)

Mbrojtjes u krijua një Institucion për trajnimin e pleqve ushtarakë, me një strukturë organizative të ngjashme me atë të fakulteteve, i cili u përshtat për të menaxhuar dhe zbatuar veprimtari mësimore e edukative dhe për të punuar për ndërtimin e mëtejshëm të shkollës ushtarake. sistemi. Si drejtues i parë i Institucionit u emërua koloneli Prof. Dr Risto Damjanovski. Gjatë funksionimit të tij, Institucioni arriti të krijojë një staf solid mësimor dhe të sigurojë kushte hapësinore dhe materiale mësimore për punë. Nga maji 1992 deri në qershor 1995, Departamenti i Arsimit dhe Institucioni për Aftësimin e Pleqve Ushtarak përfunduan procesin e edukimit ushtarak për 239 pleq të rinj ushtarakë maqedonas përmes kurseve dhe rikualifikimit.

Akademia Ushtarake “Gjeneral Mihailo Apostolski”

Në periudhën në vijim është punuar intensivisht në Projektligjin për AV. Ligji u miratua më 7 qershor 1995. në fuqi më 14 qershor 1995, që është Dita e themelimit të AU. Dekan i parë i këtij institucioni u emërua koloneli Prof. Dr Stojçe Deskovski.

Sipas ligjit, AU ishte i vetmi institucion arsimor dhe kërkimor shkencor ushtarak në vend dhe mori emrin e komandantit të Shtabit kryesor të NOV dhe POM nga Lufta e Dytë Botërore dhe një hero kombëtar, profesor në Universitet. “Shën Kirili dhe Metodi”, themelues dhe drejtor i Institutit të historisë kombëtare, anëtar dhe kryetar i ASHAM, gjeneral Mihailo Apostolski. U zgjodhën punëtorët e parë mësimorë-shkencor, bashkëpunëtorët e parë dhe u krye procedura për regjistrimin e gjeneratës së parë të kadetëve, shkollimi i të cilëve filloi më 25 shtator 1995. Duke qenë se AP u përcaktua si një institucion i arsimit të lartë dhe kërkimor që ushtron veprimtarinë e tij në përputhje me Ligjin për Arsimin e synuar (të Lartë) dhe Ligjin për Veprimtarinë Kërkimore Shkencore, në vitin 1998. Ministria e Arsimit e njohu atë në rang të njëjtë me fakultetet dhe institucionet kërkimore-shkencore në Republikën e Maqedonisë. SH.V. “Gjeneral Mihailo Apostolski”, në përputhje me ligjin, është autonom në realizimin e veprimtarive arsimore dhe kërkimore-shkencore, ndërsa detyrat për edukimin dhe aftësimin e të moshuarve

dhe personave të tjerë i merr nga Ministria e Mbrojtjes dhe Administrata e Përgjithshme e ARM-së. në mënyrën e përcaktuar në Ligjin për AU, teksti i të cilit në fund të viteve nëntëdhjetë të shekullit të 20-të dhe fillimit të shekullit të XX është ndryshuar dhe përmirësuar disa herë. AU AUzhdoi me arsimimin e kadetëve, pleqve të ardhshëm të ARM-së, deri në vitin 2003. Gjatë kësaj periudhe, për shkak të raportit joadekuat ndërmjet nevojave reale të ARM-së dhe numrit të kadetëve të regjistruar në periudhën nga viti 2000 deri në vitin 2003, si dhe për shkak të proceseve transformuese që parashikuan zvogëlim të numrit të pjesëtarëve të ARM-së, u shfaq tepriçë stafi oficerësh. Si rezultat, nga viti akademik 2003/04. u vendos që të shpallej moratorium. Kjo mënyrë e funksionimit të AU AUzhdoi deri më 18 gusht 2008, kur në krenntimin zyrtar të Ditës së Forcave të Armatosura, ministri i atëhershëm i Mbrojtjes Zoran Konjanovski shpalli rifillimin e AU. Një platformë për zhvillim të mëtutjeshëm dhe transformim të plotë është hartuar nga AU, e udhëhequr nga dekan i atëhershëm, kolonel profesor Dr. Rose Smileski, në

Nga trajnimi praktik i kadetëve në Entin për Trajnim të Eprorëve Ushtarak

përputhje me Konceptin për zhvillimin e Trupit Oficer dhe dokumenteve të tjera strategjike në Ministrinë e Mbrojtjes. si dhe vizioni për përfshirjen e plotë të AV në sistemin arsimor të Republikës së Maqedonisë. Më 11 dhjetor 2008, Qeveria e R. Maqedonia mori vendim për rifillimin e punës së AU. Paso mobilizimi i kapaciteteve të MM-së dhe AV-së, gjatë të cilit u miratuan të gjitha dokumentet e nevojshme, përfshirë Ligjin e ri për AV-në dhe u krijuan kushte për AUzhdimin e punës së këtij institucioni.

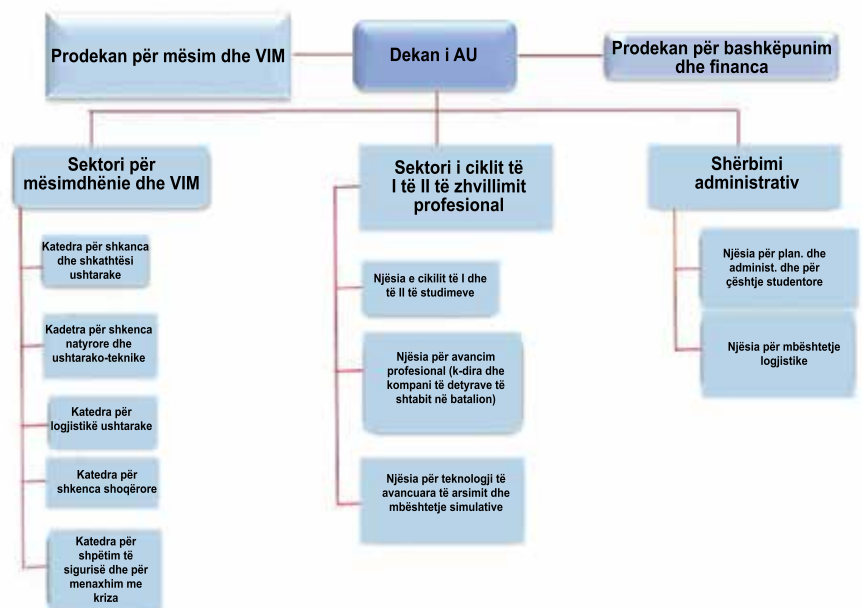
Në përputhje me ligjin e ri AU të miratuar nga Parlamenti i Republikës së Moldavisë në vitin 2009, ai u përcaktua si një institucion i arsimit të lartë dhe kërkimor për trajnimin e personelit për nevojat e Ministrisë së Mbrojtjes, Forcave të Armatosura, Qendrës për Menaxhimi i Krizave (QMK) dhe Drejtoria për Mbrojtje dhe Shpëtim (DMSH). Me këtë ligj, AP-së iu mundësua që të lidhë marrëveshje për anëtarësim të asociuar me Universitetin "Goce Dellçev" nga Shtipi, me të cilën për herë të parë, përveç gradimit të parë oficer, u vendosën edhe tituj civilë për kadetët e diplomuar dhe lëshimi i një diplome universitare e cila do të njihet gjerësisht. Programet e studimit të AU "Gjeneral Mihajlo Apostolski" janë akredituar në përputhje me procesin e Bolonjës, i cili gjithashtu ka dhënë garanci për njohjen e diplomave, si dhe ka mundësuar që Akademisë të ketë qasje rajonale dhe bashkëpunim të frytshëm ndërkombëtar. Kështu, sot AU janë trajnon personel për nevojat e Forcave të Armatosura të Malit të Zi, Bosnje-Hercegovinës dhe Kosovës, të cilat definitivisht përfaqësonin njohjen e diplomave të AU jashtë kufijve të shtetit. Në periudhën e kaluar, AU ka organizuar disa konferenca dhe

konsultime ndërkombëtare shkencore dhe profesionale, dhe në bashkëpunim me institucionet e arsimit të lartë nga jashtë dhe me mbështetjen e Programit të NATO-s "Shkencë, Paqe, Siguri", ka realizuar disa shkolla të aAUncuara rajonale në këtë fushë. të sigurisë kibernetike. Paralelisht, AU nënshkroi Memorandume Bashkëpunimi në fushën e sigurisë kibernetike me Institutin e Studimeve Ndërkombëtare nga Monterey, SHBA, në fushën e menaxhimit të krizave me Universitetin Shtetëror të Arizonës, SHBA, në fushën e teknologjive të informacionit, të drejtës ndërkombëtare dhe ndërkombëtare. marrëdhëniet me Universitetin Norwich në SHBA. Përveç kësaj, AU po përgatitet të nënshkruajë një memorandum bashkëpunimi me Universitetin Kombëtar të Mbrojtjes

Së bashku me kadetët e A.U riaftësoheshin edhe gratë e para eprorë në ARM

Polake. Me këtë u përmbush detyrimi ligjor për të krijuar bashkëpunim me të paktën një institucion të arsimit të lartë të huaj, i renditur në 100 më të mirët e listës së Shangait dhe u krijuan kushtet për qëndrimin studimor të kadetëve dhe studentëve të institucioneve të përmendura në kuadër të programit "Erasmus". "Kampusi Veror" në Stërvitjen e Armatës "Krivolak" konsiderohet si kurora e bashkëpunimit ndërkombëtar, ku marrin pjesë çdo vit kadetë nga mbi 10 vende të huaja dhe studentë nga universitetet shtetërore. Shifrat tregojnë rëndësinë e AU për edukimin e personelit të ri dhe përgatitjen e tyre për shërbim në ushtri dhe institucione të tjera shtetërore: në AU, që nga viti 2020, 19 breza ose gjithsej 1010 kadetë, 286 kandidatë për logjistikë e

Struktura aktuale e Akademisë Ushtarake

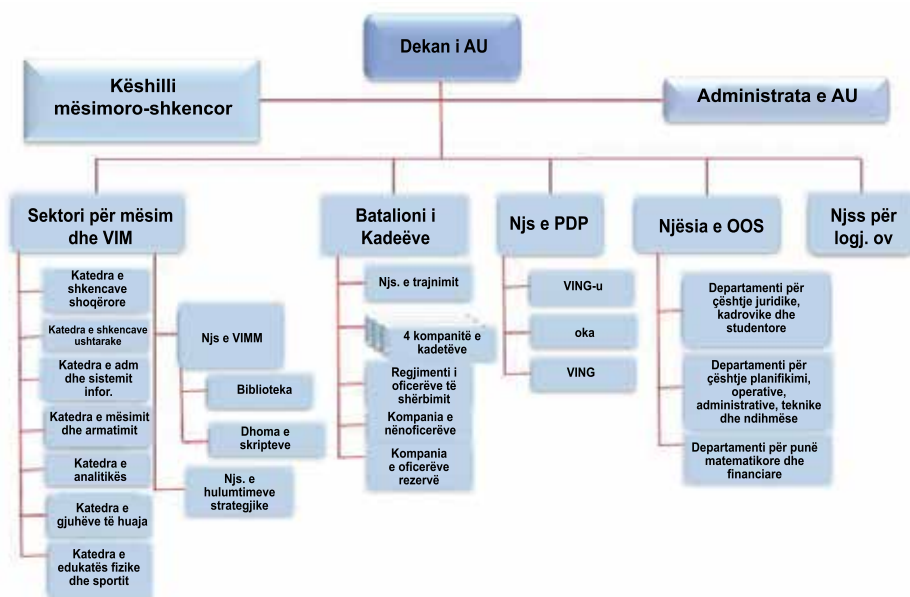
të tjera. shërbimet në ARM, 31 studentë për nevoja të menaxhimit të krizave, 334 oficerë të studimeve profesionale speciale për detyra komanduese dhe shtabi, 56 kursantë të ciklit të dytë të sigurisë dhe mbrojtjes dhe 3 kursantë të diplomuar të ciklit të tretë të arsimit në nivel kombëtar dhe sigurinë ndërkombëtare dhe marrëdhëniet ndërkombëtare. Vitet e kaluara, AU është fokusuar në realizimin e veprimtarisë së saj thelbësore, pra në edukimin e personelit në të tre ciklet e studimeve, studimet universitare, pasuniversitare dhe doktorale, në zbatimin e një sërë kursesh të aAUncuara për oficerë dhe për edukimin e kandidatëve për trajnimin e pilotëve në Qendrën për pilotë. Planet e AV-së parashikonin zgjerimin e misionit të saj bazë, pra nëpërmjet realizimit të programeve të studimit për ciklin e parë, të dytë dhe të tretë të studimeve dhe programeve të tjera përkatëse, të edukojë, të aftësojë, të përmirësojë profesionalisht dhe të frymëzojë kadetët, studentët. dhe dëgjues në vend si jashtë vendit ashtu edhe në bashkëpunim me MM, Armata dhe institucionet kombëtare të vendeve partnere dhe aleate të prodhojnë oficerë aktivë dhe rezervë dhe menaxherë të menaxhimit të burimeve të mbrojtjes dhe menaxhimit të krizave, mbrojtjes dhe shpëtimit, të cilët janë në gjendje të pohojnë veten si liderë dhe profesionistë të vërtetë. Natyrisht, për realizimin e misionit të ri të AU janë bërë analiza të AUzhdueshme për ndryshime të nevojshme në strukturën organizative të institucionit. Me ristrukturimin ishte planifikuar që nga Komanda e Stërvitjes në AU të merrej edhe Qendra e Stërvitjes së Kadetëve, e cila do të arrinte centralizimin dhe koordinimin më të mirë të arsimit, trajnimit dhe edukimit të kadetëve. Në plane, parashikohej që

AU do të krijonte një Departament të Aviacionit Ushtarak, i cili në të ardhmen do të ishte përgjegjës për edukimin dhe trajnimin e pilotëve të ardhshëm dhe ngritjen e një Departamenti për Kërcënimet Kibernetike dhe Hibride, kryesori i të cilit aktiviteti do të ishte puna kërkimore-shkencore dhe edukimi i personelit në këtë fushë. Në vitin 2016, Qeveria e R. Maqedonia përgatiti dhe dorëzoi në Kuvend propozimin për miratimin e Ligjit për themelimin e Universitetit për mbrojtje kombëtare, siguri dhe paqe "Damjan Gruev", me të cilin shfuqizohet Ligji ekzistues për AU nga viti 2009. Në sqarimin e ligjit, thuhet se qëllimi i kësaj zgjidhjeje ligjore është plotësimi i nevojave të personelit të kualifikuar në fushën e mbrojtjes kombëtare, sigurisë dhe paqes, si dhe krijimi i personelit

për nevojat e Ministrisë së Mbrojtja dhe Forcat e Armatosura. Ligji parashikonte që Universiteti të themelohej me këto njësi të arsimit të lartë në përbërje të tij: Akademia Ushtarake për Forcat Tokësore "Gjeneral Mihailo Apostolski"; Akademia e Aviacionit "8 Shtatori"; Fakulteti i Sigurisë "Nikola Petrov Rusinski"; Fakulteti i Mjekësisë "Dr. Hristo Tatarçev"; Fakulteti i Studimeve të Paqes dhe Menaxhimit të Krizave "Pere Toshev"; Fakulteti Juridik "Pavel Shatev"; Instituti Todor Alexandrov për Funksonet e Komandës dhe Shtabit dhe Udhëheqjen dhe Instituti për Teknologjitë e Informacionit dhe Sigurinë Kibernetike. Sipas zgjidhjes së propozuar ligjore, SH.A. "Gjeneral Mihailo Apostolski" nga Shkupi, nga dita e fillimit të punës në Universitet, do të AUzhdonte të punonte si njësi e Universitetit, Akademisë Ushtarake për Forcat Tokësore "Gjeneral Mihailo Apostolski" në Shkup. me programet e akredituara të studimit që i kishte deri në ditën kur filloi punën në Universitet. Synimi i Qeverisë ishte bashkimi i të gjitha institucioneve arsimore shkencore të larta në fushën e sigurisë, mbrojtjes, studimeve të paqes dhe menaxhimit të krizave nga disa universitete dhe institucione dhe institute shkencore të vendit në një universitet të specializuar. Miratimi i një ligji të tillë shkaktoi polemika dhe reagime të forta në komunitetin shkencor dhe arsimor, si dhe në publikun tjetër. Kritikat i referoheshin më së shumti vendosjes së një sistemi paralel të arsimit të lartë dhe konkurrencës në Universitetin "St. Cirili dhe Metodi", por mbi të gjitha për shkak të mungesës së diskutimit publik dhe mungesës së mjeteve financiare për funksionimin e tij. Për shkak të gjithë kësaj, ky universitet nuk u ringjall në kuptimin e vërtetë dhe AU AUzhdoi të funksionojë me statusin e mëparshëm.

Dr. Pavle Arsoski, gjeneral-major

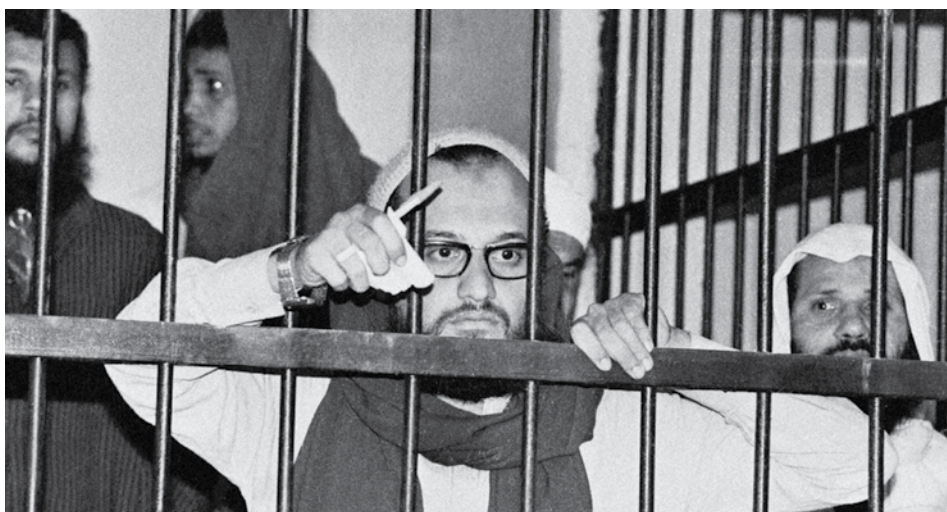
Struktura e Akademisë Ushtarake në vitin 1995

Eliminimi i liderit të „Al Kaedës”

Zawahiri lindi në kryeqytetin e Egjiptit, Kajro, më 19 qershor 1951. Ai vinte nga një familje e respektuar e klasës së mesme mjekësh dhe shkencëtarësh. Zawahiri u përfshi në Islamin politik në fillimet e tij të shkollës. Ai u arrestua në moshën 15 vjeçare si anëtar i «Vëllazërisë Myslimane» të ndaluar - organizata më e vjetër dhe më e madhe islamike në Egjipt. Megjithatë, aktivitetet e tij politike nuk e penguan atë të studioje mjekësi në Shkollën e Mjekësisë të Universitetit të Kajros, ku u diplomua në vitin 1974 dhe katër vjet më vonë mori një diplomë master në kirurgji. Babai i tij, Muhamedi, i cili vdiq në vitin 1995, ishte profesor i farmakologjisë në të njëjtën shkollë. Zawahiri fillimisht vazhdoi traditën familjare, duke ndërtuar një klinikë mjekësore në një periferi të Kajros, por shpejt u tërhoq nga grupet radikale militante islamike

Një orë pas lindjes së diellit, më 31 korrik 2022, në Kabul, pas një kërkimi 21-vjeçar, u vra udhëheqësi shumëvjeçar i organizatës terroriste “Al-Kaeda” – Ayman al-Zawahiri. Ai u vra me saktësi «lazer», me një raketë ajër-tokë të gjuajtur nga një dron, një metodë e përdorur shpesh në dekadat pas sulmeve terroriste të 11 shtatorit 2001 në Shtetet e Bashkuara

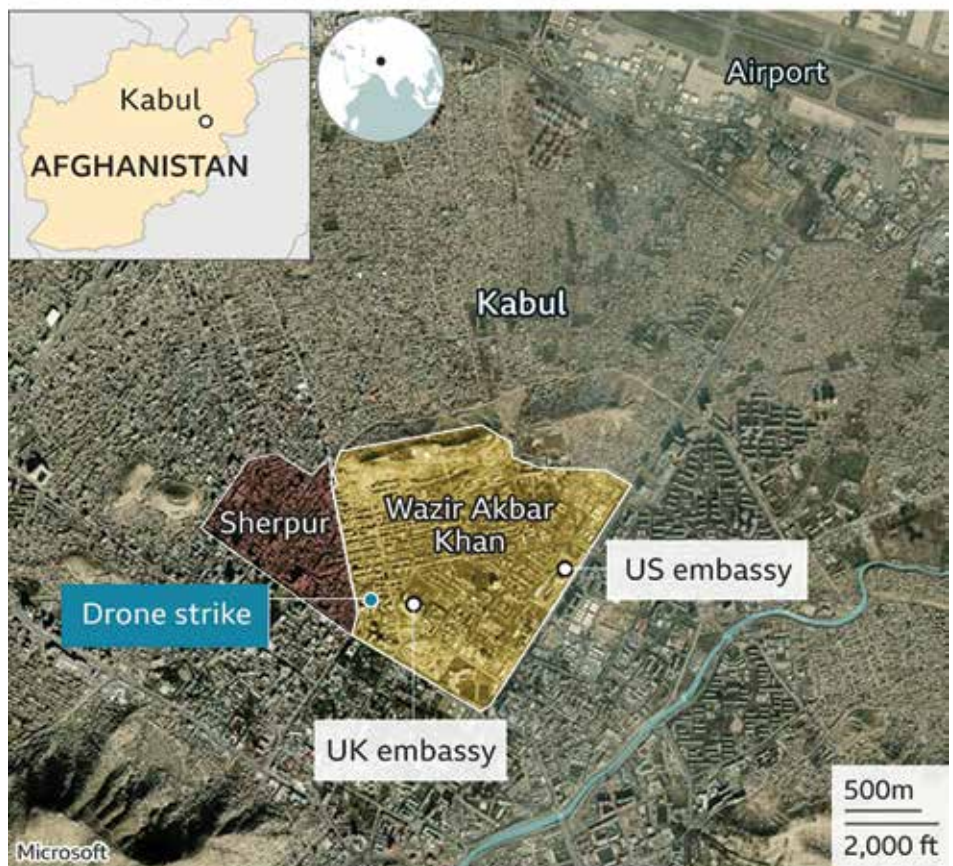
Në rastin e sulmit të Zawahirit, SHBA ka shumë të ngjarë të përdorë një version relativisht të ri të raketës Hellfire -R9X, e cila u përdor gjithashtu në vitin 2017 kur një nga zëvendësit e Zawahirit, Abu Khair al-Masri, u eliminua në Siri. Para sulmit u përdorën një sërë metodash të inteligjencës, nga agjentët në terren te sistemet e informacionit dhe gjurmimi i vendndodhjes me drone dhe satelitë

që bënë thirrje për përmbysjen e qeverisë egjiptiane. Kur organizata militante islamike egjiptiane Xihadi Islamik u themelua në vitin 1973, ai menjëherë iu bashkua. Në vitin 1981, ai u arrestua së bashku me qindra anëtarë të tjerë të dyshuar të grupit pasi disa prej tyre, të veshur si ushtarë, vranë presidentin e atëhershëm Anwar Sadat gjatë një parade ushtarake në Kajro. Motivi i vrasjes ishte marrëveshja e paqes e nënshkruar me Izraelin dhe arrestimet e mëparshme të qindra disidentëve të tij. Gjatë gjykimit masiv, Zawahiri u akuzua si udhëheqës i të akuzuarve. Edhe pse u lirua nga akuza për përfshirje në vrasjen e Sadatit, Zawahiri u dënua për armëmbajtje pa leje. Sipas deklaratave të të burgosurve që ishin të burgosur me të, Zawahiri ishte torturuar dhe rrahur vazhdimisht nga autoritetet. Kjo përvojë e keqe e shndërroi atë në një ekstremist fanatik dhe të dhunshëm. Në vitin 1984 u lirua dhe u nis menjëherë për në Arabinë Saudite. Nga atje ai shpejt u nis për në Peshawar në Pakistan dhe më vonë në Afganistanin fqinj. Në Afganistan, ku ai punoi si mjek gjatë okupimit sovjetik, ai themeloi një fraksion të Xihadit Islamik Egjiptian. Në vitin 1993, si udhëheqës i Xihadit Islamik egjiptian, ai ishte një figurë kyçe pas një sërë sulmesh ndaj ministrave të qeverisë egjiptiane, duke përfshirë kryeministrin Atif Siddiqui. Fushata për të përmbysur qeverinë rezultoi në vdekjen e më shumë se 1200 egjiptianëve. Në vitin 1997, Departamenti Amerikan i Shtetit e emëroi atë udhëheqës të grupit Vanguard of Conquest – një fraksion i Xihadit Islamik që besohet të jetë pas masakrës së turistëve të huaj në Luxor atë vit. Zawahiri u dënua me vdekje në mungesë nga një gjykatë ushtarake egjiptiane menjëherë më pas për rolin e tij në sulmet e shumta të grupit.

Gjatë viteve të '90-ta, Zawahiri udhëtoi nëpër botë në kërkim të burimeve të financimit. Në vitet pas tërheqjes sovjetike nga Afganistani, ai besohet se ka jetuar në Bullgari, Danimarkë dhe Zvicër dhe ndonjëherë ka përdorur një pasaportë false për të udhëtuar në Ballkan, Austri, Jemen, Irak, Iran dhe Filipine. Ai besohet se ka kaluar gjashtë muaj në paraburgim rus në dhjetor 1996 pasi u kap pa vizë të vlefshme në Çeçeni. Në vitin 1997, ai u zhvendos në qytetin afgan të Jalalabad, ku strehohej edhe Osama bin Laden. Një vit më vonë, me formimin e Frontit Botëror Islamik për Xihadin kundër Hebrenjve dhe Kryqtarëve, Xihadi Islamik Egjiptian iu bashkua pesë grupeve

të tjera radikale militante islamike, duke përfshirë al-Kaedën e Osama bin Ladenit. Shpallja e parë në front përfshinte një «fetva», ose dekret fetar, që autorizonte vrasjen e civilëve amerikanë. Gjashtë muaj më vonë, dy sulme të njëkohshme shkatërruan ambasadat e SHBA në Kenia dhe Tanzani, duke vrarë 223 njerëz. Zawahiri ishte një nga figurat, telefonatat satelitore të të cilit u përdorën si dëshmi se bin Laden dhe «Al-Kaeda» qëndronin pas sulmeve. Dy javë pas sulmeve, SHBA sulmoi kampet e trajnimit të grupit në Afganistan. Në vitet që nga vdekja e bin Ladenit, sulmet ajrore të SHBA-së kanë eliminuar një numër ndjekësish të Zawahirit, duke dobësuar aftësinë e tij për të koordinuar globalisht. Në vitet e fundit, Zawahiri ka postuar vetëm mesazhe të rastit, ndikimi i tij është zbehur dhe ai është bërë një figurë marginale. Zawahiri konsiderohej ideologu kryesor i «Al-Kaedës». Pas vrasjes së Osama bin Ladenit nga forcat amerikane në maj 2011, ai mori drejtimin e «Al-Kaedës». Para kësaj, Zawahiri konsiderohej

Scene of Kabul drone strike

Source: BBC research

krahu i djathtë i bin Ladenit dhe disa ekspertë besonin se ai ishte «organizatori operacional» pas sulmeve të 11 shtatorit 2001 në Shtetet e Bashkuara. Në listën e 22 «terroristëve më të kërkuar» të publikuar nga qeveria amerikane në vitin 2001, ai ishte i dyti, menjëherë pas liderit të saj, Osama bin Laden. Për kokën e tij kishte një shpërblim prej 25 milionë dollarësh. Në vitet pas sulmeve të 11 shtatorit, Zawahiri doli si një zëdhënës i shquar i “Al-Kaedës”. Për likuidimin e tij ka pasur edhe më herët. Gjegjesisht, në janar të vitit 2006, ai ishte shënjestër e një sulmi raketer amerikan afër kufirit të Pakistanit me Afganistanin. Katër anëtarë të “Al-Kaedës” u vranë në sulm, por Zawahiri mbijetoi dhe u shfaq në video dy javë më vonë, duke

paralajmëruar presidentin amerikan George W. Bush që as ai dhe as «të gjitha fuqitë e tokës» nuk mund ta likuidojnë. Vdekja e Zawahirit u përshëndet nga SHBA si një fitore, veçanërisht pas tërheqjes së trazuar nga Afganistani në vitin 2021. Megjithatë, Zawahiri ka pasur një ndikim relativisht të vogël pasi grupet dhe lëvizjet e reja si Shteti Islamik janë bërë gjithnjë e më me ndikim. Një lider i ri i “Al Kaedës” padyshim do të shfaqet, por ai ka të ngjarë të ketë edhe më pak ndikim se paraardhësi i tij. Gjatë tërheqjes së SHBA-së nga Afganistani, presidenti Joe Biden u zotua se administrata e tij nuk do të lejonte regjimin e ri të udhëhequr nga talebanët ta bënte vendin një strehë të sigurt për terroristët. Ishte e qartë se lufta dhjetëvjeçare kundër

terrorit nuk kishte përfunduar dhe një vit më vonë, lideri i “Al-Kaedës”, Ayman al-Zawahiri, u vendos në Afganistan. Pritej që pas ardhjes së talebanëve në pushtet, Zawahiri të kthehej në Afganistan. Ai u vendos në qendër të Kabullit, në një kompleks të madh me mure të larta mbrojtëse, së bashku me gruan dhe vajzën e tij. Në fillim të këtij viti, CIA tha se kishte identifikuar një rrjet që mbështeste liderin e “Al-Kaedës” dhe familjen e tij. Operativët në terren identifikuan ngadalë banorët në objektin e Zawahirit. Interesante, operativët vunë re zakonet e Zawahirit për t’u shfaqur herë pas here në ballkon. Ky informacion i CIA-s bëri të mundur eliminimin e një prej terroristëve më të kërkuar, por një operacion i tillë u shoqërua me rrezik të madh. Zawahiri jetonte në një zonë të dënuar banimi dhe një sulm me dron mund të kishte shkaktuar shumë viktima të pafajshme. Një grup i lartë i inteligjencës së CIA-s përgatiti disa opsione, duke u siguruar që gjithçka të ishte marrë për të minimizuar rrezikun e viktimitave të pafajshme. Gjithashtu, një ekip avokatësh arriti në përfundimin se Zawahiri ishte një objektiv legjitim bazuar në «rolin e tij të vazhdueshëm udhëheqës në “Al-Kaeda” dhe pjesëmarrjen e tij dhe mbështetjen operacionale për sulmet e “Al-Kaedës”. Më 25 korrik 2022, sulmi u autorizua nga Presidenti i Shteteve të Bashkuara, Joe Biden. Në mëngjesin e 31 korrikut, dy raketa u hodhën nga një dron në ballkonin e shtëpisë së Zawahirit, duke vrarë liderin e “Al-Kaedës”, ndërsa anëtarët e familjes së tij ishin të padëmtuar. Sulmi shkaktoi dëme minimale në shtëpi, pra u thyen vetëm xhamat. Raketa “Hellfire AGM-114R9X” ka të ngjarë të përdoret, pa kokë lufte shpërthyes. Është energjia kinetike nga shpejtësia e kësaj predhe, e cila ka disa tehe në trupin e saj, ajo që shkakton shkatërrim, pasi ato depërtojnë në objektiv dhe minimizojnë dëmet anësore. Zyrtarët amerikanë të inteligjencës konfirmuan vdekjen e Zawahirit, duke theksuar se nuk ka personel amerikan në terren në Kabul. Në një fjalim televiziv, presidenti amerikan Joe Biden shpjegoi përfshirjen e Zawahirit në sulmet e 11 shtatorit dhe deklaroi se «drejtësia është vënë në vend dhe

forcat amerikane do të gjejnë dhe eliminojnë këdo që paraqet kërcënim për SHBA». Sekretari amerikan i Shtetit, Anthony Blinken, deklaroi pa mëdyshje se duke u dhënë strehë talebanëve al-Zawahirit, ata shkelën rëndë marrëveshjen për tërheqjen e forcave të aleatëve perëndimorë nga Afganistani. Zëdhënësi i Këshillit të Sigurisë Kombëtare të SHBA-së, John Kirby, paralajmëroi talebanët që të respektojnë marrëveshjen nëse duan njohje dhe financim ndërkombëtar. Më 2 gusht, Departamenti i Shtetit paralajmëroi për një potencial të lartë sulmesh nga ndjekësit e "Al-Kaedës" dhe u bëri thirrje qytetarëve amerikanë që udhëtojnë në vende të tjera të tregojnë kujdes. Në të njëjtën kohë që presidenti

Kaeda" është dobësuar ndjeshëm. Vrasja e Zawahirit ka një simbolikë të rëndësishme për shkak të përfshirjes së tij në organizimin e sulmeve terroriste të 11 shtatorit. Me eliminimin e tij, "Al-Kaeda" do të duhet të zgjedhë një udhëheqës të ri, i cili do të duhet të udhëheqë brezat e rinj të ndjekësve. Si "Al-Kaeda" ashtu edhe Shteti Islamik janë detyruar të veprojnë si ekskluzivitet, përmes një rrjeti të decentralizuar terrorist të filialeve dhe degëve që kryejnë sulme në emër të ideologjisë salafi-xihadiste. Vdekja e Zawahirit e dobëson më tej al-Kaedën dhe e vendos atë në një pozitë të pasigurt. Çështja është nëse lideri i ardhshëm do të jetë në gjendje të bashkojë dhe të frymëzojë gjeneratën e re të militantëve që janë me moral

ishite se botëkuptimi i "Al-Kaedës" u shfajësua. Në vitin 2014, Shteti Islamik u ngrit nga hiri i dhunës sektare në Irak dhe Siri dhe ishte gati të shtypte al-Kaedën, të gjuante rekrutët dhe të mposhte grupet ekskluzive të "Al-Kaedës" nga Saheli në Levant. Gjatë asaj periudhe, "Al-Kaeda" u paraqit si një alternativë e moderuar ndaj "Shtetit Islamik". Shumë analistë perëndimorë besojnë se pasardhësi i Zawahirit do të jetë një nga xhihadistët dhe bashkatdhetarët veteranë që kanë qenë prej kohësh të besuarit e Zawahirit. Nuk është përjashtuar mundësia e përçarjes së organizatës terroriste. Konflikti në Siri është një pikë kthese dhe një mundësi për të zgjedhur një udhëheqës militant nga zona e Levantit, që

amerikan Biden po jepte një fjalim televiziv nga ballkoni i Shtëpisë së Bardhë, liderët talebanë lëshuan një dënim të ashpër të inkursionit të SHBA në territorin e tyre, duke përmendur Zawahirin. Talebanët nuk e konfirmuan vdekjen e al-Zawahirit, por konfirmuan sulmin, duke thënë se shtëpia ishte bosh. Kreu i zyrës politike të talebanëve në Doha tha se talebanët nuk ishin në dijeni të pranisë së al-Zawahirit në Kabul dhe se një hetim ishte duke u zhvilluar për të konfirmuar pretendimet. Zëdhënësi kryesor i talebanëve shprehu besimin se Afganistani nuk do të bëhet një strehë për terrorizmin kundër asnjë vendi dhe këmbënguli se qeveria afgane do të respektojë marrëveshjen e tërheqjes. Gjatë 20 viteve të fundit, "Al-

dhe motivim shumë më të ulët se paraardhësit e tyre, për t'u nisur drejt vendeve të huaja dhe për të luftuar në luftëra civile, kryengritje dhe për të kryer akte terroriste. Ngjarjet në Lindjen e Mesme, si Pranvera Arabe, përbënin një kërcënim për rëndësinë e "Al-Kaedës" dhe grupeve të tjera xhihadiste. Nga mesi deri në fund të vitit 2011, mençuria konvencionale ishte se kryengritjet demokratike në vende si Egjipti, Siria dhe Libia do të vërtetonin një herë e përgjithmonë se narrativa e "Al-Kaedës" – se vetëm dhuna mund të sjellë ndryshim – ishte krejtësisht e gabuar. Megjithatë, pushteti u mor nga autokratë dhe të fortë që shtypën pa mëshirë protestat dhe demonstratat. Rezultati për shumë njerëz në Lindjen e Mesme dhe Afrikën e Veriut, për fat të keq,

Më 25 korrik 2022, sulmi u autorizua nga Presidenti i Shteteve të Bashkuara, Joe Biden. Në mëngjesin e 31 korrikut, dy raketa u hodhën nga një dron në ballkonin e shtëpisë së Zawahirit, duke vrarë liderin e "Al-Kaedës", ndërsa anëtarët e familjes së tij ishin të padëmtuar

do të nënkuptonte gjithashtu një ndryshim në qendrën e gravitetit të grupit dhe një thyerje të traditës. Periudha që pason nga ky vit 2022 do të jetë vendimtare për mbijetesën e "Al-Kaedës". Është e qartë se aleatët perëndimorë nuk kanë hequr dorë nga lufta globale kundër terrorizmit, megjithatë, duke pasur parasysh luftën e vazhdueshme në Ukrainë dhe tensionet në rritje përgjatë ngushticës së Tajvanit, mund të thuhet me siguri se përveç terrorizmit global, demokracitë perëndimorë janë të fokusuar. mbi prioritetet e mbrojtjes së sigurisë kombëtare. Eliminimi i liderit të "Al-Kaedës" është një hap i madh përpara në luftën kundër terrorizmit, por aleatët perëndimorë duhet ta heqin përgjithmonë "Al-Kaedën" nga matrica militante, duke reduktuar tërheqjen e ideologjisë së saj në rajonet anëmbanë botës ku ajo ekziston ende.

Dr. Nenad Taneski

Lufta ekonomike

Ekonomia e mbrojtjes konfirmoi faktin se për ekzistencën e qëndrueshme të një vendi të zhvilluar, në marrëdhëniet politike dhe ekonomike ndërkombëtare, është e nevojshme të zhvillohet një kompleks industrial ushtarak i fortë dhe i zhvilluar teknologjikisht. Është e nevojshme sepse produktet dhe shërbimet specifike të këtij kompleksi e forcojnë edhe më shumë rolin e shtetit në ekonominë botërore. Shtetet, në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve të ndërsjella dhe në realizimin e interesave të tyre politike e mbi të gjitha ekonomike, gjithnjë e më shumë po marrin masa e veprimtari që nuk kanë karakter klasik ushtarak. Ndërmarrja e veprimeve ushtarake dhe përdorimi i forcës për të zgjidhur mosmarrëveshjet midis shteteve në marrëdhëniet ndërkombëtare po bëhet gjithnjë e më i papranueshëm dhe shpesh i dënuar nga komuniteti ndërkombëtar. Prandaj, përdorimi klasik i forcës po ia lë vendin gjithnjë e më shumë formave të tjera më moderne të presionit, kërcënimeve etj., të cilat nuk kanë forma klasike të kërcënimeve ushtarake si luftërat dhe ndërhyrjet ushtarake. Format e reja të presioneve synojnë të kërcënojnë rrjedhat e brendshme të jetës ekonomike në vendin

Ndryshimet që kanë ndodhur në të kaluarën në drejtim të shpërndarjes së mundësive prodhuese në vendet e zhvilluara kanë ndikuar fuqishëm në ekonominë botërore. Me zhvillimin e ekonomisë së mbrojtjes si disiplinë shkencore, u krijuan kushte për studimin e luftës ekonomike si shenjë e marrëdhënieve të reja ekonomike në tregun global

ndaj të cilit synohen masat, d.m.th. për ta destabilizuar atë politikisht, ekonomikisht dhe ushtarakisht, gjë që përfundimisht do të rezultonte në humbjen e pavarësisë, sovranitetit dhe integritetit territorial. Lufta ekonomike është një realitet sot dhe ka synimet e veta që duhen arritur. Në literaturë mund të gjenden disa mendime se cilat janë qëllimet e luftës ekonomike. Qëllimet e luftës ekonomike mund të jenë të ndryshme, dhe sipas kohëzgjatjes, afatshkurtër dhe afatgjatë. Nëse bëni një sintezë të këtyre mendimeve, do të arrini në përfundimin se qëllimet e luftës ekonomike janë:

- Të mbajë një pozicion monopol mbi vendin ose vendet dhe mbi ekonominë e tyre kombëtare kundër të cilave drejtohet lufta ekonomike.

- b) Për të fituar pozicione të reja dhe tregje të reja për ekonominë kombëtare të vendit.
- c) Të shterojë gradualisht fuqinë ekonomike të vendit kundër të cilit janë drejtuar masat e luftës ekonomike.
- d) Të zvogëlohet vlera e krijuar rishtazi, pra BPV-ja në vendet kundër të cilave po zhvillohet lufta ekonomike, e cila do të reduktojë të gjitha llojet e konsumit, përfshirë atë për sistemet e mbrojtjes dhe sigurisë.

- e) Vendi i ekspozuar ndaj kësaj lufte në fazën e parë të nënshtrohet ekonomikisht, e më pas ushtarakisht dhe politikisht.
- f) Njëpërmjet presioneve dhe aktiviteteve të ndryshme ekonomike për të eliminuar vendet nga skena ekonomike botërore apo rajonale, fillimisht ekonomikisht e më pas ushtarakisht dhe politikisht.

Për arritjen e objektivave të luftës ekonomike ndërmerren një sërë masash dhe aktiviteteve, si: vendosja e barrierave të ndryshme në shkëmbim (siç janë tarifatat, importi mbrojtës, eksporti dhe tarifatat dhe tarifatat e tjera), prishja e marrëdhënieve në botë, tregu i produkteve të caktuara që janë të një rëndësie të veçantë për vende të caktuara dhe mund t'i çojnë ato në një situatë të vështirë ekonomike, ndalimi ose kufizimi i përdorimit të të gjitha rrugëve për transportin e produkteve, propaganda negative për produktet që vijnë nga vendet kundër të cilave po zhvillohet lufta ekonomike, etj.

Vlen të theksohet se lufta ekonomike zhvillohet si në kohë paqeje ashtu edhe në kushte lufte, me qëllimin kryesor që të pengohet furnizimi i palës së kundërt me armë, pajisje ushtarake, mjete materiale dhe teknike, ushqime dhe produkte të tjera të nevojshme. të zhvillojë luftën dhe të furnizojë popullsinë me kafshët bazë të nevojshme.

Në praktikën e deritanishme janë të njohura disa forma të zhvillimit të luftës ekonomike apo ushtrimit të presionit ekonomik. Të gjitha kishin të njëjtat karakteristika sepse kryheshin në kombinim dhe njëkohësisht me masa të tjera politike dhe ushtarake, duke u bërë kështu komplekse. Gjithashtu, format e veprimit ishin gjithmonë të larmishme dhe njëkohësisht të udhëhequra nga disa subjekte. Forma të njohura të luftës ekonomike përmes të cilave janë arritur qëllimet e parashtruara janë:

1. Doganat
2. Kontrolli i importit dhe eksportit
3. Kufizimi apo ndalesa e shkëmbimit të jashtëm tregtar
4. Vendosja e embargos

5. Bllokada ekonomike
6. Izolimi apo bllokada e trafikut
7. Bojkoti i mallërave dhe shërbimeve
8. Ngrirja e kapitalit në bankat e huaja
9. Konfiskimi i pronës
10. Bllokimi i mallërave
11. Ndalesa për import e teknologjive subtile
12. Dhënia e ndihmës me qëllime paraprakisht të parashtruara
13. Evakuimi i fondeve të prodhimit me arsytetime të ndryshme
14. Asgjësimi i vlerave materiale dhe kulturore
15. Përdorimi apo mos aftësia e fuqisë punëtore, etj

Kur është fjala për luftën ekonomike, duhet theksuar se ajo sot është vazhdimisht e pranishme në sferën e eksportit të teknologjisë më delikate, e cila si rregull nuk eksportohet, dhe ajo që eksportohet është në kushte të kufizuara dhe është e kufizuar. vetëm në disa vende, ndërkohë që shumica e vendeve janë të përjashtuara nga kjo mundësi. Duke pasur parasysh shumëllojshmërinë e formave, masave dhe intensitetit të aktiviteteve të ndërmarra kundër vendeve të synuara nga lufta ekonomike, janë ndërtuar masa dhe aktivitete të standardizuara për të eliminuar pasojat e saj. Dihet gjithashtu se një sërë vendesh marrin kundërmasa që shkaktojnë efekte negative në vendin që imponon luftën ekonomike, duke e detyruar kështu të tërhiqet nga ai synim. Masat për mbrojtje nga lufta ekonomike mund të jenë të shumëllojshme dhe me kohëzgjatje të ndryshme. Ato mund të jenë: masa afatgjata dhe strategjike dhe afatshkurtra.

Masat strategjike afatgjata për mbrojtjen kundër luftës ekonomike përfshijnë:

1. Kryerja e një strategjie zhvillimi që do të mbështetet në faktorët e zhvillimit të disponueshëm brenda vendit dhe që do të profilizojë një ekonomi me një shkallë më të lartë pavarësie.
2. Sigurimi i burimeve të veta të energjisë, ushqimit dhe produkteve të tjera strategjike, për të shmangur shantazhet e mundshme.

3. Performanca e vazhdueshme dhe përgatitjet gjithëpërfshirëse për mbrojtjen e vendit për shkak të parandalimit ose eliminimit të të gjitha burimeve të kërcënimit.

Në masat e mbrojtjes afatshkurtrë kundër luftës ekonomike përfshihen këto masa vijuese:

1. Futja e masave stimuluese që do të neutralizojnë efektin e masave të luftës ekonomike.
2. Premiot e eksportit.
3. Stimujt e importit për produkte të caktuara që janë me rëndësi jetike për shtetin dhe ekonominë e tij.
4. Lehtësimet doganore dhe lehtësimet tjera.
5. Sigurimi i komunikacionit dhe komoditeteve të tjera.
6. Përrjashtim nga pagesa e tarifave të ndryshme gjatë importit ose eksportit.
7. Masat e ndryshme administrative për mbrojtje dhe të ngjashme.

Masat për mbrojtjen nga lufta ekonomike do të jenë edhe më të suksesshme nëse janë të koordinuara dhe komplekse dhe jo afatshkurtra dhe individuale. Vendet me ekonomi të qëndrueshme, strukturë të zhvilluar ekonomike, më pak varësi nga importi, dalje në det, që kanë burimet e tyre energjetike etj., kanë sukses më të madh në përballimin e presioneve ekonomike.

Më të prekshme ndaj presioneve ekonomike janë vendet më të vogla me strukturë ekonomike të pazhvilluar, vendet e varura nga importi, ato që nuk kanë dalje në det dhe mbështeten në energjitë e importuara, vendet prodhimi i të cilave bazohet në teknologjinë e importuar etj. Zhvillimet e fundit ushtarake, ekonomike dhe politike në skenën botërore botërore dhe kriza me mungesën dhe çmimin e lartë të energjisë, si dhe efektet negative të kësaj situatë në ekonominë e shteteve, të cilat mund të çojnë edhe në prishjen e funksionimi normal i sistemit politik dhe i jetës shoqërore të qytetarëve, tregojnë se vetëm me një strategji të ndërtuar afatgjatë, shtetet mund të përballojnë me sukses situatë të tilla krize.

Filip Zendeloviq

Sigurisë. Menaxhmenti - DCAF, gjatë së cilës u nënshkrua Marrëveshja e Bashkëpunimit që parashikon zbatimin e një vetëvlerësimi gjinor në mbrojtje, proces ky që përmirësoi komponentin gjinor në operacionet e Ministrisë. Kjo analizë do të kontribuojë në zhvillimin e kulturës institucionale në ofrimin e mundësive të barabarta për burrat dhe gratë dhe do të japë rekomandime specifike në zbatimin e planit të veprimit gjinor. Ministria Petrovska e mbështet fuqimisht realizimin e projektit dhe tha se Ministria ka punuar me përkushtim në çështjet e barazisë gjinore dhe

Perspektiva gjinore është ndër prioritetet më të mëdha të Ministrisë së Mbrojtjes

Ministria e Mbrojtjes e Republikës së Maqedonisë së Veriut me vite të tëra në vazhdimësi dhe me përkushtim punon në zbatimin e perspektivës gjinore në sektorin e mbrojtjes. Politikat gjinore janë integruar në ligjet thelbësore të mbrojtjes dhe është miratuar një Direktivë për mbrojtjen nga ngacmimi në vendin e punës, e cila është plotësisht në përputhje me politikën e NATO-s për parandalimin dhe reagimin ndaj shfrytëzimit dhe abuzimit seksual. Është përgatitur edhe Plani i Dytë Kombëtar i Veprimit për zbatimin e Rezolutës 1325, ku rolin koordinues e ka mbrojtja. U krijua edhe një strukturë gjinore, gjegjësisht u vendos pozita e oficerit për mundësi të barabarta në Ushtri dhe u

formua një rrjet prej 36 përfaqësuesish gjinorë - 19 në Armatë dhe 17 në Ministrinë e Mbrojtjes. Këta përfaqësues gjinorë luajnë një rol kyç në këshillimin e stafit drejtues dhe komandues në këtë fushë dhe në ofrimin e ndihmës në rast ngacmimi në vendin e punës. Konfirmim i realizimit me sukses të të gjitha aktiviteteve të planifikuara në fushën e barazisë gjinore është përqindja e dukshme e rritur e grave në radhët e Armatës, por edhe e grave në pozita më të larta drejtuese. Në drejtim të afirmimit edhe më të madh të politikave gjinore në kuadër të Ministrisë dhe Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut, ministria e Mbrojtjes, Slavjanka Petrovska, realizoi takim me Mark Remilar, shef programor në Qendrën e Gjenevës për Sektorin e

perspektivës dhe është bërë përparim i madh në periudhën e kaluar.

„Perspektiva gjinore është në krye të prioritetëve të Ministrisë. Ne besojmë fort se çdo person, çdo individ është një pjesë jetike e mbrojtjes dhe jemi të bindur se fokusimi në komponentin gjinor është e vetmja mënyrë që mund të vëmë potencialin tonë të plotë për të punuar për shtetin dhe qytetarët”, tha ministria.

Ministria e mbrojtjes, Slavjanka Petrovska, shprehu kënaqësinë për nënshkrimin e Marrëveshjes për bashkëpunim, e cila do t'i japë intensitet shtesë përkushtimit tonë ndaj Ministrisë për barazi të plotë gjinore. Menaxheri kryesor i programit të DCAF, Mark Remillar, falënderoi për entuziazmin e treguar për bashkëpunimin në këtë fushë dhe për profesionalizmin dhe përkushtimin për barazinë gjinore. “Duke pranuar këtë iniciativë, ju po jepni shembull pozitiv për të gjitha institucionet e sektorit të sigurisë. Vetëvlerësimi gjinor është një hap drejt forcimit të një kulture institucionale të ndjeshme gjinore dhe gjinore”, tha shefi i programit në DCAF.

Projekti do të zgjasë deri në fund të vitit të ardhshëm dhe parashikon 6 fusha në fazën e mbledhjes dhe analizës së të dhënave, konkretisht: efektiviteti i performancës; ligjet, politikat dhe planifikimi; marrëdhëniet me komunitetin; llogaridhënia dhe mbikëqyrja; stafit dhe kulturës institucionale.

Nën flamurin e OKB-së Gjenocidi në Ruandë

Popullsia e Ruandës përbëhet nga dy grupe të mëdha: Hutu (85%) dhe Tutsi (14%), të dyja me role të ndryshme ekonomike në shoqëri përpara pavarësisë së saj në 1962. Hutu, kryesisht fermerë, tutsi kryesisht barinj, megjithëse tutsi dominuan qeverinë pas pavarësisë. Populli Hutu filloi menjëherë një luftë për të përmbytur dominimin e Tutsis, dhe tashmë në vitin 1963. ata fituan epërsinë, duke vrarë rreth 20,000 tuts. Në 2 dekadat në vijim, 1 milion ruandazë (kryesisht tutsi) u internuan në vendet fqinje. Në të njëjtën kohë, përparimi ekonomik i Ruandës u pengua nga thatësira dhe problemet mjedisore në rritje (shpyllëzimi, erozioni i tokës dhe humbja e pjellorisë së tokës). Luftimet midis forcave të armatosura të qeverisë së Ruandës, kryesisht Hutu, dhe Frontit Patriotik të Ruandës - RPF, (i formuar në 1987 dhe i udhëhequr nga Tutsis), u intensifikuan në tetor 1990. përgjatë kufirit të Ruandës me Ugandën fqinje. Pasuan një numër i madh përpjekjesh për të pushuar zjarrin, të cilat në vitin 1992 rezultoi në një marrëveshje për praninë e një grupi vëzhgues ushtarak neutral (NMOG I), të ofruar nga Organizata e Unitetit

Disa analiza tregojnë se në dekadat (dhe shekujt e kaluar) rritja e madhe e popullsisë dhe tejkalimi i rritjes së prodhimit ushqimor nga njëra anë dhe problemet me mjedisin, të shkaktuara nga përdorimi i paqëndrueshëm i burimeve nga ana tjetër. , janë shkaktarët më të shpeshtë të shfaqjes së krizave dhe dhunës. I tillë ishte rasti me Ruandën, sinonim i një popullsie të shumtë (sot, me 492 banorë për m2, është një nga vendet më të dendura të populluara në Afrikë) dhe gjenocidi (sipas numrit të viktimave, më masivi në botë pas 1990)

Afrikan. Por armiqësitë vazhduan vitin e ardhshëm, duke i dhënë fund negociatave midis qeverisë së Ruandës dhe RPF. OKB-ja u përfshi në zgjidhjen e konfliktit në vitin 1993. duke vendosur vëzhgues ushtarakë brenda misionit UNOMUR (United Nations Observer Mission Uganda-Rwanda) . Në të njëjtin vit, midis palëve në konflikt u arrit një marrëveshje, e cila parashikonte: formimin e një qeverie kalimtare deri në organizimin e zgjedhjeve për një qeveri të re të Ruandës, kthimin e personave të zhvendosur dhe integrimin e RPF në forcat e armatosura të shtetit. Në të

njëjtën kohë, OKB-ja krijoi një mision të ri paqeruajtës në Ruandë – UNAMIR (United Nations Assistance Mission for Rwanda), me një mandat për të zbatuar marrëveshjen e paqes dhe për të mbështetur qeverinë tranzitore. Dhuna etnike dhe problemet e shkaktuara nga fatkeqësia mjedisore arritën kulmin në prill 1994. me raketën e avionit presidencial të Ruandës dhe vdekjen e presidentit të Ruandës dhe presidentit të përkohshëm të Burundit fqinj. Deri më sot, mbetet e paqartë nga kush dhe pse u hodhën raketat dhe u rrëzua avioni presidencial. Menjëherë pas kësaj ngjarjeje,

ekstremistët e popullit Hutu nisën një sërë aksionesh për të eliminuar opozitën politike dhe për të marrë plotësisht pushtetin në vend. Ata dërguan mesazhe në radion kombëtare për shfarosjen e Tutsis në Ruandë (të cilët ende numëronin rreth një milion banorë). Rolin kryesor në vrasje e morën fillimisht ekstremistët e ushtrisë (kryesisht Hutu), të cilët përdorën armë zjarri. Ata së shpejti organizuan edhe civilë Hutu, duke shpërndarë armë, duke vendosur postbllloqe dhe duke vrarë tutsi në masë. Zyrtarët e moderuar të qeverisë që u përpoqën të ndalonin vrasjen u frikësuan, u ndryshuan dhe u

vranë. Masakrat më të mëdha të Tutsive ndodhën kur ata kërkuan strehim në kisha, shkolla, spitale, ndërtesa qeveritare dhe vende të ngjashme “të sigurta”, ku u masakruan me hanxhar, u përdhunuan dhe u dogjën. Sipas vlerësimeve, 800,000 Tutsi u vranë në 6 javë (¼ e Tutsi në Ruandë ose 11% e popullsisë totale të Ruandës). Ushtria rebele Tutsi - RPF (e përbërë nga njerëz të mërguar, edhe pse e udhëhequr nga Tutsi, përfshin edhe popullsinë Hutu) filloi operacionet ushtarake kundër qeverisë. RPF ishte një ushtri e disiplinuar mirë dhe nuk rekrutonte popullsinë civile për të kryer

vrasje, por kreu vrasjet hakmarrëse të 25,000 – 60,000 banorëve. Këto ngjarje patën ndikim të drejtpërdrejtë në aktivitetet e UNAMIR-it dhe UNOMUR-it. U bënë përpjekje për të pushuar zjarrin, megjithëse paqeruajtësit sulmoheshin gjithnjë e më shumë.

RPF shpalli fitoren mbi qeverinë e dhunshme Hutu në korrik 1994, formoi një qeveri të re në vend të përkushtuar ndaj marrëveshjes së paqes të vitit 1993, theksoi pajtimin dhe unitetin kombëtar dhe inkurajoi Ruandasit që ta konsideronin veten më shumë Ruandas se sa për Hutu ose Tutsi. Rreth 135,000 Ruandazë u burgosën me akuzat për gjenocid, rreth 2 milion njerëz (kryesisht Hutu) u larguan në Kongon dhe Tanzaninë fqinje dhe 750,000 Tutsi të zhvendosur më parë u kthyen në Ruandë nga vendet fqinje. Në këtë mënyrë u krijuan kushtet për reduktimin e personelit të UNOMUR-it dhe përfundimin e misionit në shtator të 1994. (Misioni UNAMIR përfundoi në vitin 1996). Kthimi tragjik i ngjarjeve në Ruandë pengoi zbatimin e plotë të mandatit të UNOMUR-it, por misioni luajti një rol të dobishëm në përpjekjet për ndërtimin e besimit, uljen e tensioneve dhe zbatimin e Marrëveshjes së 1993.

Gjenocidi në Ruandë përshkruhet gjithashtu si një “mjet” me të cilin elitat e atëhershme ruandeze e mbanin veten në pushtet, duke nxitur urrejtje dhe frikë në mesin e popullatës. Gjithashtu shtrohet pyetja: si, në këto kushte, kaq shumë ruandazë u manipuluan nga liderët ekstremistë për të vrarë njëri-tjetrin në mënyrën më brutale?

Sidomos duke pasur parasysh faktin se në Ruandën veriperëndimore, ku kishte vetëm një Tutsi në një komunitet të caktuar të popullit Hutu, megjithatë vrasje masive të njerëzve Hutu ndodhën mes tyre.

Dallimi midis popullsisë Hutu dhe Tutsi nuk shprehet aspak qartë, siç është treguar. Të dy grupet flasin të njëjtën gjuhë, kanë ndjekur të njëjtat kisha dhe shkolla, kanë jetuar në të njëjtat fshatra, të udhëhequr nga të njëjtët prijës, kanë punuar dhe jetuar së bashku dhe në martesë të përziera. Ndonjëherë ata ndryshuan etninë e tyre në mënyrë arbitrare. Prandaj, është e lehtë të konkludohet se e gjithë kjo nuk ka ndodhur si rezultat i urrejtjes së thjeshtë etnike. Vendimi për të vlarë është marrë nga politikanët, për arsye politike. Një pjesë e arsyes së vrasjeve nga njerëzit e thjeshtë (fshatarët) ishte ndjenja se kishte shumë njerëz në shumë pak tokë dhe se duke zvogëluar numrin e tyre do të kishte mbijetesë. Por gjithashtu, vendet mund të mbipopullohen (Monako, Singapori...) pa rënë në gjenocid. Gjenocidi mund të shkaktohet nga arsye krejtësisht të ndryshme, përveç mbipopullimit.

Misioni UNAMIR është shënuar në historinë e operacioneve paqeruajtëse të OKB-së si një nga dështimet e tij më të mëdha. Ky dështim i "Helmetave Blu" vjen për shkak të disa faktorëve, para së gjithash: menaxhimit të dobët të operacionit dhe numrit të pamjaftueshëm të burimeve njerëzore dhe materiale, të cilat luajtën një rol kyç në dështimin e misionit.

Në analizat e bëra në Departamentin e Operacioneve Paqeruajtëse në OKB, vihet re se zhvillimet në Ruandë nuk janë konsideruar shumë seriozisht që në fillim. Misioni i OKB-së filloi duke vendosur një shifër prej 2,548 paqeruajtës, megjithëse këshilltarët e Sekretarit të Përgjithshëm të OKB-

Misioni UNAMIR është shënuar në historinë e operacioneve paqeruajtëse të OKB-së si një nga dështimet e tij më të mëdha. Ky dështim i «Helmetave Blu» vjen si pasojë e disa faktorëve, para së gjithash, keqmenaxhimit të operacionit dhe numrit të pamjaftueshëm të burimeve njerëzore dhe materiale që luajtën një rol kyç në dështimin e misionit

së sugjeruan që ky numër të ishte të paktën 5,000 trupa dhe komandanti i misionit, gjenerali Dallaire, kërkoi jo më pak se 4,000.

Vetë vendosja e burimeve të caktuara në tokën e Ruandës ishte planifikuar dhe ekzekutuar dobët, veçanërisht pas dështimit të fundit të UNOSOM-it në

Somali. Me ardhjen e kontingjenteve të paqes në Ruandë, serioziteti i situatës u bë i dukshëm - gjenocidi tashmë ishte duke lënë të kuptohet, dhe ngjarjet në 1994. ishin kulmi i tragjedisë prezente prej vitesh në vend. Viktima të dhunës në atë periudhë ishin edhe 11 ushtarë belgë.

Në kulmin e gjenocidit në maj 1994, gjenerali Dallaire i kërkoi Këshillit të Sigurimit të OKB-së një zgjerim të misionit. Komuniteti ndërkombëtar nuk tregoi interes të veçantë për një kërkesë të tillë, për të ofruar kontingjente shtesë në kuadër të misionit, gjë që ishte një faktor shtesë për dështimin e misionit. Kështu i dënuar me dështim, misioni UNAMIR u krye në Ruandë deri në mars 1996. Largimi i paqeruajtësve nga Ruanda u komentua nga ministri i atëhershëm i Punëve të Jashtme të Ruandës, Anastese Ghazana: "OKB-ja dështoi në Ruandë, ata nuk arritën të përballen me gjenocidin dhe ende nuk janë të aftë për këtë".

M.C.

Vizitë pune në NCIA

Në Samitin e Lisbonës në vitin 2010, krerët e shteteve dhe qeverive të NATO-s ranë dakord të reformojnë agjencitë ekzistuese të NATO-s në tre tema kryesore programore: prokurimi, mbështetja, komunikimi dhe informacioni. Veprimtaria e reformës së agjencive është pjesë e procesit të reformës së NATO-s në vazhdim, e cila po shqyrton gjithashtu ndryshimet në strukturën e komandës ushtarake. Reforma filloi me qëllim rritjen e efikasitetit dhe efektivitetit në ofrimin e aftësive dhe shërbimeve dhe për të rritur transparencën dhe llogaridhënien. Në korrik 2012, u arrit një moment historik i rëndësishëm me krijimin e katër organizatave të reja të NATO-s, duke marrë përsipër funksionet dhe përgjegjësitë e agjencive ekzistuese..

Agjencia e NATO-s për Komunikim dhe Informimi NATO Communications and Information Agency – NCIA

Si pjesë e aktiviteteve të Komitetit Drejtues të Komandës dhe Kontrollit Ajror, një takim vetëm për vendet anëtare të NATO-s u mbajt në ambientet e Agjencisë së Komunikimit dhe Informacionit të NATO-s me qendër në Hagë, Holandë. Tema qendrore e takimit ishte në fushën e aviacionit,

Vizita e punës e Agjencisë së NATO-s për Komunikim dhe Informacion me seli në Hagë të Holandës, në pjesën e sistemit të komandës dhe kontrollit ajror të NATO-s ishte e një rëndësie të jashtëzakonshme. Agjencitë e NATO-s janë një pjesë thelbësore e Aleancës dhe përfaqësojnë një mekanizëm jetik për prokurimin dhe mirëmbajtjen e kapaciteteve, domethënë ato përfaqësojnë organet ekzekutive për aktivitetet logjistike ose të shërbimit. Megjithëse organizatat dhe agjencitë e NATO-s janë autonome, ato veprojnë nën drejtimin dhe direktivat e Këshillit të Atlantikut të Veriut dhe janë krijuar për të përmbushur kërkesat kolektive të disa ose të gjithë Aleatëve të Aleancës

NATO Communications and Information Agency
Agence OTAN d'information et de communication

veçanërisht në fushën e komandës ajrore dhe kontrollit të Aleancës. Prania e nënkolonelit Dragan Pavlovski, përfaqësues nga Maqedonia e Veriut, në këto takime ishte e një rëndësie të madhe për shkak të paralajmërimeve për ndryshime të caktuara në fushën e

komandës dhe kontrollit ajror. Agjencia e NATO-s për Komunikim dhe Informacion është themeluar në vitin 2012 përmes bashkimit të institucioneve të mëposhtme: NATO C3 Organisation, NATO Communication and Information Systems Services Agency, NATO Consultation, Command and Control Agency, NATO Air Command and Control System Management Agency dhe NATO Headquarters Information and Communication Technology Service. Ajo udhëhiqet nga një Drejtor Menaxhues me seli në Bruksel, Belgjikë, dhe me vendndodhje në Hagë, Holandë, Mons, Belgjikë dhe Oeiras, Portugali. Ai ofron shërbime informacioni në mbarë

botën, prokurime dhe mbështetje në fusha të tilla si sistemet e komandës dhe kontrollit, komunikimet taktike dhe strategjike dhe sistemet e mbrojtjes kibernetike. Ajo vepron si konsulenti kryesor i NATO-s, furnizuesi dhe ofruesi i sistemeve të komunikimit dhe informacionit, dhe gjithashtu ofron mbështetje për IT për aleatët e NATO-s, selitë, strukturën komanduese, strukturën e forcave dhe agjencitë e tjera. Agjencia është vazhdimisht në krah të teknologjisë së avancuar dhe aftësive të komunikimit për komandën, kontrollin, komunikimin, kompjuterët, inteligjencën, mbikëqyrjen dhe zbulimin (C4ISR) në mbështetje të vendimeve dhe misioneve të Aleancës. Në këtë fushë, mundësohet bashkëpunimi dhe shkëmbimi i informacionit ndërmjet NATO-s dhe organeve të tjera aleate, duke përfshirë kërcënimet dhe sfidat e reja në fushën e mbrojtjes kibernetike dhe raketore, inteligjencës artificiale dhe implikimeve të saj të mundshme ushtarake. Duke punuar me industrinë, akademinë dhe organizatat jofitimprurëse për të ofruar zgjidhje novatore, Agjencia ofron aftësi që ndihmojnë NATO-n të ruajë avantazhin e saj teknologjik. Bordi Mbikëqyrës i Agjencisë miratoi zyrtarisht planin e ri strategjik, duke vendosur udhërrëfyesin për transformimin e tij në pesë vitet e ardhshme.

Programi i Kontrollit dhe Komandës Ajrore

Sistemi i Komandës dhe Kontrollit Ajror i NATO-s mundëson menaxhimin e operacioneve ajrore të NATO-s brenda dhe jashtë zonës Euro-Atlantike. Ky është një program jashtëzakonisht i rëndësishëm që siguron një procedurë të unifikuar në trajtimin e të gjitha llojeve të operacioneve ajrore dhe dislokimit të forcave brenda dhe jashtë territorit evropian. Këto operacione janë nën komandën e Komandës Ajrore Aleate në Ramstein, të Gjermanisë (Headquarters Allied Air Command – HQ AIRCOM). Mbrojtja ajrore efektive është thelbësore për sigurinë e Aleancës. Ai zbatohet nëpërmjet një sistemi kompleks që mundëson zbulimin e avionëve dhe raketave taktike, gjurmimin dhe përgjimin nga sistemet detare, tokësore të armëve apo avionët përgjues. Sistemi i komandës dhe kontrollit ajror i NATO-s do të integrohet: komanda dhe kontrolli, kontrolli i misionit ajror, kontrolli i trafikut ajror, mbikëqyrja dhe menaxhimi i hapësirës ajrore, menaxhimi i burimeve dhe menaxhimi i funksioneve të forcës ndër funksione të tjera.

Pesëdhjetë vjet më parë, vendet anëtare të NATO-s pranuan se mbrojtja e hapësirës ajrore të vendeve anëtare mund të arrihej në mënyrë më efektive nëse zbatohet bashkëpunimi i ndërsjellë. Ata deleguan kontrollin operacional të hapësirës ajrore te Komandanti Suprem i Aleatëve në Evropë, edhe në kohë paqeje. Komponentët e sistemit të nevojshëm të komandës dhe kontrollit – mjetet e mbikëqyrjes, sistemet e armëve me bazë tokësore dhe avionët interceptues – funksionojnë në përputhje me rregullat e NATO-s në një qasje kolektive dhe gjithëpërfshirëse. Gjatë fundit të viteve 1980, aftësia e paralajmërimit të hershëm u forcua nga blerja e një flote avionësh kundërajror për paralajmërim dhe kontroll të hershëm (NATO Airborne Early Warning and Control NAEW&C). Të gjitha misionet fillojnë me një urdhër

për detyra ajrore (ATO), ku secili anëtar i di detyrat e tij dhe çfarë duhet të bëjë në çdo moment. Në ATO jepen të dhënat për nisjen dhe destinacionin dhe njohja bëhet përmes sistemit IFF (Identification Friend or Foe). Programi i Komandës dhe Kontrollit Ajror i NATO-s është krijuar për të kombinuar planifikimin dhe ekzekutimin e të gjitha operacioneve të mbrojtjes ajrore dhe sulmuese, si dhe operacionet e mbështetjes ajrore. Ky sistem i NATO-s do të jetë një nga shtyllat kryesore të aftësisë për Sistemin e Integruar të Mbrojtjes Ajrore dhe Raketore të NATO-s (NATINAMDS), në drejtim të ruajtjes dhe mbrojtjes së territorit, popullsisë dhe forcave kundër të gjitha llojeve të kërcënimeve dhe sulmeve raketore.

Dragan Pavlovski

Roli i paqëruajtësve në mbrojtjen e civilëve nga dhuna bizarre seksuale dhe gjinore

Gjatë dy dekadave të fundit, axhendat për mbrojtjen e civilëve (në origjinal: Protection of Civilians [POC]) dhe për gratë, paqen dhe sigurinë (në origjinal: Women, Peace and Security [WPS]), rriten paralelisht dhe shpesh shoqërohen me terminologji të detyrueshme, të pranuar nga Këshilli i Sigurimit i Kombeve të Bashkuara (OKB). Kështu, mandatet e të gjitha misioneve paqëruajtëse shumëdimensionale të OKB-së përfshijnë aktualisht terminologjinë e lidhur me gjininë, dhe të gjitha kanë një mandat për të parandaluar si dhe për t'iu përgjigjur dhunës seksuale të lidhur me konfliktin (në origjinal: conflict-related sexual violence [CRSV]). Përveç kësaj, disa misione, duke përfshirë Republikën Demokratike të Kongos (DRC), Sudanin e Jugut dhe Republikën e Afrikës Qendrore, kanë mandate për të mbrojtur civilët nga dhuna seksuale dhe me bazë gjinore (SGBV). Në këtë kontekst, Departamenti i Operacioneve Paqëruajtëse të OKB-së përcakton dhunën seksuale dhe

dhunën me bazë gjinore (SGBV) si “çdo veprim i dëmshëm i kryer kundër vullnetit të një personi, bazuar në dallimet shoqërore (dmth. gjinore) midis grave dhe burrave”. Kjo përfshin më shumë se vetëm dhunën seksuale

të lidhur me konfliktin (CRSV), pasi përfshin dhunën me bazë gjinore përveç dhunës seksuale dhe nuk duhet domosdoshmërisht të jetë e lidhur me konfliktin e armatosur. Megjithatë, ka një sërë arsyesh pse

paqeruajtësit e kanë të vështirë të mbrojnë civilët nga dhuna seksuale dhe dhuna me bazë gjinore, veçanërisht ato forma që nuk përfshihen në dhunën seksuale të lidhur me konfliktin. Domethënë, shumë forma të dhunës seksuale dhe të dhunës me bazë gjinore janë përtej fushëveprimit të kapaciteteve paqeruajtëse. Kështu, për shembull, këto janë shumica e formave të dhunës nga partneri intim. Për më tepër, për shkak se dhuna seksuale dhe me bazë gjinore SGBV është e rrënjësor në kuptimin kulturor të maskulinitetit dhe feminitetit, adresimi i nxitësve të një dhune të tillë kërkon një nivel përfshirjeje në komunitetet lokale, diçka që i mungon operacioneve të paqes. Gjegjësisht, në përgjithësi, ekziston një mospërputhje ndërmjet përkufizimit të dhunës seksuale dhe dhunës me bazë gjinore në Departamentin e Operacioneve Paqeruajtëse të OKB-së dhe asaj që paqeruajtësit mund të arrijnë në mënyrë të arsyeshme. Kjo çon në mungesë të qartësisë konceptuale në lidhje me atë që përbën dhunë seksuale dhe me bazë gjinore në kontekstin e mandatit të paqes. Dhuna seksuale dhe dhuna me bazë gjinore shpesh përdoret në mënyrë të ndërsjellë me dhunën seksuale të lidhur me konfliktin, me gratë që perceptohen si viktimat kryesore. Por ky interpretim maskon forma më të gjera të dhunës me bazë gjinore dhe format e dhunës seksuale dhe me bazë gjinore të drejtura ndaj burrave dhe pakicave seksuale dhe gjinore përjashtohen rregullisht nga procesi i planifikimit dhe marrjes së veprimeve. Pavarësisht këtyre sfidave, ekzistojnë disa forma të dhunës seksuale dhe të dhunës me bazë gjinore përtej dhunës seksuale të lidhur me konfliktin, të cilave misionet mund t'i përgjigjen. Për shembull, misionet mund të ndihmojnë në promovimin e pjesëmarrjes së grave në proceset e nivelit kombëtar dhe lokal, duke përfshirë sigurimin e mbrojtjes fizike. Barrierat e qëllimshme për pjesëmarrjen e grave janë në vetvete një formë e dhunës seksuale dhe e bazuar në gjini që misioni mund t'i adresojë. Në të njëjtën kohë, rritja e pjesëmarrjes së grave ndihmon në adresimin e pabarazive strukturore që përjetësojnë dhunën seksuale dhe dhunën me bazë gjinore. Misionet gjithashtu mund të rrisin aksesin e grave në mekanizmat e drejtësisë, të mbrojnë individët nga rekrutimi i detyruar, të monitorojnë dhe raportojnë incidentet e torturës në objektet e paraburgimit dhe të mbrojnë burrat dhe djemtë nga ndalimi ose ekzekutimi

arbitrar. Por ndërsa misionet ndërmarrin lloje të ndryshme aktiviteteve, masa të tilla shpesh nuk shihen si pjesë e përgjigjes ndaj dhunës seksuale dhe dhunës me bazë gjinore, duke errësuar kështu nxitësit gjinorë të një dhune të tillë. Për të përmirësuar aftësitë e paqeruajtësve për të përmbushur mandatet e tyre për të mbrojtur civilët nga dhuna seksuale dhe me bazë gjinore, OKB-ja duhet të ofrojë udhëzime më të qarta mbi format e dhunës seksuale dhe të dhunës me bazë gjinore që paqeruajtësit mund t'i trajtojnë realisht. Gjegjësisht, meqenëse diapazoni i saktë i dhunës që misionet do të mund të trajtojnë do të ndryshojë në varësi të kontekstit, terminologjia e përcaktuar, udhëzimi dhe trajnimi do të duhet të përshtaten për secilin kontekst. Gjithashtu, misionet do të mund të përmirësojnë zbatimin e mandateve të tyre duke integruar këshilltarë dhe këshilltarë gjinorë për mbrojtjen e grave në planifikimin e mbrojtjes së civilëve (në nivel strategjik dhe operacional).

Ndërsa politika e Departamentit të Operacioneve Paqeruajtëse të OKB-së për mbrojtjen e civilëve (kërkon që misionet të integrojnë gjininë në planifikimin dhe aktivitetet e tyre për të mbrojtur civilët, strukturat e misionit nuk e sigurojnë automatikisht një integrim të tillë, i cili varet nga iniciativa e drejtuesve të misionit dhe personelit individual në këto komponentë. Prandaj, në shumë kontekste, analiza gjinore e përfshirë në planifikimin për mbrojtjen e civilëve mbetet e thjeshtuar dhe nuk merr parasysh dinamikën e pushtetit lokal, identitetet ndërsektoriale dhe efektet gjinore të konfliktit mbi gratë, burrat, djemtë, vajzat dhe pakicat seksuale dhe gjinore. . Ekziston nevoja për një analizë më të detajuar gjinore që do të çojë në paqeruajtës të informuar

më mirë dhe ndoshta ndërhyrje më efektive të mbrojtjes. Si përfundim, misionet duhet t'i qasen plotësisht mandateve të tyre për të mbrojtur civilët nga dhuna seksuale dhe me bazë gjinore, duke njohur rreziqet e përgjigjeve kryesisht të armatosura ndaj mbrojtjes, duke i dhënë përparësi partneriteteve. Qasjet e armatosura ndaj mbrojtjes civile mund të rrisin rrezikun e dhunës seksuale dhe të dhunës me bazë gjinore dhe të dështojnë të adresojnë nxitësit themelorë të një dhune të tillë. Pa e zvogëluar vlerën e mbrojtjes fizike afatshkurtër, misionet duhet t'i përgjigjen dhunës seksuale dhe asaj me bazë gjinore në mënyrë gjithëpërfshirëse, duke i dhënë përparësi pjesëmarrjes së grave në të gjitha nivelet dhe duke adresuar strukturat kulturore dhe ligjore që mbështesin dhunën seksuale dhe me bazë gjinore. Dhe për shkak se operacionet paqeruajtëse të OKB-së nuk janë të përfshira në nivel lokal, një përgjigje efektive do të varet nga partneriteti me udhëheqësit lokalë,

organizatat e shoqërisë civile dhe ekipet e vendeve të OKB-së me vendndodhje më të mirë për të lehtësuar ndryshimin afatgjatë. Këto partneritete duhet të fuqizojnë komunitetet lokale duke u mundësuar atyre të përcaktojnë nevojat e tyre për mbrojtje dhe të promovojnë strategji të paarmatosura të udhëhequra nga komuniteti.

Mr. Biljana Popovska
(e përshtatur nga https://theglobalobservatory.org/2022/05/the-role-of-peacekeepers-in-protecting-civilians-from-sexual-and-gender-based-violence/?fbclid=IwAR0f9YgLjvnXqBo_RdrxYBqVDLEapnEHJmKcl2OE9NvOofWiG901SCTWBM)

Maqedonia e Veriut dhe Ballkani drejt standardeve më të larta ekologjike në fushën e mbrojtjes

Në Konceptin e ri Strategjik të NATO-s, pika 19 thotë: “Ndryshimet klimatike janë një sfidë bazë e kohës sonë, një sfidë që ka një ndikim serioz në sigurinë e aleatëve”. “Ndryshimi i klimës është një shumëfishues i krizave dhe kërcënimeve. Ato mund të rrisin konfliktin, brishtësinë dhe konkurrencën gjeopolitike. Rritja e temperaturave shkakton rritje të nivelit të deteve dhe ngjarje më të shpeshta dhe ekstreme të motit që mund të prishin shoqëritë tona, minojnë sigurinë dhe kërcënojnë jetën dhe jetesën e qytetarëve tanë”, thotë Koncepti i ri Strategjik, i cili vazhdon: „Ndryshimet klimatike kanë gjithashtu një ndikim në mënyrën se si funksionojnë forcat tona të armatosura – infrastruktura, asetet dhe bazat tona janë të cenueshme ndaj këtyre efekteve. Forcat tona duhet të veprojnë në klimat më ekstreme dhe ushtritë tona thirren gjithnjë e më shumë për të ndihmuar në reagimin ndaj fatkeqësive“. Është më se e mjaftueshme që vendet e rajonit që janë pjesë e NATO-s - Aleancës, të punojnë në planet dhe iniciativat e tyre në fushën e mbrojtjes së mjedisit, por shumë më tepër se kaq

Standardet e larta mjedisore në mbrojtje po bëhen një prioritet i padyshimtë për të gjitha vendet anëtare të Aleancës, veçanërisht duke pasur parasysh që kjo zonë gjeti vendin e saj edhe në Konceptin e ri Strategjik të NATO-s, të miratuar në Samitin e NATO-s në Madrid më 29 qershor të vitit 2022

- të kenë kapacitetet për funksionalitet të plotë edhe në kushtet tashmë të ndryshuara në punë nga këndvështrimi mjedisor.

NATO – vendet e rajonit dhe planet e tyre

Pas një analize të gjerë dhe një kërkesë të drejtpërdrejtë drejtuar NATO-s - vendet e rajonit, me përjashtim të Republikës së Greqisë, e cila në shkurt 2021 ka miratuar një politikë për përshtatje në fushën e mjedisit, energjisë dhe ndryshimeve klimatike, si dhe informacionet që Rumania gjithashtu ka miratuar një dokument strategjik në këtë fushë, i cili fatkeqësisht mbeti i padisponueshëm, u konfirmua se Shqipëria, Bullgaria dhe Mali i Zi nuk e kanë prodhuar ende këtë lloj dokumenti. Për sa i përket Politikës

së Përshtatjes së Ministrisë së Mbrojtjes Greke, ajo përcakton postulatet dhe shtyllat bazë, fushat e interesit, parimet dhe mjetet për zbatimin e synimeve të përcaktuara. Në kuadër të objektivave, Politika thekson se në radhë të parë është “minimizimi i ndikimit në mjedis dhe përdorimi i energjisë nga forcat e armatosura, nëpërmjet zbatimit të parimeve të vetëqëndrueshmërisë”, dhe fokusohet në përgatitjen e hershme për menaxhimin e sfidave të ardhshme dhe menaxhimin më efikas të sfidave ekzistuese mjedisore, sociale dhe ekonomike që mund të kufizojnë gatishmërinë operationale dhe kapacitetet e forcave të armatosura. Janë parashikuar pesë shtylla - pajtueshmëria me legjislacionin e BE-së dhe kombëtare, si dhe me marrëveshjet e NATO-s; menaxhimi racional i

burimeve natyrore dhe energjisë; parandalimi i ndotjes; përmirësimi i vazhdueshëm i performancës mjedisore; dhe përfshirjen e personelit të forcave të armatosura në realizimin e synimeve të përcaktuara. Siç thuhet në politikë, zhvillimi i një kuadri të brendshëm rregullator, trajnimi, edukimi, financimi dhe bashkëpunimi, si dhe zhvillimi i sistemeve të menaxhimit në këtë fushë janë pjesë e mjeteve për të arritur qëllimet e politikës.

Eko mbrojtja: dokumenti bazik për standarde më të larta në mbrojtjen e RMV-së

Ministria e Mbrojtjes është pioniere brenda institucioneve shtetërore në fushën e mbrojtjes së mjedisit – fakt që u konfirmua edhe nga ministri i Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor, Naser Nuredini, në konferencën për media ku u prezantua Plani i ri për standarde të larta mjedisore. Mbrojtjes në maj të këtij viti. „Shembulli i jashtëzakonshëm i dhënë nga Ministria e Mbrojtjes përmes Eko-Mbrojtjes është një shembull praktik i shkëlqyer që duhet të bëjnë të gjitha ministratë e tjera, institucionet shtetërore dhe veçanërisht pushteti vendor, sepse vetëm me një pasqyrë

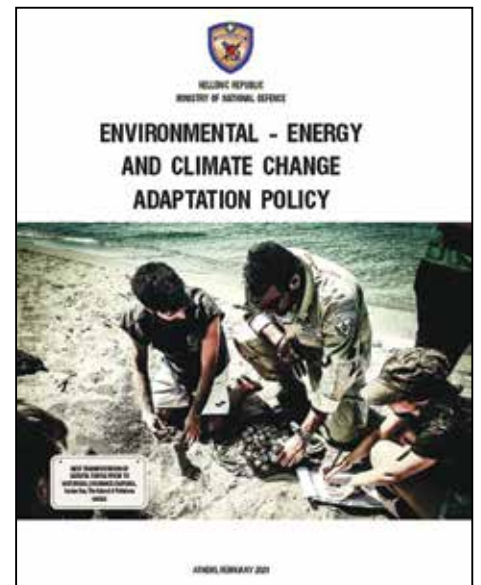
të saktë të situatës mund të merren masat dhe mjetet e nevojshme për ta. zbatimi të jetë i projektuar saktë“, deklaroi Nuredini me atë rast. Plani u prezantua nga ministrja e Mbrojtjes Sllavjanka Petrovska, e cila theksoi se do të realizohet përmes katër shtyllave – shndërrimi i ngrohjes nga shfrytëzimi i burimeve ndotëse në burime jondotëse të energjisë, ndërtimi i termocentraleve fotovoltaike në objektet në kazemat, rritjen e efikasitetit energjetik të objekteve të ushtrisë, si dhe monitorimin e vazhdueshëm të ndikimit të aktiviteteve të ushtrisë në mjedis. „Duke e kthyer ngrohjen nga energji ndotëse në energji jo ndotëse, sasia e dioksidit të karbonit nga kazemat e ushtrisë do të përgjysmohet. Kazerma “Ilinden” është gazifikuar, kurse në kazermën “Strasho Pinxhur” në Petrovec dhe “Boro Menkov” në Kumanovë është kryer komplet instalimi i nevojshëm dhe së shpejti të dyja kazemat do të lidhen me gazsjellës. Kazerma “Goce Dellçev” në Shkup tashmë është e kyçur në rrjetin shpërndarës të Shkupit dhe aktualisht po punohet për kyçjen e objektit të fundit në këtë kazermë. Konvertimi i energjisë është planifikuar

edhe për pjesën tjetër të kazermave në të gjithë vendin“, tha ministrja Petrovska në prezantimin e Eko mbrojtjes.

Çfarë përfshinë ky plan?

Plani është gjithëpërfshirës dhe parashikon një numër më të madh aktivitetesh që ndikojnë drejtpërdrejt në uljen e nivelit të dioksidit të karbonit të emetuar nga objektet e Armatës, si dhe parashikon mbulimin e plotë të nevojave për energji elektrike me prodhim vetanak, rritjen e efikasitetit energjetik të objekteve, si për shembull si dhe monitorimi i vazhdueshëm i ndikimit të aktiviteteve ushtarake në mjedis. E gjithë kjo do të arrihet duke zëvendësuar burimet e energjisë për

ngrohjen e kazermave, përdorimin e burimeve jo ndotëse të energjisë, ndërtimin e termocentraleve fotovoltaike në të gjithë kazermën, si dhe rinovimin e plotë të një numri të madh të objekteve të ushtrisë që janë lënë në provën e kohës. për dekada dhe vazhdimi i bashkëpunimit me institucionet e jashtme në matjen e ndikimit të aktiviteteve të Armatës në mjedis. Plani i treguar për standarde më të larta mjedisore në mbrojtje është një plan gjithëpërfshirës që tregon se mbrojtja i kushton vëmendje këtij segmenti të operacioneve dhe është më se e vetëdijshme për nevojën për një mjedis të shëndetshëm, duke racionalizuar në të njëjtën kohë kostot dhe duke krijuar një punë më të mirë. kushtet për pjesëtarët e Armatës. Plani për prezantimin e Eko mbrojtjes është një dokument publik dhe mund të gjendet në faqen e internetit të Ministrisë së Mbrojtjes, në seksionin Dokumentet Strategjike, nënseksioni Dokumente të Tjera Strategjike.

Ivan Petrushevski

EKO

1

Zëvendësimi i energjisë për ngrohje të objektit Armatës me qëllim të reduktimit të ndotjes

2

Vendosja e elektranave fotovoltaike në kazerne Armatës për prodhim të energjisë elektrike deri në 2024

– MBROJTJA

enseve
eve të
ë
es

ve
rmat e
hin e
eri në vitin

3

Rritja e efikasitetit energjetik në objektet e Armatës

4

Ndjekje e vazhdueshme e ndikimit të aktiviteteve ushtarake ndaj mjedisit jetësor

Helikopteri shumëdimensional „UH-60M“

Fluturakja „UH-60M“ është një helikopter me dy motorë me shumëdimensional transporti me një rotor të vetëm kryesor dhe 4 helikë. Ekuipazhi përbëhet nga një pilot, një bashkë-pilot dhe 2 ndihmës (operatorë të mitralozëve) dhe mund të strehojë 11 parashutistë të pajisur plotësisht. Për realizimin e konstruksionit është përdorur një përqindje e madhe e materialeve të përbëra, për të ulur peshën dhe për të rritur forcën. Për të rritur mundësinë e mbijetesës në fushën e betejës, për t'u mbrojtur nga aksioni i armikut, helikopteri ka të integruar rezervuarët e karburantit që janë të vetë-vulosur edhe kur goditet nga një predhë 12.7 mm. Për mbrojtjen e ekuipazhit dhe trupave të uljes, sediljet e pilotit janë të blinduara dhe pjesa e poshtme e kabinës është e blinduar, ndërsa mund të përballojë një goditje nga predha të kalibrit 7.62 mm. Tehet e rotorit të përbërë janë të dizajnuara për t'i bërë ballë goditjes së topit 23 mm për një periudhë të caktuar kohore dhe për një siguri më të madhe kontrollit e fluturimit, fluturakjaka dhe hidraulika janë dyfishuar. Në mënyrë që „UH-60M“ të bëjë një ulje emergjente të sigurt, trupi dhe pajisjet e uljes janë projektuar për t'i bërë ballë një goditjeje në tokë me një shpejtësi prishjeje prej 12 m/s. Për të hyrë në avion nga çdo ndarje ka një derë për pilotët dhe një derë të madhe rrëshqitëse për kabinën e transportit. Midis tyre ka një dritare nga e cila mund të përdoren mitralozë nga helikopteri. Ndryshe, nga brenda

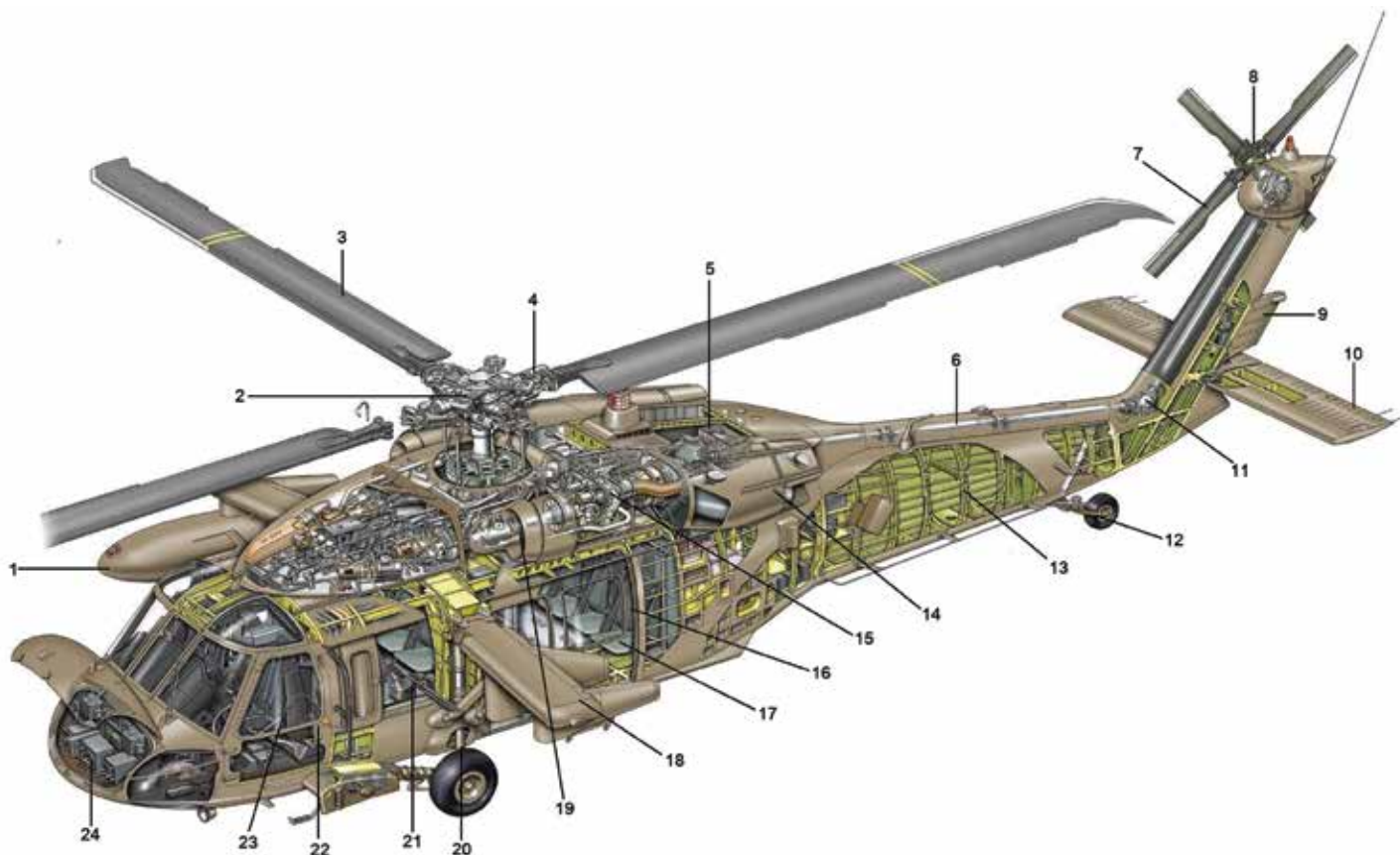
kabina është e gjatë 3.84 m, gjerësia maksimale 2.14 m dhe lartësia 1.37 m, ndërsa vëllimi i kabinës është 11,22 m³. Këto dimensione lejojnë, nëse është e nevojshme, të akomodohen 4 barela mjekësore dhe një person mjekësor brenda. Një stabilizues horizontal vendoset në bishtin e fluturakjat dhe rotori i vogël me 4 helikë vendoset në një kënd prej 20°, në mënyrë që të arrihet një forcë e caktuar ngritjeje vertikale shtesë.

Helikopteri është i pajisur me pajisje fluturakjake më të fundit. Paneli i kontrollit të kabinës është i pajisur me 4 ekrane shumëfunktionale me ngjyra „MFD-268C4“ dhe pilotët pajisen me vizore për shikim natën „AN/AVS-6“ ose „AN/AVS-7“ ANVIS-HUD“. Pajisjet e tjera përfshijnë autobusin e të dhënave MIL-STD-1553, sistemin elektronik të kontrollit të fluturimit FBW, sistemin e navigimit GPS/INS modeli H764G, sistemin e navigimit taktik „AN/ARN-153“, pajisjen „VOR/ILS ARN-147 VHF“, „AN/ARC-231“ dixhitale Radio VHF, radio „AN/ARC-201D“, sistemi IFF miqësor/armik „AN/APX-123“ dhe më shumë. Gjithashtu, nga pajisjet shtesë, fluturakja mund të pajiset me një top vëzhgimi elektronik FLIR (për ditën dhe natën), një goditje anësore me një kablo tërheqëse, një prozhektor, një kovë të varur për transportin e ujit, një goditje për ngritjen e ngarkesave të jashtme, dhe me shume. Me kërkesë të klientit, UH-60M mund të pajiset edhe me një sistem kundërmasash „IC AN/ALQ“-144A (V)3, grup detektor rrezatimi radar „AN/APR-39A“ (V)4, një sistem

për zbulimin e AN/ raketë reaktive „AAR-57 (V)3“, sistemi i zbulimit me lazer „AN/AVR-2B“ (V) dhe më shumë. Falë dizajnit të tij lehtësisht të adaptueshëm, UH-60M mund të përdoret për një sërë misionesh luftarake: mbështetje nga afër, luftime kundër armaturës, veprim kundër avionëve të tjerë, bombardime hapësinore dhe zbulim. Në mënyrë tipike, „UH-60M“ ka montime në dritaret anësore që mund të montojnë një mitraloz: „M240H“ kalibër 7,62 mm, „M134 Minigun“ 7,62 mm, mitraloz i rëndë „GAU-19“ ose „GAU-21“ (M3M FN), të dyja me një kalibër prej 12.7 mm. Këta mitralozë mund të vendosen edhe në derën rrëshqitëse të zonës së transportit. Me kërkesë të përdoruesit, kolonat mbështetëse mund të vendosen në anët e fluturakjat, secila e pajisur me 2 rafte armësh. Në transportues mund të montohen raketa „AGM-114 Hellfire“, „TOW“ ose „HOT“, raketa kundërajrore me rreze të shkurtër „AIM-92 Stinger“ për vetëmbrojtje, lëshues me shumë fuçi „Hydra 70“ për raketa të padrejtuara, me kalibër 70 mm (hedhës mund të jenë 7, 12 ose 19 fuçi), gjithashtu mund të instalohen kontejnerë të varur të kombinuar të pajisur me topa automatikë dhe raketahedhës për raketa të padrejtuara dhe sistem shpërndarës të minave VOLCANO (për shpërthime ajrore në terren) 4 rezervuarë karburantit, kontejnerë bllokimi elektronik dhe lëshues raketash mund të vendosen gjithashtu në transportues nëse kërkohet. Helikopteri është projektuar për t'u transportuar me avion transporti „C-130“, „C-17“, „C-5“ dhe „A-400M“. Nga fluturakja „UH-60“ janë zhvilluar shumë versione dhe nënversione, ndërsa përdorues janë më shumë se 27 vende të botës.

Sqarimi i fotografisë Fotografia e „UH-60M“

1. Rezervari i karburantit
2. Koka e rotorit
3. Elipsa e rotorit, e përpunuar nga materiale kompozite dhe nga titaniumi
4. Kontrollat e pjerrëta të rotorit ngarkues
5. Mjeti ndihmës i motorit (agregati) „T-62T-40-1“
6. Rrotulluesja e motorit
7. Elipsa e rotorit të pasëm
8. Rotori i pasëm
9. Hapësira menaxhuese vertikale
10. Stabilizatori horizontal i kombinuar me hapsirën menaxhuese
11. Reduktori
12. Trapi i pasëm
13. Korniza për konstruktionin
14. Pajisja për ftohje/nxjerrësi i gazërave të ngrohëta të motorit
15. Motori „T700-GE-701D“
16. Dera rrëshqitëse
17. Ulëse në kabinë

18. Shtylla bartëse me 2 bartës të armëve
19. Thithësi i ajrit
20. Trapi (kryesor) i përparëm
21. Mitralozi „M240H“
22. Dera e kokpitit
23. Ulësja e pilotit
24. Hapësira e fluturakjakës

Karakteristikat taktiko-teknike të „UH-60M“

Ekupazhi	2 pilotë+2 ndihmës (deri në 11 ushtarë desant)
Gjatësia me rotor	19,76 m
Gjatësia e trupit	15,27 m
Lartësia maksimale	5,18 m
Gjerësia e trupit	2,42 m
Diametri i rotorit	16,36 m
Pesha (i zbrazët)	5.675 kg
Pesha maksimale gjatë fluturimit	9.979 kg
Motori	2 motorë T700-GE-701D, secili me fuqi prej 1.410 kW
Shpejtësia maksimale	294 km/h
Shpejtësia kryqëzyese	282 km/h
Vargu i fluturimit	5800 m
Vargu i lartësisë gjatë efektit tokësor	1831 m /3.206 m
Kapaciteti i karburantit	2 rezervarë të instaluar me nga 360 gallonë
Vargu me karburant të brendshëm	590 km
Ngarkesa e brendshme	1450 kg
Ngarkesa e jashtme	4100 kg

Fluturakja pa pilot „MQ-1 Predator“

Pentagoni dhe Agjencia Qendrore e Inteligjencës filluan të eksperimentojnë me avionë të inteligjencës pa pilot (dronë) në fillim të viteve 1980. Në atë drejtim, CIA preferoi dronët e vegjël, të lehtë dhe të pabindur, në kontrast me Forcat Ajrore, të cilat shkonin në drejtim të kundërt. Brenda Forcave Ajrore, mund të gjendet emërtimi “MESHKUR UAS”, i cili qëndron për “Sistemi i avionëve pa pilot me lartësi mesatare, me qëndrueshmëri të gjatë”. Koncepti i përdorimit të tij u konceptua në fillim të viteve 1990, kryesisht për zbulimin ajror dhe vëzhgimin e avancuar, dhe për këtë qëllim “Predator” është i pajisur me kamera dhe sensorë të tjerë. Kamera infra të kuqe e Predator me zmadhimin dixhital të zgjeruar ka aftësinë të identifikojë nënshkrimin infra të kuqe të trupit të njeriut në një lartësi prej 3000 metrash, duke e bërë avionin një mjet ideal për kryerjen e misioneve të kërkimit dhe shpëtimit. Kjo është arsyeja pse në vitin 2005 u bënë kërkesa për të përdorur Fluturakja pa pilot në operacionet e kërkim-shpëtimit pas uraganit Katrina, por

Fluturakja pa pilot “MQ-1 Predator” është një nga modelet e famshme në botë, i projektuar nga kompania “General Atomics”. Ky avion, i prodhuar në Shtetet e Bashkuara të Amerikës, është një aeroplan i pilotuar nga distanca (RPA), i cili është përdorur kryesisht nga Forcat Ajrore të Shteteve të Bashkuara (USAF) dhe Agjencia Qendrore e Inteligjencës (CIA)

për shkak se nuk kishte miratim nga Administrata Federale e Aviacionit në atë kohë, fondet nuk u përdorën. Gjatë vitit 2006, Administrata Federale e Aviacionit lëshoi certifikatën e autorizimit që do të lejonte përdorimin e dronëve në hapësirën ajrore civile të SHBA për të kërkuar të mbijetuarit e fatkeqësive. Avioni është përdorur gjithashtu për detyra të tjera civile, kryesisht në mbështetje të masave të zbatimit të kufirit, si dhe monitorimin dhe transmetimin e informacionit rreth zjarreve të mëdha pyjore, të përdorura nga Garda Kombëtare e Kalifornisë në vitin 2013. Ky model i mjetit ajror pa pilot është një avion i armatosur

me shumë role të klasit të lartë, i cili kontrollohet nga një ekuipazh tokësor dhe i cili përdoret kryesisht si mjet për mbledhjen e inteligjencës, për realizimin e misioneve të mbështetjes së afërt ajrore, kërkimit luftarak dhe shpëtimi, si dhe kundër objektivave dinamikë (objektivat me vlerë të lartë). Fluturakja pa pilot “Predator” u përdor operacionalisht në konfliktet e armatosura në Afganistan, Pakistan, në ndërhyrjen e NATO-s në Bosnje dhe Hercegovinë, në luftën në Irak, në Jemen, në luftën civile në Libi, në Siri, në Filipine dhe në Somali. Para përdorimit të tyre të parë, avionët Predator u përdorën si pjesë

e stërvitjeve Roving Sands 1995 në Shtetet e Bashkuara, ku u testuan dhe u vlerësuan, pas së cilës ata u vendosën në zonat e konfliktit për përdorim aktual. Ndryshe, përdorime të tilla të "Predatorit" janë të dhëna të klasifikuara nga Shtetet e Bashkuara.

Ky avion është jashtë funksionit që nga viti 2018, pra është zëvendësuar nga një tjetër dron, i njohur si "MQ-9 Reaper". Sistemi Predator fillimisht u caktua si RQ-1 / MQ-1 Predator, me shkronjën "R" që është përcaktimi i Ministrisë së Mbrojtjes për zbulim, "M" është përcaktimi i armatimit si një shumë-rolë, "Q" duke iu referuar sistemi si një avion pa pilot, dhe "1" e përshkruan atë si të parën në një seri sistemesh avionësh të ndërtuar për zbulim pa pilot.

Karakteristikat dhe zhvillimi

Kontrata e zhvillimit të mjeteve ajrore pa pilot Predator iu dha General Atomics Aeronautical Systems gjatë vitit 1994 dhe faza fillestare e demonstrimit të teknologjisë së avancuar të konceptit zgjati nga janari 1994 deri në qershor 1996. Ky avion gjithashtu është modifikuar dhe përmirësuar për të mbajtur raketa "AGM-114 Hellfire" (Air-to-Ground) ose municione të tjera. Raketa e parë antitank Hellfire u lëshua në vitin 2001 mbi një poligon bombardimi afër Las Vegas, Nevada. Avioni jep pak paralajmërim për një sulm, sepse është relativisht i heshtur dhe shpejtësia e raketës është supersonike dhe arrin objektivin përpara se të dëgjohet.

Sistemi i përgjithshëm (avion pa pilot dhe elementë të tjerë) përbëhet nga sensorë të integruar me një stacion kontrolli në tokë, një paketë komunikimi parësore me lidhje satelitore, si dhe pajisje rezervë, së bashku me ekipet e misionit dhe operacioneve 24-orëshe, si dhe ekipet e mirëmbajtjes. Çdo aeroplan Predator mund të çmontohet në module dhe të ngarkohet në një kontejner transporti. Kjo lejon që të gjithë komponentët e sistemit dhe pajisjet mbështetëse të vendosen me shpejtësi në mbarë botën. Komponenti më i madh është stacioni i kontrollit tokësor, i cili është projektuar për t'u transportuar në një avion C-130 Hercules. I mundësuar nga një motor Rotax dhe i drejtuar nga një helikë, ai mund të fluturojë drejt objektivit të tij në një rrugë prej 1250 kilometrash, duke u kthyer në bazën e tij. Avioni ka një rezervuar të madh karburanti, që do të thotë se mund të qëndrojë në ajër për

24 orë për mbikëqyrje dhe mbështetje ajrore me ngarkesë të plotë dhe një qëndrueshmëri maksimale prej 40 orë pa ngarkesë. Avioni është i pajisur me një sistem të shënjestrimit multi-spektral dhe me lloje të ndryshme kamerash me ngjyra (kamera e ditës, kamera me dritë të ulët, kamera nate, etj.). Variantet e mëvonshme të Fluturakja pa pilot janë të pajisura me sisteme lazer që lejojnë pilotin të identifikojë objektivat për avionët e tjerë.

Ekuipazhi i fluturimit përbëhet nga një pilot dhe dy operatorë sensorë. Niveli i lartë i përjetuar i avionëve të humbur ishte, mbi të gjitha, për shkak të kushteve të pafavorshme të motit të ftohtë (si në Afganistan), dhe më vonë avionët u pajisën me sisteme të ngrirjes së akullit dhe avionikë të përmirësuar. Shkaqe të tjera përfshijnë: rrëzimin nga forcat armike, dështimin

e pajisjeve dhe gabimin e operatorit. Përmirësimet në sistemet e komunikimit kanë bërë të mundur fluturimin dhe kontrollin e Fluturakja pa pilot nga distanca dhe në distanca të mëdha. Nuk ishte më e nevojshme përdorimi i sinjaleve radio në distancë të afërt gjatë ngritjes dhe ngjitjes së fluturakes pa pilot. I gjithë fluturimi mund të kontrollohej me satelit nga çdo qendër komandimi dhe kontrolli me pajisjet e duhura (operacione fluturimi plotësisht në distancë). Funksionimi i avionit dhe sensorit kontrollohet nga një stacion kontrolli tokësor nëpërmjet një lidhjeje të dhënash, pra një lidhje satelitore që siguron komunikim midis stacionit të kontrollit tokësor dhe avionit kur ai është jashtë vijës së shikimit.

Dragan Pavlovski

„OMTAS” - sistemi i raketave reaktive antitanke

Sistemi raketor i drejtuar kundër tankeve OMTAS deri më tani është vendosur vetëm në media promovuese dhe panaire armësh. Pamja e saj, megjithatë, duket se është ndikuar nga raketa të tilla si “TOW-2B” dhe izraelite “Spike MR”. Vlen të merret në konsideratë nëse “OMTAS” mbështetet në teknologjinë e huaj për sistemin e saj të udhëzimit dhe softuerin. Meqenëse është e zakonshme që prodhuesit të marrin pjesë përmes një zinxhiri furnizimi ndërkombëtar, kjo nuk mund të përjashtohet. “OMTAS” parashikohet si gjysmotra e “UMTAS/Mizrak-U” më e rëndë, e prodhuar gjithashtu nga Roketsan, ndërsa kjo e fundit është një raketë me shumë qëllime me reze të gjatë, siç është sistemi amerikan “Hellfire”, i cili ka një fuqi zjarri gjithëpërfshirëse për klientët e vet. Mund të vendoset në module në stacionet e armëve të telekomanduara

„OMTAS” (Orta Menzilli Tanksavar Sistemi), i njohur gjithashtu si Mizrak-O, i prodhuar nga kompania Roketsan, është raketa e parë portative antitank me reze të mesme veprimi 160 mm e zhvilluar në Turqi. Megjithëse origjina e tij e saktë nuk dihet, në letër ai ende kualifikohet si një sistem ATGM i gjeneratës së katërt, i pajisur me reze, saktësi dhe vdekje të lartë

për automjete të blinduara dhe të përdoret nga njësitë si një sistem portativ. Si një armë këmbësorie, “OMTAS” shkon në anën më të madhe të spektrit. Predha peshon 24 kg dhe kërkon një tub lëshimi prej plastike dhe tekstil me fije qelqi të mbyllur, një sistem kontrolli zjarri të vendosur në një njësi vëzhgimi me shikueshmëri ditën/natën dhe një trekëmbësh të palosshëm për përdorim të duhur në një pozicion fiks. Bazuar në diametrin e kokës së tij, i cili është shumë i madh

për një raketë antitank, OMTAS duket se është projektuar për të shkatërruar tanket kryesore të betejës me forca të blinduara reaktive shpërthyes. Sistemi raketor i drejtuar kundër tankeve “OMTAS” mund të mbulojë një distancë prej 4000 metrash ose si “fire-and-forget” ose si një sulm “flyover”. Kur lundroni në terrene të vështira, softueri luftarak “OMTAS” përmban gjithashtu një modalitet zjarri dhe rregullimi ku bllokimi i objektivit mund të ndryshohet kur raketa është

në ajër. Kjo i jep operatorit dhe vëzhguesit të tij lirinë për të zgjedhur se cila rrugë fluturimi i përshtatet më mirë objektivit. Meqenëse sistemi "OMTAS" nuk ka ende të dhëna për përdorimin e tij në luftime reale, dimensionet dhe karakteristikat e tij të performancës tregojnë një raketë me të njëjtin shkatërrues si sistemi FGM-148 Javelin, por me një rreze shtesë. Sa i përket depërtimit të armaturës, një specifikim që mbetet i paspecifikuar - koka e raketës "OMTAS" mund të depërtojë në shumë automjete, ndërtesa dhe fortifikime. Raketa e re fillimisht synon të përbushë kërkesën e Komandës së Forcave Tokësore Turke për një "ATGM" me rreze të mesme të zhvilluar në vend, për të zëvendësuar "BGM-71" dhe "TOW" aktual 152 mm. "OMTAS" u testua në tankun e ri të mesëm turk "Kaplan". Megjithatë, ka të ngjarë të ketë disa vështirësi teknike në integrimin e raketës në tanket fillestare të prodhimit. Është planifikuar të integrohet kjo raketë në tanket e reja. Ushtria turke përdori një kombinim të "TOW", "Kornet" dhe "Eryx ATGM" për njësitë e tyre të mekanizuara të këmbësorisë. Zhvillimi i "OMTAS" filloi vetëm në vitin 2010. Tashmë mund të thuhet se sistemi do të afirmohet si një sistem raketor i gjeneratës së ardhshme, për klientët që dëshirojnë ta kenë në arsenalin e tyre. Një variant është "UMTAS", i njohur gjithashtu si "Mizrak-U", i cili është një raketë antitank me rreze të gjatë veprimi të ngjashme me Hellfire Amerikane. Kjo raketë ka një rreze më të madhe se "OMTAS".

Idriz Idrizoski

Karakteristika dhe specifikime të përgjithshme:	
Lloji i armatimit	ATGM system
Vendi i prodhimit	Turqi
Diametri	160 mm
Gjatësia	1,8 metra
Pesha	35 kg, predhë + tubi i lansuar
Temperatura e ruajtjes	-40 +60 gradë Celsius
Temperatura operative	-35 +60 gradë Celsius
Vargu	200-4000 metra
Gjurmuesi	IIR Imaging Infra-Red
Lloji i kokës bërthamore	Tandem High Explosive Anti-Tank Blast Fragmentation Thermobaric
Regjimi i sulmit	Direct Attack / Top Attacks
Regjimi operativ	Fire-and-Forget, Fire-and-Update, Lock on before launch, Lock on after launch
Afati i predhës	10 vjet
Afati i tubit të lansuar	20 vjet
Në shërbim që nga viti 2017	

PISTOLETA „KELTECH P50“

Kombinim impresiv i dizajnit, kapacitetit dhe forcës

Pistoleta “KelTech P50” është një pistoletë gjysmë automatike në kalibër 5.7 x 28 mm, me një 50 fishekë mbresëlënëse në kornizën e municionit. Ai përdor një raund të vogël 5,7 x 28 mm, të shpikur nga FN për automatikun e tyre P90, i cili është projektuar të jetë më i vogël dhe më i lehtë se një pushkë ose karabinë, ndërsa është më i fuqishëm dhe më i lehtë për të qëlluar në distancë sesa një pistoletë. Nga ana ushtarake, P90 ka për qëllim të ofrojë fuqi më të mirë zjarri sesa një pistoletë për ushtarët jo në vijën e frontit, por për ata që mund të kenë nevojë për diçka më të fuqishme se një pistoletë që është e vogël dhe e përshtatshme për t’u pasur pranë. Ajo që e dallon “P50” nga pistoletat e tjera 5.7 mm është fakti se ai përdor të njëjtat korniza municionesh ikonike si “P90”. Këto korniza të qarta municionesh prej 50 rrumbullake janë të pazakonta në botën moderne të armëve të zjarrit. Ata shtrihen horizontalisht në armë, dhe plumbat në to janë të rregulluar pingul me tytën. Një disk në fund të kornizës përmban një rampë spirale që i rrotullon plumbat 90 gradë në mënyrë që ato të mund të futen më pas në tytë. Në të dy anët e kornizës së municionit ka shenja numërimi të plumbave - 10, 25 dhe 50 plumba. Ndryshe nga “FN P90”, ato nuk

Inxhinierët nga kompania amerikane «KelTec» (KelTec) kanë aftësitë për të ofruar dizajne të mahnitshme dhe unike të armëve. Është një markë që vazhdimisht ofron diçka të re dhe unike për adhuruesit e armëve. Pikërisht ky është krijimi i tyre i fundit: pistoleta “P50”. Arma, si armë zjarri, është po aq e pazakontë sa edhe plumbi që përdor, dhe emri vjen nga fakti se është e mbushur me një kornizë municionesh me 50 fishekë

janë të dukshme kur korniza është në armë, por plumbat mund të shihen në të dy anët e kornizës dhe të numërohen përafërsisht.

Përveç kornizës së municioneve, e cila nuk është krejt e re, pothuajse çdo gjë tjetër në lidhje me këtë armë është origjinale “CalTech”. Ndryshe nga “FN P90”, “KelTech P50” pozicionon kornizën e municionit poshtë tytës dhe mbi mbrojtësen e këmbëzës. Për të ngarkuar armën ose për të hyrë në kornizën e municionit duhet të shtypet leva e lëshimit në pjesën e pasme të armës. Kjo lejon që montimi i tubit të sipërm të rrotullohet lart. Nga këtu, korniza e municioneve futet në majë të kornizës dhe nën tytë. Vetë korniza e municionit kombinon plumba të grumbulluar me dy rreshta dhe një rampë rrotulluese. Ndërsa plumbat

futen në pjesën e sipërme të kornizës, ato rrotullohen 90 gradë. Shtypja e plumbit në pjesën e sipërme të kornizës fillon rrotullimin e plumbit poshtë tij dhe ndërsa plumbat shtesë ngarkohen në kornizë, plumbat rreshtohen brenda trupit të pastër polimer të kornizës. Vetë kornizat e municioneve janë mjaft të qëndrueshme dhe duke qenë se ato janë transparente, është e lehtë të gjykohet se sa fishekë kanë mbetur edhe kur ato janë të mbushura në armë. Kur korniza e municionit është e ngarkuar, ajo mbështetet në pjesën e poshtme dhe montimi i sipërm është i kyçur në vend. Pavarësisht stilit të ri, unik të “P50”, të cilin disa e kanë krahasuar me blasterët e përdorur në filmat fantastiko-shkencor, sistemi i funksionimit është mekanikisht i drejtpërdrejtë. Për të futur një plumb në tytë, doreza e ngarkimit duhet të

tërhiqet prapa për të tërhequr bulonin. Kur lëshohet, presioni i sustës e lëviz bulonën përpara dhe plumbi i sipërm është në tytë. Pas shkrepjes, kutia e zbrazët nxirret përmes hapjes në këndin e sipërm të djathtë të armës, ndërsa plumbi tjetër në kornizë rrotullohet në pozicionin për t'u futur në tytën në zbrapsjen e këllëfës.

Tubi i "KelTech" është 10cm i gjatë dhe ka një mbrojtës me fije për shtimin e lehtë të aksesorëve të ndryshëm në grykën e tubit. Grila lëviz midis dy udhëzuesve metalikë që janë ngjitur në një bllok metalik drejtkëndor pranë grykës së tubit. Dy susta kthimi janë bashkangjitur gjithashtu në bllok në mënyrë që kur arma të shkrepet, blloku të lëvizë prapa me këllëf derisa tensioni i pranverës ta kthejë bllokun prapa drejt grykës së tytës. Lëvizja e mbyllësit nga prapa është e balancuar, pa çift rrotullues në asnjërën anë që do të shtonte stres të panevojshëm në sistem. Kjo do të thotë se P50 mund të pritet të performojë me besueshmëri me mijëra fishekë të shkrepur. Fuçia, këmisha, udhëzuesit dhe sustat kthyes janë të vendosura në një montim të sipërm alumini të zi të anodizuar të lehtë. Një seri prerjesh rrethore shkojnë përgjatë anëve dhe montimit të sipërm për të reduktuar peshën e përgjithshme. Pjesa e sipërme ka një hekurudhë Picatinny me pamje integrale të rregullueshme prej hekuri. Pamja e pasme ka një vidë kryq që lejon rregullimin horizontal, dhe pamja e përparme mund të ngrihet ose ulet duke përdorur një kaçavidë të sheshtë për rregullimin e lartësisë. Shina e përfshirë "Picatinny" e bën ngjitjen e aksesorëve të ndryshëm optikë të shpejtë dhe të lehtë. Porta e zbrazjes së kasës është në majë të stokut, menjëherë pas hekurudhës Picatinny. Predhat boshe fluturojnë lart dhe djathtas dhe mjaft shpejt, në mënyrë që të mos vihen re gjatë gjuajtjes. Ndryshe nga "FN P90", ku korniza e municionit është mbi gjoks dhe plumbat lëvizin poshtë,

dhe kutitë e zbrazëta nxirren nga pjesa e poshtme e mitralozit, në "P50" është anasjelltas - plumbat lëvizin lart, si dhe rastet.

Predha e sipërme prej alumini e P50 mbahet në vend nga gjashtë vida. Asambleja e poshtme është e ndërtuar nga një polimer i lehtë i zi. Ekziston një shirit Picatinny i vendosur në kornizën nën fuçi në të cilën mund të montohen aksesorët. Pas hekurudhës në pjesën e poshtme të kornizës së polimerit ka një kanal të derdhur, të lakuar dhe pas tij një mbrojtës këmbëze. Kapja e pistoletës është shumë e drejtë dhe vjen me teksturën drejtkëndore të

kompanisë „Gator Grip“. Ekziston një përzgjedhës sigurie manuale me dy faza, i vendosur në kornizë pak sipër dorezës. Në pozicionin lart, zgjedhësi është i sigurt, dhe pozicioni poshtë është për zjarr. Gjendja tregohet gjithashtu me simbole: një rreth për sigurinë dhe një trekëndësh për zjarrin. Në pjesën e pasme të dorezës së P50 është një shul lëshimi që lejon montimin e sipërm të lëkundet lart në menteshën e përparme për të lejuar që korniza e municionit të futet ose hiqet. Doreza e karikimit të P50 është e ngjashme me ato që gjenden në shumicën e pushkëve të saj „AP15“. Ka një shul në anën e majtë të dorezës së

ROBUST automjet autonom robotik luftarak

karikimit që e mbyll dorezën në vend kur grila është përpara. Shtypja e skedës në anën e majtë të dorezës së karikimit e largon shulën nga pozicioni dhe lejon që doreza e karikimit të tërhiqet.

Kjo armë, ndryshe nga të tjerat, ka dy pika të rripit me lëshim të shpejtë të vendosura në kornizë pak më poshtë dorezës së karikimit dhe në fund të dorezës, dhe arma vjen me aksesore me çlirim të shpejtë dhe një rrip najloni të rregullueshëm të zi. Shumica e njerëzve nuk përdorin rripa këto ditë, por ato ekzistojnë për një arsye - ato funksionojnë. Jo vetëm për vendosjen e armës mbi supe gjatë lëvizjes, por edhe për sigurimin e stabilizimit gjatë gjuajtjes. Kur rripit është në vend, arma vishet pranë trupit, duke e bërë të lehtë mbajtjen pa këllëf dhe mundëson gjuajtje më të lehtë. Ka vend të mjaftueshëm në mbrojtësen e këmbëzës edhe për gishtat më të mëdhenj me doreza. Gjatësia e përgjithshme e "P50" është 380 mm, dhe pesha me një kornizë boshe municioni është 1,43 kg. Gjerësia është saktësisht 50 mm, dhe "KelTech" është 170 mm e lartë. Çmimi me pakicë për P50 është rreth 1000 dollarë, dukshëm më shumë se shumica e pistoletave konkurruese. Arma dërgohet në një kuti plastike të fortë me një manual udhëzimi, bravë, dy korniza municionesh dhe një rrip. Qoftë e zbrazët apo e mbushur plotësisht, pika e ekuilibrit të armës është në qendër, duke e bërë të rehatshme për t'u mbajtur me dy duar, por paksa e vështirë nëse mbahet vetëm me njërin dorë. Xhirimi i P50 është argëtues dhe gjetja e kapjes dhe qëndrimit të duhur është pjesërisht çështje e shijes personale. Tërheqja është minimale, kështu që është e përshtatshme për pothuajse çdo gjuajtës. P50 është një armë e shkëlqyer për vetëmbrojtje. Për mbrojtjen personale në shtëpinë ku madhësia e armës së zjarrit nuk është problem, P50 ka kuptim të shkëlqyeshëm. Një llambë mund të ngjitet në shinat e poshtme për përdorim ditën ose natën. Kjo është gjithashtu një armë e shkëlqyer për shëtitje dhe shëtitje. Pistoleta "P50" ka pamje shumë të veçantë dhe mund të thuash se i përket kategorisë "nuk jam i sigurt se çfarë do të bëj me të, por dua një". Në një shënim pozitiv, "KalTech" ka bërë gjithçka për këtë armë, e cila është edhe praktike dhe argëtuese. Pavarësisht pamjes së saj si një armë filmi, ajo është në fakt shumë e gjithanshme dhe funksionale dhe bën shumë gjëra që armët e tjera nuk mund t'i bëjnë.

Aleksandar Stojčevski

Automjeti autonome robotik luftarak ROBUST është aktualisht një koncept që po zhvillohet nga disa institucione dhe kompani në Izrael, d.m.th. pjesëmarrës në zhvillim janë Drejtoria e Ministrisë së Kërkimit dhe Zhvillimit të Mbrojtjes (DDR&D), Drejtoria e Tankeve dhe APC, industrinë e mbrojtjes izraelite, BL Sistemet e Avancuara të Mbështetjes Tokësore Ltd. dhe Elbit Systems. Automjeti koncepti i përket grupit të mjeteve luftarake robotike mesatare

dhe është i destinuar për zbulim, por mund të përdoret edhe për misione të tjera. Shasia e automjetit është zhvilluar nga BL Advanced Ground Support Systems Ltd., dhe përcaktimi i saj zyrtar është BLR-2 Mk2. Makina është e pajisur me motor naftë. Rrotat janë me lëvizje 6x6 dhe kanë amortizues hidropneumatik, por nuk kanë bosht drejtues, pra mjete ka aftësi rrotulluese (rrotullimi në vend). Në brendësi, automjeti ka një hapësirë të konsiderueshme, dhe hyrja në të bëhet përmes rampës

së pasme të integruar. Në pjesën e pasme mund të transportohen ngarkesa, pajisjet e nevojshme për një mision specifik ose një ushtar, por gjithashtu mund të instalohet një krah robotik që mban, përgatitet për fluturim dhe pranon pas fluturimit një dron të vogël cilindrik zbulues me ngritje/ulje vertikale. Automjeti ka një "shofer virtual" me një modalitet autonom të drejtimit/drejtimeve, i cili arrihet me ndihmën e sensorëve vizualë dhe termikë dhe detektorëve të pengesave në kombinim me inteligjencën artificiale algoritmike kompjuterike. Për veprime luftarake, ROBUST është i pajisur me një frëngji luftarake pa pilot model MATE 30, në të cilën është instaluar topi automatik Mk44 me kalibër 30 mm dhe një mitraloz koaksial me kalibër 7.62 mm. Nëse dëshironi, në frëngji mund të vendosen edhe lëshues për raketat kundër minave SPIKE. Për më shumë mbrojtje, kupola është e pajisur edhe me sistemin e mbrojtjes aktive IRON FIST". Falë sistemeve moderne të integruara të sensorëve të synimit, frëngjia e betejës, ashtu si tanket, ka mundësinë e "gjuetarit-vrasës". Automjeti është gjithashtu i pajisur me një sistem kontrolli zjarri, një sistem të menaxhimit të misionit, pajisje sensorë për funksionimin autonom, një sistem ndërgjegjësimi për terrenin dhe më shumë. Sipas deklaratave të pjesëmarrësve në projekt, provat ROBUST në terren duhet të fillojnë në vitin 2023.

Ivica Dameski

Modernizimi i ushtarëve: trendet teknologjike

Modulariteti. Modulariteti mbetet një nga parimet kryesore të projektimit me kompleksitetin në rritje të operacioneve me shumë domene dhe ritmin e shpejtë të zhvillimit teknologjik, duke siguruar që vetëm njësitë të afta të përshtatin pajisjet e tyre sipas nevojave të tyre ose të integrojnë me shpejtësi teknologjitë e reja do të kenë sukses në një fushë beteje gjithnjë në ndryshim.

Intelegjenca artificiale (AI). Intelegjenca artificiale konsiderohet tendenca më e rëndësishme teknologjike brenda sektorit të mbrojtjes, pasi do të ketë aplikime më të dobishme për mbrojtjen, veçanërisht në kontekstin e modernizimit të ushtarëve. Dixhitalizimi i fushës moderne të betejës ka çuar në shfaqjen e mbingarkesës së informacionit, me vendimmarrjen e ushtarëve individualë të penguar nga sasia e të dhënave që ata duhet të asimilojnë, interpretojnë dhe përgjigje. Integrimi i aftësive të inteligjencës artificiale në një sërë sistemesh ushtarake do të mundësojë përpunimin e shpejtë të të dhënave taktike dhe strategjike, duke u ofruar komandantëve dhe ushtarëve një rrjedhë të besueshme të inteligjencës për të rritur kohën e reagimit dhe për të lehtësuar koordinimin e forcave për operacione në shkallë të gjerë. Intelegjenca artificiale ka gjithashtu implikime të mëdha për qëndrueshmërinë e sistemeve pa pilot dhe ndihmon në vendimmarrjen nga një ekip i mjeteve ajrore pa pilot (MUM-T).

Forcat e armatosura globalisht po fokusohen në pajisjen e ushtarëve të tyre me aftësi të reja dhe pajisje mbrojtëse duke investuar në përparimet më të fundit teknologjike. Më poshtë janë disa tendenca teknologjike që ndikojnë në temën e modernizimit ushtarak, siç identifikohet nga GlobalData.

Mjete për bartje dhe realitet i pasuruar (AR). Deri sa lufta bëhet gjithnjë e më e lidhur në rrjet, pajisjet e reja të veshjes po bëhen të domosdoshme për oficerët dhe ushtarët e këmbëtorisë për të rritur ndërgjegjësimin e tyre për situatën dhe efektivitetin luftarak. Pajisjet e veshur mund të lidhen me sistemet radio duke përdorur ekranet C2 të montuara në kokë, duke lejuar që informacioni luftarak të arrijë më shpejt te komandanti. Pajisjet po bëhen më kompakte dhe të lehta falë teknologjive më të fundit të materialeve me qëllime të dyfishta.

Sistemi pa pilot. Platformat dhe sistemet pa pilot janë bërë pjesë integrale e operacioneve moderne ushtarake për shkak të shkathtësisë së tyre operacionale dhe aftësisë për të minimizuar rreziqet për trupat njerëzore.

Interneti i gjërave (IoT) apo internet i gjërave ushtarake (IoMT) është një zinxhir sensorësh, pajisjesh që përdorin rrjete për të lehtësuar shkëmbimin e inteligjencës midis forcave aleate dhe për të përmirësuar kohën e reagimit.

Reduktimi i demit kolateral. Qeveritë dhe industritë do të dizajnojnë armë për

të ofruar dëmin minimal të mundshëm kolateral me zhvillimin e municioneve të drejtuara me saktësi. Trupat luftarake tokësore pritet të përdorin sisteme të tilla si armë lazer. Për shembull, Raytheon ka prodhuar një raketë të re miniaturë të drejtuar me lazer për forcat speciale dhe trupat e këmbëtorisë që mund të gjuhen nga granatahedhës ekzistues me raketa në një distancë prej dy kilometrash. Sistemet mund të ofrojnë aftësinë për të shkatërruar ose neutralizuar një objektiv duke shkaktuar dëme minimale në zonat përreth dhe duke shmangur viktima aksidentale civile. Forcat tokësore kanë përgjegjësi për të monitoruar veprimet e tyre, pasi ato do të nënshtrohen të drejtës ndërkombëtare humanitare dhe do të jenë përgjegjëse për përdorimin ligjor të forcës në konflikte të armatosura që mund të shoqërohen me dëme kolaterale dhe shkelje të mundshme të ligjeve të tilla si Konventa e Gjenevës. Armët e tilla mund të udhëhiqen nga sensorë të veshur nga ushtarët, dhe këta sensorë janë një pjesë e domosdoshme e kompleteve të ardhshme ushtarake.

Mr. Zorica Stojkova

„ME - 163 Komet“

„ME - 163 Komet“ ishte një avion unik që la një gjurmë të ndritshme në historinë e aviacionit. Ishte i vetmi aeroplan pa një seksion konvencional të bishtit. Ajo ishte e pajisur me një motor rakete që përdorte karburant të lëngshëm. Për më tepër, ai u kategorizua si një interceptues ditor për të luftuar bombarduesit aleatë, i aftë për të zhvilluar një shpejtësi rekord dhe shkallë të pabesueshme ngjitjeje për kohën. Procesi i përgjithshëm i prodhimit të këtij avioni filloi me emrin “Projekti X”, që nënkuptonte zhvillimin dhe ndërtimin e një përgjuesi raketash. Gjegjësisht, ndonëse avioni mban emrin e projektuesit kryesor të “Messerschmitt” - Willy Messerschmitt, duke aluduar se ai ishte personi përgjegjës për paraqitjen e këtij avioni, por kjo nuk ishte e vërtetë, sepse krijuesi i kësaj vepre ishte dizajneri gjerman. Alexander Lippisch. Fillimisht, Lippisch dhe ekipi i tij punuan në fabrikat e gliderëve DFS, por për shkak të kapacitetit të tyre të vogël hapësinor, në fund të vitit 1938 ata u transferuan në fabrikat e Messerschmitt në Augsburg, ku u formua departamenti “Departamenti L”, i përbërë nga Lippisch dhe 12. anëtarët e ekipit të tij. Kështu, “Project X” u mor nga Messerschmitt dhe avioni i projektuar mori emërtimin “ME - 163”. Sipas sa më sipër, mund të konkludojmë se ideja bazë dhe ndërtimi i avionit u bazua në konceptin e gliderëve. Pas disa fluturimeve të suksesshme të tërheqjes (si një avion avionësh),

Në fund të viteve tridhjetë dhe në fillim të dyzetave të shekullit të kaluar, disa vende të zhvilluara po punonin në krijimin e motorëve të raketave për aviacionin. Udhëheqës të padiskutueshëm në këtë fushë ishin Bashkimi Sovjetik dhe Gjermania. Në BRSS, këto punime nuk shkuan përtej fushëveprimit të mostrave eksperimentale individuale, por Gjermania arriti të krijojë një përgjues raketash dhe ta përdorë atë në mënyrë efektive në beteja

në avion u instalua një motor rakete “Walter RI-203”, i njëjti motor si avioni He-176, i përshtatur vetëm, me më pak shtytje. Kjo bëri të mundur arritjen e një kohe pune prej 150 sekondash. Motori ka punuar në të ashtuquajturin “cikël të ftohtë”, në të cilin “përbërja T” - peroksid hidrogjeni, i dekompozuar nën ndikimin e një katalizatori - permanganat natriumi (përbërja Z), duke lëshuar nxehtësi. Gazi i avullit që rezultoi u hodh përmes grykës, duke krijuar një shtytje prej 3,9 kN (400 kgf). Në verën e vitit 1940, u kryen fluturime me motor, të cilat, pavarësisht nga mangësitë e zakonshme fillestare, arritën në përfundimin se avioni kishte stabilitet dhe kontroll të mirë dhe, më e rëndësishmja, një shkallë e konsiderueshme ngjitjeje - një cilësi që ishte shumë e rëndësishme për një interceptues të ardhshëm. Shpejtësia fillestare horizontale ishte 550 kilometra në orë. Në përgjithësi, rezultatet pozitive ringjallën interesin e udhëheqjes së Ministrisë së Aviacionit për armën e re. Përvoja e grumbulluar bëri të mundur

fillimin e projektimit të varianteve të para-prodhimit, të cilat fillimisht mbanin emrat “Lippisch R 01”, “V1”, “V2” dhe “V3”. Fluturimet e para të prototipit “ME - 163A” u kryen me ndihmën e tërheqjes nga luftarak “Me - 110”. Këto fluturime u kryen në aeroportin “Lechfeld”, pasi baza Messerschmitt në Augsburg nuk ofronte hapësirë të mjaftueshme për fluturime të tilla. Megjithatë suksesin fillestar të ngritjes, gjatë uljes u shfaqën disa vështirësi. Shpejtësia e madhe e uljes bëri që avioni të kërcente shpesh nga pista. Kjo u shoqërua nga mungesa e përplasjeve dhe frenave. Sidoqoftë, Lippisch, gjatë projektimit të “ME-163A” u përpoq të arrinte shpejtësinë maksimale, dhe motivi kryesor për punën e kryer ishte kërkimi shkencor, jo krijimi i një avioni luftarak. Në përgjithësi, dizajni i “ME-163A” ishte i ngjashëm me avionin “DFS 194”, me modifikime në pamjen e kornizës së avionit. Me zhvillimin e avionit, ulja u zgjidh pjesërisht duke instaluar një ski automatik të tërhequr. Krahët ishin me konstrukcion druri dhe me kënde

të ndryshme të buzës së përparme. Nga rrënja e krahut deri në bel, buza e përparme pjerrësi 26 gradë, pastaj 31 gradë. Përveç dizajnit aerodinamik, Lippisch dhe byroja e tij e projektimit integruan rreth 50 shpikje të tjera (të patentuara), të cilat kryesisht lidheshin me sistemin e kontrollit. Një numër kaq i madh risive theksoi edhe një herë risinë revolucionare të projektit dhe përparimin e madh teknik në krijimin e tij. Depozitat e karburantit të avionit kishin një kapacitet prej 1200 kilogramësh karburant, që mjaftonte për 2.25 minuta fluturim me shtytje të plotë. Peshë maksimale e ngritjes së avionit ishte 2200 kg. Tashmë në fluturimet e para u tejkalua shpejtësia prej 800 kilometrash në orë, që ishte një rekord i ri botëror i shpejtësisë në atë kohë. Gjatë zhvillimit, avioni pësoi disa ndryshime, duke përfshirë heqjen e skajit 26 gradë, i cili pas testimit intensiv u vu re se shkaktonte probleme kontrolli. Shpejtësia maksimale e arritur ndonjëherë nga

avioni ishte 920 kilometra në orë, dhe kjo shifër nuk u tejkalua thjesht sepse avioni nuk kishte karburant të mjaftueshëm për të zhvilluar shtytje shtesë. Një fluturim zgjati rreth 4 minuta. Në përgjithësi, një krah i mirë ishte çelësi i suksesit të këtij avioni. Lippisch krijoi krahun optimal për shpejtësitë transonike. Deri në mars 1943, u ndërtuan 10 avionë "ME - 163 A" - nga "V4" në "V13". Kjo ishte një meritë e madhe e Wolfgang Spathe, i cili nga prilli 1942 u emërua Drejtor i Projektit për prodhimin dhe pranimin e "ME-163" nga Luftwaffe. Versioni luftarak i avionit bazohej në motorin e ri "Walter R P-211 VI", i cili funksiononte me një shtytje të modifikuar që varioje nga 0,98 kN (100 kgf) në 1,47 kN (1500 kgf). Në shtytje maksimale, avioni ishte projektuar për të konsumuar karburant në rendin prej 2.5 deri në 3 kilogramë në sekondë. Bazuar në këtë, Lippisch projektoi avionin për një aftësi fluturimi 12-minutëshe: 3 minuta në shtytje të plotë - ngritje

dhe ngjitje dhe 9 minuta me shtytje të reduktuar - sulm dhe fluturim lundrimi. Praktika tregoi se konsumi i karburantit ishte shumë më i lartë, gjë që çoi në shumë probleme në zhvillimin dhe funksionimin e "ME-163B". Rezervuari kryesor i avionit ishte i vendosur në krahë dhe kishte një kapacitet mbajtës karburanti prej 1040 litrash. Dy tanke shtesë me një kapacitet prej 60 litrash u instaluan në pjesët anësore të kabinës së avionit. Çdo krah kishte një rezervuar me një kapacitet prej 73 litrash. Komponentët e karburantit ishin lëngje të rrezikshme agresive, për ruajtjen e tyre nevojiteshin rezervuarë të bërë nga materiale speciale. Alumini i pastër ishte më i përshtatshmi për peroksid hidrogjeni dhe u përdor për të bërë tanke avionësh. Materiali më i mirë për ruajtjen e ushqimit ishte qelqi. Por ishte e vështirë të bëhej një rezervuar prej xhami, kështu që rezervuarët ishin të veshur vetëm me një shtresë të hollë qelqi. Tubacionet përkatëse janë bërë duke përdorur të njëjtën teknologji. Koni i hundës ishte prej çeliku të blinduar me trashësi 15 milimetra. Ky segment i siguronte pilotit mbrojtje shumë të lartë nga zjarri armik. Forma dhe këndet e pjerrëta të konit rrisin më tej mbrojtjen, duke rritur mundësinë e rikosetit. Kabina ishte jashtëzakonisht e gjerë për një avion kaq të vogël. Kishte një dritare të vogël për ajrim, pasi tymrat e oksiduesit bënë që pilotët të griseshin. Mbrojtja e përparme e kabinës siguronte rezistencë ndaj plumbave. Ajo mbrojtje ishte në formën e xhamit të përforcuar me trashësi 90 milimetra, i vendosur mbi panelin e kontrollit. I vetmi segment i keq në hartimin e kabinës ishin dy rezervuarët e karburantit, të vendosura në panelet anësore të strukturës. Taktikat e përdorura nga ky avion i avancuar raketë bazoheshin në një ngjitje të shpejtë, duke përdorur shtytje maksimale, në mënyrë që avionit të përdorte të gjithë karburantin e tij gjatë procesit. Sulmi dhe përgjimi i tij u bazua në lundrim dhe "zhytje" në drejtim të objektivit, drejt të cilit u qëlluan breshëri nga armatimi në distancë të afërt. Më pas avioni rrëshqiti drejt uljes, një proces që ishte më i rrezikshmi për pilotin, sepse atëherë avioni ishte më i prekshëm nga luftëtarët armik. Ngjitja e shpejtë kërkonte që pilotët të ishin në formë të mirë fizike për shkak të rënieve të mëdha të presionit. Gjegjësisht, armatimi i avionit përbëhej nga dy topa "Rheinmetall Borsig MK 108" me kalibër 30 milimetra, ose dy topa "MG 151/20" me kalibër 20 milimetra.

Karakteristikat kryesore të „ME – 163 B1a”	
Ekuipezhi	1
Gjatësia	5,7 metra
Hapja e krahëve	9,3 metra
Lartësia	2,5 metra
Motori	Një motor raketor „Hellmuth Walter Kommanditgesellschaft HWK 109-509A-2” me presion maksimal prej 14,71 kN.
Shpejtësia maksimale	920 kilometra në orë
Vargu i fluturimit operativ	7,5 minuta fluturim operativ
Shpejtësia maksimale e fluturimit	12.000 metra
Armatimi	Dy topa „Rheinmetall Borsig MK 108” me kalibër prej 30 milimetrash, kapacitet të municionit – 60 copë për top. Dy topa „MG 151/20” me kalibër prej 20 milimetrash, kapacitet të municionit – 100 copë për top.

U shënua 78 vjetori i masakrës së Beliçicës

Në f. Beliçicë të Gostivarit u shënua 78 vjetori i ngjarjes së rëndësishme historike dhe përvjetori i konfliktit të ashpër ndërjet pjesëtarëve të Aradhës së Tretë Partizane të Tetovës dhe formacioneve balliste të cilat si bashkëpunëtore të ngushta të okupatorit, kanë vepruar në Maqedoninë Perëndimore.

Siç dihet, në këtë masakër të përgjakshme (19 shtator 1944), janë vrarë 21 luftëtar i aradhës, 18 civil janë djegur të gjallë, ndërsa 38 shtëpi janë shkatëruar.

Me këtë rast, pranë pllakës përkujtimore në fshatin Beliçicë, lule të freskëta në

shenjë respekti dhe falenderimi ndaj të rënëve, vendosën disa delegacione: Lidhja e Luftëtarëve të LNÇM nga Tetova dhe Gostivari, NJOK i OORRMV-së së Tetovës, Muzeu i Regjioit të Tetovës dhe MZ Beliçica.

Siç kuptuam nga biseda me kryetarin e Këshillit Qendror të OORRMV-së së Tetovës, mr. Radislav Korunovski, ky akt i ndërimit ka qenë i organizuar nga ana e Lidhjes së Luftëtarëve të Gostivarit.

Gjithashtu, kurora me lule të freskëta është vënë edhe në pllakën përkujtimore në Trincë, në shenjë respekti për të rënë gjatë LNÇ-së.

Nderime

Më 7 shtator të vitit 2022 në Dellçevë u shënua 78 vjetori i çlirimit dhe 30 vjetori i pavarësisht të vendit.

Me këtë rast, si që na informoi kryetarja e Njësisë Komunale Organizative të OORRMV-së së Dellçevës, Svetlana Ilievska, në Komunën e Dellçevës është përgatitur një program me të cilin do të shënohen përvjetoret e lartpërmendur. Para përmendores së luftëtarëve të rënë të LNÇM të rajonit të Dellçevës, kurora me lule të freskëta vendosën disa subjekte komunale, në mesin e të cilave edhe: delegacion nga MPB i kryesuar nga ministri Oliver Spasovski, delegacion nga Komuna e Dellçevës i kryesuar nga kryetari Goran Trajkovski, Delegacion

nga Këshilli Komunal, përfaqësues të institucioneve, të shoqatave qytetare, të partive politike, të PSK "Gollak", si dhe përfaqësues të NJOK të OORRMV-së së Dellçevës.

Anëtarët e SHKA "Goce Dellçev" para të pranishmëve në aktin e nderimit u paraqitën me një program të pasur duke lexuar një referat rasti për rëndësinë e datave të lartpërmendura historike, ndërsa u mbajt edhe mbledhje solemne e Këshillit Komunal.

Në bisedën e shkurtër që e zhvilluam me Svetlana Ilievskën, ajo na informoi se programi një ditë gjithashtu ka qenë i pasuruar edhe me dy përmbytje të tjera. Në shkollën fillore "Metodija Mitevski Brico" janë organizuar gara në ping-

pong për të rinjtë, ndërsa gjatë orëve të mbrëmjes është promovuar vepra e re e autorëve Dragan Arsovski dhe Sofron Georgievski "Kujdesë për Carevo Sello – kisha dhe manastire në anën e Dellçevës dhe dëshmi e banorëve".

Mirënjohje për më të mirët

Traditat liridashëse nga e kaluara janë në vazhdimësi të pranishme në NJOK të OORRMV-së së Vinicës me të cilën udhëheq dr. Goce Georgiev. Në saje të këtij vlerësimi është edhe e dhëna se pak kohë më parë, me rastin e 30 vjetorit të çlirimit të Vinicës, përfaqësues të NJOK të OORRMV-së së Këshillit Komunal të LLM të LNÇM-së, si dhe përfaqësues të kryetarit të komunës dhe Kuvendit Komunal, para bustit përkujtimor të heroit kombëtar Kiril Mihajllovski-Gruica, vendosën kurrora me lule të freskëta.

Me këtë rast, pjesëtarët e Batalionit të Lehtë Këmbësorik – njësia e parë e deklaruar e NATO-s nga Garnizoni i ARMV në Shtip, demonstuan prezantimin e pajisjeve dhe armatimit dhe MTS.

Me këtë rast, kryetari i OORRMV-së dr. Goce Georgiev, për kontributin e rëndësishëm në zhvillimin dhe avancimin e Organizatës, kryetarit të Komunës së Vinicës, Mile Petkovit dhe pjesëtarëve të Batalionit të Lehtë Këmbësorik iu ndau "Shenjën Jubilare".

Mirënjohje u ndanë edhe për gjeneralin e brigadave Sashko Lafçinski (Komandant i Brigadës së Parë Këmbësorike), kolonelit Stojançe Kostov dhe rreshterve të vjetër Dimitar Janev dhe Vllado Mitev.

Zhivko Trajanovski

Pjesëmarrja e shefit të SHP në Konferencën e KU të NATO-s

Shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjenerallejtënant Vasko Gjurginovski, mori pjesë në Konferencën e Komitetit Ushtarak (KM) të NATO-s që u mbajt në Talin të Estonisë. Në Konferencë, krerët e SHP diskutuan disa tema sipas rendit të ditës. Në të njëjtën kohë, në disa sesione të ndara, u diskutuan temat që kanë të bëjnë me zhvillimet strategjike ushtarake në kuadër të Aleancës, si dhe misionet dhe operacionet e udhëhequra nga NATO, duke përfshirë edhe operacionin

e NATO-s në Kosovë (KFOR), në të cilin Armatë e Republikës së Maqedonia e Veriut merr pjesë me kontingjentin e saj. Shefat iu referuan gjithashtu zbatimit të vendimeve të marra në Samitin e NATO-s në Madrid, lidhur me zbatimin e politikës së mbrojtjes dhe parandalimit, me promovimin e diversitetit dhe inovacionit në forcat e armatosura aleate, si dhe me transformimin dixhital. Në mënyrë që të mbështesin domene të ndryshme në kryerjen e operacioneve. Gjenerali Gjurginovski gjatë qëndrimit në

Talin zhvilloi takime me shefat e Shtabit të Përgjithshëm të ushtrive të: Italisë, Francës, Norvegjisë, Rumanisë, Greqisë dhe Bullgarisë.

Ky është një takim i Komitetit Ushtarak të NATO-s në nivel të Shefave të Shtabit të Përgjithshëm, i cili zhvillohet një herë në vit në një nga vendet anëtare, ndërsa seancat e rregullta mbahen dy herë në vit në selinë e NATO-s në Bruksel. Në këtë seancë morën pjesë për herë të parë shefat e Shtabit të ushtrive finlandeze dhe suedeze si të ftuar.

Konferenca e njëzet e pestë e shefave të Shtabeve të Përgjithshme të vendeve anëtare të Kartës së Adriatikut

Shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjenerallejtënant Vasko Gjurginovski, mori pjesë në Konferencën e 25-të të Shefave të Shtabit të Përgjithshëm (SHKSH) të armatave të shteteve anëtare të SHBA-së – Karta e Adriatikut (A5), e cila u mbajt në Budva të Malit të Zi. Në konferencën e sivjetme të organizuar nga shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë së Malit të Zi, gjeneral brigade Zoran Lazarevic, së bashku me komandantin suprem të aleatëve për Evropë, gjeneralin Christopher Cavoli dhe kryetarin e Komitetit Ushtarak të NATO-s, admiralin Rob Bauer, pjesëmarrësit diskutuan sfidat e sigurisë në rajonin e Ballkanit Perëndimor dhe për zhvillimin e kapaciteteve të përbashkëta të ushtrive A5, në mënyrë që të merren me to. Në fjalën e tij, gjenerali Gjurginovski theksoi përkushtimin e Armatës në procesin e realizimit të plotë të qëllimeve të parapara për arritjen e kapaciteteve dhe kapaciteteve të nevojshme, në përputhje me planin e mbrojtjes. Në të njëjtën kohë, ai iu referua rëndësisë së promovimit të bashkëpunimit të ndërsjellë ushtarak në të gjitha fushat, para së

gjithash përmes ndarjes dhe bashkimit të kapaciteteve, stërvitjeve dhe stërvitjeve të përbashkëta, me qëllim përbashkët të sfidave të shtuara të sigurisë dhe përmirësimit të stabilitetit. dhe siguria në rajon dhe më gjerë. Pas përfundimit të Konferencës, nga pjesëmarrësit u nënshkrua një deklaratë e përbashkët ku konfirmohet angazhimi i fortë për forcimin e mëtejshëm të marrëdhënieve dhe bashkëpunimit ushtarak ndërmjet ushtrive të shteteve anëtare të Kartës së Adriatikut. Në të njëjtën kohë, u theksua se thellimi i bashkëpunimit të ndërsjellë, aktiviteteve

të përbashkëta, ndërveprueshmërisë reciproke dhe kapaciteteve të mbrojtjes kibernetike do të mundësojnë përbashkët efektiv të sfidave moderne të sigurisë dhe përmirësimit të sigurisë rajonale. Gjenerali Gjurginovski, në kuadër të programit, realizoi disa takime bilaterale me kolegët e tij, ndër të cilët gjenerali Kristofer Kavoli. Në Konferencë morën pjesë shefat e Shtabit të ushtrive të vendeve anëtare të SHBA-së - Karta e Adriatikut. Ushtria e Republikës së Maqedonisë së Veriut do të jetë nikoqire e konferencës së ardhshme të 26-të e cila do të mbahet gjatë vitit 2023.

Gyroplan në ajër

Teknologjia moderne e aviacionit ka bërë një lloj revolucioni me prodhimin e disa avionëve të lehtë “të çuditshëm”. Pamja e helikopterëve, me një helikë me rrotullim horizontal, plotësisht të hapur dhe me një ndenjësë të vetme të ngjitur në strukturën mbajtëse. Ata ishin, dhe janë ende, diku, në dy versione ose dy lloje. E para, pa një makinë motorike, e quajtur “xhiroplan” (xhiroplan) ose auto-xhiro dhe e dyta me një makinë motorike, e quajtur zakonisht “xhirokopter”, për shkak të ngjashmërisë me helikopterët. I pari, pra xhiroplani, fluturon fillimisht i tërhequr nga një kablo, nga një makinë, një skaf ose një autohelikë dhe vazhdon të fluturojë duke krijuar një forcë mbështetëse përmes rrotullimit automatik të krahëve që rrotullohen horizontalisht. Ndryshe nga ai, xhirokopteri është i pajisur me motorin e tij me djegie të brendshme që lëviz krahët rrotullues dhe kështu krijon të ashtuquajturat. forcë mbështetëse. Në varësi të pajisjeve ose

Përparimi i teknologjisë, mençuria e strategëve ushtarakë, mendja e konstruktorëve dhe guximi i inovacionit të individëve apo entuziastëve të aviacionit, kanë qenë gjithmonë një kombinim i fuqishëm në sistemin e mbrojtjes dhe mbrojtjes së territorit apo vendit të vet

aftësive të tyre, ato mund të ngrihen dhe të ulen nga uji ose sipërfaqet e forta të tokës. Ata, do të thoja, ngjajnë shumë me avionët e filmave vizatimorë të sotëm për fëmijë.

Nëse do të përpiqesha t’u jepja njëfarë përkufizimi të vërtetë këtyre avionëve “xhiro”, do të përmysej në faktin se ata janë avionë ultra të lehtë më të rëndë se ajri (aeroplanë) të pajisur me krahë të ngushtë rrotullues që gjenerojnë shtytje mbështetëse. Krahët rrotullues vendosen sipër gypit, të ngjitura në një “shtyllë” vertikalisht vertikale rreth së cilës rrotullohen në një rrafsh horizontal të

ndryshueshëm. Shfaqja masive e tyre në botë filloi gjatë viteve gjashtëdhjetë dhe shtatëdhjetë të shekullit të kaluar dhe mendoj se pas kësaj periudha periudha e stagnimit të tyre.

Si kudo në botë, edhe në vendin tonë, ka pasur dhe ka studiues të zellshëm dhe të apasionuar pas aviacionit, të cilët me shumë entuziazëm filluan të thellohen në sekretet e ndërtimit dhe përdorimit të “xhiroplanëve” të tillë. I pari ndër numrin e vogël të “studiuesve” të tillë, në vendin tonë, ishte z. Sasho Gençev, i cili kishte përvojë të mëparshme në pilotimin e gliderëve të aviacionit dhe

avionëve sportivë. Ai gjatë vitit 1974 bëri një autogyro - një rrëshqitës me krahë prej druri. Menjëherë pas ndërtimit të këtij avioni "të çuditshëm", ai filloi fluturimet e tij eksperimentale me të. Për arsye sigurie, testet janë kryer në liqenin "Mlladost" afër Velesit, duke e fiksuar avionin në një skaf privat. Pavarësisht nga të gjitha përpjekjet dhe eksperimentet, përpjekjet për të futur rotorin e avionit në aftrotacion ishin të pasuksesshme. Në fund të fundit, ky është fati më i zakonshëm i eksperimenteve fillestare. Më vonë, ai vetë konstatoi se kjo ndodhi për shkak të

shpejtësisë së madhe të skafit, gjatë së cilës rotorin nuk mund të hynte në të ashtuquajturin autorotacion. Është e rëndësishme që ai incident fillestar nuk e dekurajoi Gençevin, por e inkurajoi të thëllonte studimin e teorisë së fluturimit me autoxhiro. Ai u adresua vetë, sepse në atë kohë ishte pothuajse e pamundur të gjeje ndonjë përshkrim më të detajuar, informacion të shkruar ose përvojë rreth këtyre avionëve. Në të shumtën e rasteve, pavarësia nuk mund të japë gjithmonë rezultatet e duhura në inovacion.

Nisur nga përvoja të tilla, rrjedha e mëtejshme e ngjarjeve kushtëzoi formimin e një klubi për ndërtimin e avionëve të lehtë, të ashtuquajturit. Klubi Heli në Shkup. Themelues të klubit ishin Sasho Gençev, Slobodan Zeraiq, gjyqtar i njohur dhe i njohur, Jovan Kalajlioski, Georgi Petkovski, glider dhe pilot sportiv, Mitko Bukrshliev dhe një sërë të tjerë. Me angazhimin e tyre të përzemërt, gjatë viteve 1978/79 u siguruan fondet dhe u blenë nga SHBA dy "kite" për ndërtimin e xhirokopterëve dhe një komplet për ndërtimin e një xhiro-planifikuesi. Avionët u ndërtuan, por duhej gjithashtu një program i përshtatshëm fluturimi testues. Në ndërkohë, Georgi Petkovski bëri përpjekjen e parë të pasuksesshme të fluturimit gjatë së cilës shkatërroi avionin

e parë. Avioni i dytë ishte në duart e Sasho Gençevit. Me një program të përgatitur paraprakisht për fluturime testuese, gjatë vitit 1979 me sukses realizoi fluturimin e parë me xhirokopter në hapësirën maqedonase, e më pas një sërë fluturimesh të tjera. Kjo krijoi interesim te institucionet kompetente për shfrytëzimin eventual të tyre në sistemin e mbrojtjes dhe mbrojtjes së territorit dhe popullatës maqedonase. Përdorimi i parë eksperimental, por konkret i këtij lloji avioni, ishte në kuadër të aktiviteteve stërvitore të asaj kohe, me titull "Të gjithë në mbrojtje dhe mbrojtje" (SVOZ). Për këtë ngjarje, në atë kohë, Sasho Gençev deklaroi dhe sqaroi: „Në stërvitjen "Të gjithë në mbrojtje dhe shpëtim" (SVOZ), në verën e vitit 1980, me kërkesë të kryetarit të atëhershëm të Komunës së Karposhit, shokut Jovan Tsubalevski, u organizua ngritje me autoxhiro dhe u krye me sukses nga. Bulevardi Ordaje Partizanski. Zbrita në kodrën mbi fshatin Shkup. Kuçkovë ku ishte selia e përkohshme e SVOZ. Aty u prita personalisht nga kryetari i KQ, shoku Krste Markovski ku shprehu admirimin e tij personal për avionin“.

Më pas, komandanti i Shtabit Republikan të Mbrojtjes Territoriale, gjenerali Todor Atanasovski, kërkoi që avioni të demonstronhet para tij dhe këshilltarëve të tij ekspertë. Fluturimet demonstruese u organizuan në aeroportin sportiv të Kumanovës, më 19 maj 1981. Ekspertët e përgjithshëm dhe ushtarakë shprehën kënaqësinë e tyre për fluturimet demonstruese dhe vetë avionët dhe kërkuan një analizë gjithëpërfshirëse për prodhimin e mundshëm të të njëjtit për nevojat e RSHTO-së. Qëllimi i synuar për përdorimin e avionëve të tillë në kushte ushtarake ose emergjente do të ishte transferimi i shpejtë i letrave, pakove, ilaçeve dhe dërgesave, si dhe zbulimi i shkurtër ajror lokal.

Fabrika e njohur e Shkupit "Alumina" u zgjodh si vend për analiza të detajuara strukturore dhe prodhim të mundshëm. Por me gjithë përpjekjet dhe përpjekjet, kjo ide mbeti pa realizim përfundimtar. Profesionalizmi i ridrejtoi entuziastët drejt përgjegjësisë të tyre, në organizatat e tyre dhe jashtë saj; Fabrika "Alumina" e vuri theksin tek prodhimi parësor dhe legjislacioni për ndërtimin e aviacionit shtrëngoi kushtet dhe kriteret për prodhimin serik apo vetëndërtim të tyre. Pra, kjo ide, puna novatore e ndërtuesit dhe fluturimet e shumta eksperimentale, lanë pas vetëm kujtime, deklarata dhe një numër të vogël fotografish të futura në ditarin tim, e ndoshta në disa depo arkivore.

Gjorgji Çaçkirov

Muzeu francez i aviacionit dhe hapësirës - „Le Bourget“

Zhvillimi i këtij muzeu filloi në vitin 1919 në një hangar pranë Issy-les-Moulineaux, pranë lumit Seine. Në këtë vend, muzeu ka ekzistuar deri në vitin 1936, kur u zhvendos në vetë qytetin e Parisit. Gjatë Luftës së Dytë Botërore muzeu u mbyll, dhe artefaktet u dërguan në Chalais-Meudon dmth. në Qendrën Kërkimore. Muzeu u zhvendos në vendndodhjen e tij aktuale në vitin 1973, dhe me kalimin e viteve muzeu është zgjeruar vazhdimisht në hapësirë dhe me ekspozita të reja. Sot, muzeu zë një sipërfaqe prej 150.000 m², e cila është e ndarë në një pjesë të jashtme dhe mbi 10 salla të brendshme. Si një muze me një traditë të gjatë, ai ofron artefakte shumë të rralla dhe unike në koleksionin e tij. Muzeu ka mbi 400 avionë, nga të cilët 150 janë të ekspozuar (pjesa tjetër është në proces restaurimi), përveç kësaj, ekspozohen edhe një numër i madh motorësh avionësh, pjesë pajisjesh, foto, dokumente e të tjera. Salla kryesore e ekspozitës së muzeut

Për çdo entuziast të aviacionit, një nga vendet më të rëndësishme për të parë zhvillimet më të mira dhe më të fundit në aviacion dhe hapësirë është, sigurisht, panairi i ajrit në Paris. Në të njëjtin vend, ndodhet një nga muzetë më të vjetër të aviacionit në botë - Muzeu i Aviacionit dhe Hapësirës «Le Bourget». Muzeu ndodhet gjashtë kilometra në veri-lindje të Parisit, në pjesën jugore të aeroportit Le Bourget, pikërisht pranë drejtorisë së Byrosë Franceze të Hetimit të Aksidenteve Ajrore

është e ndarë në tetë ambiente të veçanta me tema të ndryshme. Menjëherë pas hyrjes haset në sallën me tetë shtylla, e cila është e sapondërtuar, në një stil të madh arkitekturor artistik. Njësisia tematike e quajtur “Pionerë të Aviacionit” përshkruan fillimin e aviacionit në territorin e Francës, duke filluar nga balonat me ajër të nxehtë, deri në fluturimet e para të kontrolluara. Në këtë seksion shfaqen aeroplanët: „Antoinette VII”, „Bleriot XI”, „Neighbor-Farman

No1”. Në ekspozitën e tretë të veçantë nga salla kryesore e ekspozitës, janë vendosur pjesë të pajisjeve, avionëve dhe artefakte kushtuar Luftës së Parë Botërore. Ky mjedis përshkruan kalimin e aviacionit nga një sport elegant mekanik i paraluftës në një mjet të domosdoshmërisë ushtarake. Në këtë seksion janë ekspozuar rreth njëzet ekspozita. Më karakteristike janë gondola e zepelinit “Zeppelin LZ 113”, mbetjet e motorit të avionit “SPAD XIII”, i pilotuar nga Roland Garros, “Fokker

D.VII, Nieuport XI" dhe "Junkers J.9" (the vetëm kopje në botë). Ambienti kushtuar periudhës ndërmjet dy luftërave botërore përshkruan rritjen e shpejtë të aviacionit midis luftërave, si dhe garat e mëdha për arritje si Paris - Nju Jork, zhvillimi i postës ajrore, fluturimi aerobatik, etj. Ekranit i helikopterit i vendosur në muze përshkruan me vend zhvillimin e këtij segmenti

të aviacionit. Numri i ekspozitave është i rëndësishëm, veçanërisht Helistat N6 i vitit 1935, "Cierva C8-2", xhiroplani i parë që kapërceu Kanalin Anglez, Gazela, një helikopter elektrik eksperimental, "Sikorsky H-34A", "Breguet G111", "SA-316B Alouette III" dhe shumë të tjera. Ambienti kushtuar Forcave Ajrore Franceze quhet "Salla e Kokadës Franceze". Në këtë seksion, sipas rendit kronologjik, shfaqen aeroplanët që janë përdorur që nga viti 1950 e deri më sot. Koleksioni përfshin avionët e mëposhtëm: Fouga CM 170 R Magister, Dassault MD-454

M, F-86 K Sabre, Dassault Mirage F-1 Cristal (ky avion është bërë nga materiali transparent), Dassault MD-456 Super Mystere B2". "Dassault Mirage 2000" dhe të tjerë. Ekspozita e fundit e përhershme në sallën kryesore të ekspozitës së muzeut i kushtohet prototipit të avionit të zhvilluar nga prodhuesit francezë. Ndër ekspozitat e shumta bie në sy Leduc 010, Dassault Mirage III V-01, Triton etj. Në sallën, kushtuar avionëve supersonikë të pasagjerëve "Concorde", brenda ndodhet një kopje e modelit komercial të këtij avioni që përdorej për fluturime ndërkombëtare, si dhe është ekspozuar një kopje e avionit "Concorde" me numër serik 001. mostra e parë e këtij avioni. Në njërin skaj të kësaj salle, është ekspozuar "Dassault Mirage IV". Për një tarifë shtesë, mund të futni në brendësi të dy konkordëve të ekspozuara. Në këtë sallë është ekspozuar një mostër e motorit të avionit "Trent 900", i cili përdoret për "Airbus A380". Avionët e ekspozuar në sallën kushtuar Luftës së Dytë Botërore, qofshin avionë amerikanë apo francezë, parashutistë apo bombardues, përfaqësojnë betejën ajrore që u zhvillua mbi Evropë. Në këtë seksion shfaqen aeroplanët: „Douglas C-47 Skytrain“, ku mund të hynë edhe, „Fw 190“, „P-51 Mustang“, „P-47 Thunderbolt“, „Supermarine Spitfire MK XVI“, „V-1, Dewoitine D520“ etj. Salla e quajtur "Normandi-Niemen" përmban ekspozitën e përhershme kushtuar njësisve ajrore franceze që morën pjesë në betejat e Frontit Lindor gjatë Luftës së Dytë Botërore. Përmes një numri të madh fotografish, ekspozitash, pajisjesh tregohet jeta e pilotëve francezë në tokën ruse, në këtë rubrikë spikat avioni "Yak 3", i cili ishte avioni i fundit i përdorur në këtë fushatë. Salla hapësinore përfaqëson disa nga arritjet në hapësinë, dhe theks i veçantë i kushtohet francezitet të parë që ishte në hapësinë. Në kuadër të asaj pjesë është

ekspozuar kapsula "Soyuz T-6" dhe kostumi origjinal i hapësinës që ka pasur.

Pjesa e muzeut që është nën qiellin e hapur përbëhet nga ekspozitat më masive që zotëron muzeu. Dy raketat hapësinore – "Ariane 1" dhe "Ariane 5", të ndërtuara nga Agjencia Evropiane e Hapësinës, bien në sy dhe janë një lloj veçorie e dallueshme e kësaj pjesë të jashtme të muzeut. Pranë tyre është "Boeing 747 - Jumbo Jet", avioni i pasagjerëve që bëri revolucion në transportin ajror të pasagjerëve, si dhe avioni më i madh i pasagjerëve "Airbus A380". „DC-8“, „Transal-C160" dhe „Super Mirage 4000"ndodhen midis raketave dhe kaponierëve të jashtëm. Shtëpitë e disa kaponierëve të montimit të jashtëm: prototipi i parë i Dassault Rafale A, trajneri brazilian Embraer EMB 312 Tucano dhe produkti i bashkëpunimit britaniko-francez, Jaguar. Në pjesën e jashtme, kushtuar avionëve detarë, janë vendosur: "Lockheed P2V-7 Neptune", "Breguet 1150 Atlantic" dhe zjarrfikësja "Canadair CL-215". Jashtë, midis sallës Concorde dhe sallës kryesore të ekspozitës, ka një tjetër Jaguar dhe një Super Etendard. Vizitorët kanë mundësinë të vizitojnë kullën e kontrollit, e cila është restauruar ashtu siç ka qenë në periudhën e vitit 1953. Në këtë seksion mund të shihni të gjithë aeroportin dhe mjedisin e jashtëm, dhe nëse dita është e qartë, mund të shihni edhe Kullën Eifel. Ekspozitat karakteristike që ekspozohen në këtë muze, të cilat shquhen për veçantinë e tyre janë: prototipi i aeroplanit supersonik të pasagjerëve "Concorde", raketat hapësinore zvicerane dhe ruse, dërrasa në këmbë e biplanit "Loiseau Blanc", e vetmja pjesë e avionit që u rrëzua gjatë përpjekjes për të kryer fluturimin e parë transatlantik pa ndalesë etj. Çmimet e biletave janë të ndryshme. Çdo të shtunë të parë të muajit, hyrja është falas, hyrja është falas për të gjithë ushtarakët aktivë dhe rezervë me paraqitjen e identifikimit përkatës. Në ditët e tjera, hyrja për të rritur është 14 €. Orari i punës së muzeut është çdo ditë nga ora 10:00 deri në orën 18:00. Të hënën, muzeu është i mbyllur për vizitorët. Muzeu "Le Bourget" ofron shumë gjëra për të parë dhe përjetuar nga dora e parë, thjesht për të parë jo vetëm, por edhe për të përjetuar historinë. Koha që i kushtoni vizitës në muze do të jetë kohë e shpenzuar mirë, e pasur me përvoja të paharrueshme.

Zilanko Billazheski

Si të arrijmë deri tek „diamanti“ i parë

„Oficerët komandojnë me njësitë, derisa nënoficerët e pare menaxhojnë me ta“
rreshter Bryan Pinkney

Fillimet e detyrës së parë të nënoficerit datojnë rreth vitit të 16-të para erës së re kur perandori August (Gaius Octavius) prezantoi detyrën “signifer”, që përkthehet si “signifier”, “flamurbajtës” (lat. **Signifer**). Një sinjalizues është ushtari më i mirë në një grup (një njësi këmbësorie taktike romake në nivel kompanie prej 400 deri në 600 vetë) e komanduar nga një centurion. Detyra e mbajtësit të flamurit (signifep) ishte të mbante shenjën (markën standarde) të grupit. Humbja e një shenjë në atë kohë nënkuptonte humbjen e nderit të një njësie dhe poshtërimin më të madh të saj, ndërsa në betejë njësia konsiderohej e shkatërruar nga kapja dhe konfiskimi i shenjës. Shenjuesi, përveç mbajtjes së shenjës, kishte edhe detyra të tjera, si sigurimin e centurionit, kryerjen e disa detyrave administrative dhe financiare. Shenjuesi, për të theksuar kuptimin e detyrës dhe për t’u dalluar nga pjesa

Figura gjeometrike “rombi”, “diamanti” është simbol që përdoret për të shënuar nënoficerët e parë dhe kryesorë në njësitë, si në Ushtrinë e Republikës së Maqedonisë së Veriut, ashtu edhe në shumë ushtri të tjera që janë apo nuk janë pjesëtare të NATO-s. Shenjat në formë diamanti simbolizojnë një diamant që nënkupton rrallësinë, pastërtinë, pastërtinë dhe forcën, cilësi që lidhen me karakteristikat e nënoficerëve si udhëheqës kompetentë, luftëtarë të ashpër, trajnerë me përvojë, arritje efektive, organizatorë të trupave të nënoficerëve, të cilët janë të ndërlidhur me një kod të rreptë moral

tjetër e ushtarëve, vishte një mantel ujku, ariu ose luani. Në shekullin e XVII, në ushtrinë prusiane u prezantua një gradë nënoficeri Feldwebel (Feldwebel) ose rreshter, detyra e të cilit përkon ndjeshëm me detyrën aktuale të nënoficerit të parë. Feldwebel kishte rolin e kontrolluesit ose mbikëqyrësit të nënoficerëve dhe ushtarëve në një kompani dhe ishte përgjegjës për trajnimin, rendin dhe disiplinën e tyre. Feldwebeli ndryshonte nga nënoficerët e tjerë me shkopin Fledbel, i cili është një shkop që Feldwebeli e mbante me

vete dhe me të cilin shkop kishte të drejtën ekskluzive të jepte dy deri në tre goditje kur disiplinonte ushtarët si masë ndëshkuese. Në ushtrinë amerikane, detyra e rreshterit të parë u fut pas vitit 1781, pas betejës së Green Spring, ku toger Ebenezer Denny, si oficeri i vetëm që nuk u plagos, ia vlerësoi suksesin e tërheqjes së rregullt të kompanisë së tij veteranit me përvojë. rreshteri i parë, të cilin ai e quan gjithashtu “oficeri më i rëndësishëm”. Në vitin 1874, detyra e rreshterit të parë u tregua nga një shenjë dalluese në formën e një forme

gjeometrike të një rombi, një "diamanti", me tre rreshta.

Detyra nënoficeri i parë në Armatën e RMV-ë

Detyra e nënoficerit të parë në Armatën e RMV-së filloi në vitin 2000, kur u vendos detyra e nënoficerit për çështje ushtarake dhe nënoficerë të një kompanie e lart, ku parashihet grada rreshter i lartë i klasës I. për pozicionin e nënoficerit për çështje ushtarake dhe nënoficerësh. Në vitin 2005 është nxjerrë Koncepti për zhvillimin e nënoficerëve, ndërsa në vitin 2006 Udhëzuesi i parë për nënoficerët, i rishikuar në vitin 2008, është botuar si një literaturë bazë profesionale që përpunon, shpjegon, rregullon dhe drejton operacionet ushtarake në kuadër të detyrave të nënoficerëve. Në përputhje me Udhëzuesin e Nënoficerëve të vitit 2008, u prezantuan detyrat e Nënoficerit të Parë të Kompanisë dhe Shefit të Nënoficerit të Batalionit dhe më lart, ndërsa Ndryshimet e Aktit të Shërbimit të vitit 2010 zëvendësuan gradat e Oficerit të Garantazhit dhe Oficerit të Garantazhit të Klasit të Parë me gradat e rreshterit dhe shefit të rreshterit. Në tetor 2016 Miratohet Dekret për shenjën unike të përkatësisë së ARM-së, uniformën, shenjat e gradave, gjininë dhe shërbimet, shenjat e njësisë, si dhe mënyrën dhe kushtet e mbajtjes së tyre, me të cilin futen shenjat për nënoficerë të parë dhe kryesorë. (Neni 23, pika 1). Në dhjetor të 2016, për herë të parë u ndanë shenjat e detyrës së parë dhe të kryenënoficerit, të cilat janë të veshura në jakat e palltos së uniformës së fushës ushtarake, pra në jakën e sipërme të xhakëtës së palltos për formale ushtarake. ose uniformë zyrtare, ku shenja e detyrës oficeri i parë i nënës përbëhet nga një version në miniaturë i gradës së rreshterit, me një diamant të vetëm në formë diamanti të vendosur në mes të rrugës midis vijave të drejta dhe versionit të trekëndëshit dykëndësh. Pozicioni i formacionit të nënoficerit të parë parashikon punë këshillimore dhe administrative-juridike:

– **punë këshilldhënëse** – Nënoficeri i parë, bazuar në edukimin e tij institucional, vetë-edukimin dhe përvojën shumëvjeçare, duhet të jetë në gjendje të parashikojë, njohë dhe vlerësojë në kohë situatat e ardhshme në të cilat duhet të ndërmerren veprime më aktive, në mënyrë që të këshillojë kompaninë. komandant në kohën e duhur, duke i ofruar më shumë zgjidhje konceptuale dhe metoda për realizimin e çdo situatë specifike.

– **punë administrative** – kjo detyrë përbëhet nga dy pjesë, ku pjesa e parë mbulon punën administrative të nënoficerit të parë në lidhje me dokumentacionin e tij zyrtar që mban dhe ndihmon komandantin e kompanisë me dokumentacionin e kompanisë. Pjesa e dytë e detyrës administrative ka të bëjë me njohjen e mënyrës së përgatitjes, menaxhimit dhe zbatimit të akteve administrative (deklarata, njoftime, kërkesa, plane, raporte, harta pune etj.), me qëllim mbështetjen administrative të planeve dhe drejtimet e zhvillimit dhe veprimit të njësisë.

– **punë juridike** – mbulon njohuritë bazë të akteve juridike të përdorimit në ushtri për shkak të mbështetjes ligjore dhe garantimit të legjitimitetit dhe ligjshmërisë së vendimeve dhe veprimeve të komandantit të kompanisë.

Në fillim, roli i nënoficerit për punët ushtarake dhe nënoficerë ishte ekskluzivisht administrativ, me pragmatizëm të pamjaftueshëm në punën e nënoficerit të parë, gjë që rezultoi në shfrytëzimin e pamjaftueshëm dhe të papërshtatshëm të detyrës dhe potenciali i punës së nënoficerit të parë, si dhe përfitimet që do të dilnin nga detyra e tij, e cila në thelb përfaqësonte funksionimin pasiv. Ndryshimet gjeopolitike dhe globale në nivel botëror dhe në fushëbeteja në mbarë botën, sfidat e zbuluara para ushtrisë maqedonase që u ngritën si përgjigje ndaj mënyrave të reja të luftës, misionëve të paqes dhe stërvitjeve të shumta ushtarake shumëkombëshe, rezultuan në kërkesa të reja ndaj nënoficerit i parë, gjë që shkaktoi në masë të madhe ndryshime në operacionin e tij, i cili kaloi nga pasiv në veprim aktiv nëpërmjet të cilit nënoficeri i parë u bë "frontman" në operacionet ushtarake në nivel kompanie, ku së

bashku me komandantin e kompanisë përbëjnë grupin komandues që krijon zhvillimin e njësisë në përputhje me misionin e saj në kuadër të komandës më të lartë.

Përkrahimi i punës së nënoficerëve të parë ofron detyra dhe përgjegjësi për trajnimin, rendin dhe disiplinën e nënoficerëve dhe ushtarëve në kompani, si dhe menaxhimin e personelit të shefit dhe ushtarëve.

Nëse analizohen detyrat kryesore të nën-punësit të parë, ato mund të ndahen në tre grupe detyrash: **Grupi i parë i detyrave** i referohet stërvitjes dhe edukimit luftarak, ku me frekuentimin e përditshëm në stërvitje, nënoficeri i parë duhet të bëjë një pasqyrë dhe të vërejë dobësitë në kryerjen e stërvitjes, të përcaktojë temat dhe pikat kritike të stërvitjes në përputhje me misionin. e njësisë dhe detyrave të saj në vitin aktual, me komandantin e kompanisë duhet të zhvillojë një listë të detyrave

individuale dhe kolektive për të përmirësuar procesin e trajnimit, merr pjesë aktive në trajnime që lidhen me tema kritike dhe është bartës i të njëjtës në nivel të shtabit komandues nëpërmjet prezantimeve dhe leksioneve, mentorë nënoficerëve dhe oficerëve të rinj, është bartës i aktivitetit “Koha e Udhëheqësit”, kryen vlerësimin e përditshëm informal të cilësisë së stërvitjes dhe stërvitjes së ushtarëve. , është mbajtës i vlerësimeve të brendshme formale të ushtarëve dhe nënoficerëve në njësi duke ndjekur vlerësimet individuale mujore për ushtarët deri në testet e brendshme me shkrim për nënoficerët dhe duke kontrolluar njohuritë e tyre në zgjidhjen e situatave taktike gjatë aktivitetit “Koha e Udhëheqësit”.

Grupi i dytë i detyrave nuk i referohet rendit dhe disiplinës, ku nëpërmjet shembullit personal, promovimi i vlerave të ushtrisë, lidhshipi i duhur,

takimet e rregullta javore me ushtarë dhe nënoficerët, shqetësimi për jetën, shëndetin dhe mirëqenien e personelit, shqetësimi për angazhimin e duhur e madje, nxitja dhe masat disiplinore, personelin dhe drejtimi në karrierë i ushtarëve dhe nënoficerëve, këshillimi dhe udhëzimi, siguron ndikim etik, moral dhe edukativ në zhvillimin e ndërgjegjësimit profesional dhe ndërtimin e shpirtit të ushtarit të çdo pjesëtar, kontribuon ndjeshëm në ruajtjen e rendit dhe disiplinës në njësi, për sinergjinë ndërmjet saj. anëtarët , për zhvillimin e kujtesës kolektive, ndërgjegjes, subkulturës dhe për frymën luftarake të njësisë.**Grupi i tretë i detyrave** i referohet të gjitha detyrave të tjera që i ofrojnë ndihmë dhe mbështetje komandantit të kompanisë për realizimin e aktiviteteve të përditshme të njësisë dhe për kryerjen e misionit të saj. Gjatë përzgjedhjes së kandidatëve për detyrën e nëpunësit të parë, ata duhet të merren gjithmonë duke marrë parasysh kualifikimet e tij: nota të larta zyrtare gjatë gjithë

karrierës së tij, përfshirë notën për aftësi fizike; trajnimi i kryer i kërkuar: kursi parësor për drejtues, kursi i avancuar për nënoficerët dhe kursi i parë i nënoficerëve; të ketë kryer detyra si komandant skuadre, komandant divizioni (divizioni i parë), komandant toge (në ato njësi ku parashikohet grada nënoficer për komandant toge), nënoficer i parë i një toge (futet detyrë e re. në ushtri nga 2019); të ketë përvojë pune të fituar në stërvitjet ushtarake brenda dhe jashtë vendit, në misione paqeje dhe, nëse është e mundur, të ketë përvojë luftarake; kualifikimet si drejtues dhe shembull pozitiv (merren parasysh masat e tij nxitëse dhe disiplinore); kapaciteti mentorues dhe këshillues; të zotërojnë kualifikime didaktike-metodologjike; të ketë njohuri të shkëlqyera të përgatitjes së përgjithshme ushtarake dhe të jetë i kualifikuar për specialitetin profesional për llojin e shoqërisë ku kryen detyrën; flasin rrjedhshëm anglisht; të ketë njohuri për punën me kompjuter.

Viktor Krstevski

80 vjet nga vdekja e heroit kombëtar Borka Jovanov Veleski-Goranov

Borka Jovanov Veleski-Goranov lindi në Prilep në vitin 1912 në një familje të varfër. Ishte nxënës i shkëlqyer në shkollën fillore. Edhe kur ishte shumë i vogël lexoi literaturë të ndaluar politike dhe për këtë arsye u përjashtua nga klasa e shtatë e gjimnazit të Prilepit. U regjistrua në Shkollën Ushtarake në Novi Sad, por as nuk e mbaroi, kështu që u kthye në Prilep ku u punësua në Monopolin e Duhanit. Në të njëjtën kohë ka punuar në kultivimin e duhanit dhe ka qenë një nga organizatorët e Shoqatës së Prodhuesve të Duhanit në Prilep.

Në prill të vitit 1938 Veleski ishte një nga udhëheqësit e grevës së punëtorëve sezonalë në monopol. Më shumë se 1500 grevistë dolën në

Borka Jovanov-Veleski ishte komunist maqedonas, revolucionar, luftëtar për lirinë e Maqedonisë dhe pjesëmarrës në NOB. U vra në aksion në malin e Mukosit më 14 shtator 1942. Ai u shpall hero kombëtar më 20 dhjetor 1951

grevë, duke kërkuar përmirësim të gjendjes së tyre materiale. Grevja ishte pjesërisht e suksesshme, por pas një muaji Veleski u mbyll për punësim të ri.

Bill Beal u akuzua për futjen e "përmbajtjes politike" në fjalimet e tij para grevistëve dhe për këtë arsye u arrestua, por shpejt u la i lirë. Në dy vitet e fundit para Luftës së Dytë Botërore, ai fitoi një nam të madh në mesin e qytetarëve të Prilepit. Ai u bë sekretar i Shoqatës së Prodhuesve të Duhanit, përmes së cilës prodhuesit luftuan për çmime më të mira të blerjes së duhanit. Veleski ishte administratori i shpengimit.

Para Luftës së Prillit, ai thirrej shpesh për stërvitje ushtarake. Ai ishte anëtar i Partisë Komuniste të Jugosllavisë nga viti 1940. Komanda

në të cilën ai shërbeu e ekspozoi dhe planifikoi ta dorëzonte në Gjykatën Ushtarake. Pas pushtimit hyn në Çetën e Parë Partizane të Seleçkës së Planinës, më 12 shtator 1941. Duke qenë komandant këmbësorie, ai ishte partizani më i përgatitur ushtarakisht në kompani. Ai stërviti luftëtarët e rinj që sulmuan Prilepin më 11 tetor. Gjatë vitit 1941, deri në shtator 1942, Veleski mori pjesë në shumë aksione të partizanëve. Si komandant i çetës së Prilepit "Dimitar Vllahov", çeta u bë e njohur me emrin "Goranov" në maj të vitit 194

Në ofensivën armike të 14 shtatorit 1942, në malin e Mukosit u rrethua kompania e parë e çetës "Dimitar Vllahov", ku bënte pjesë edhe Goranovi. Ata luftuan me trimëri për të dalë nga unaza. Në atë luftë vdiqën shumë partizanë. Duke mbrojtur koncesionin, ndërsa partizanët po depërtonin, Goranov u plagos për vdekje nga një breshëri automatiku. Ai u vra së bashku me gjashtë shokë të tij nga ushtria dhe policia bullgare në fshatin Sečenje, në malin e Mukos. popullatë. Por trupi i Goranovit ishte fshehur në Komandë.

Emri i tij, Borka Veleski-Goranov, është shkruar me shkronja të arta në historinë e Maqedonisë. Ai së bashku me shokët e tij përfaqëson një shenjë të ndritur për popullin maqedonas se sa mund ta duash atdheun dhe të japësh jetën e re për të.

Antoanella Dimitrievska

Paul Nash - Fatlumi i „Hill 60“

Paul Nash lindi në Londër më 11 maj 1889. Ai u rrit në Buckinghamshire, ku zhvilloi dashurinë e tij për peizazhin. Në një bisedë ai mori këshilla nga miqtë e tij, poeti Gordon Bottomley dhe artisti William Rothenstein, se ai duhej të regjistrohej në Shkollën e Artit Slade në University College London, kështu bëri në vitin 1910. Vepra “Slade” hap dyert për talentet e rinj të talentuar në këtë kohë, në atë që Tonks më vonë e përshkroi si “Kriza e shkëlqyer” e dytë dhe e fundit e shkollës. Kolegët e Nash-it përfshinin Ben Nicholson, Stanley Spencer, Mark Gertler, William Roberts, Dora Carrington, Christopher R. C. Nevinson dhe Edward Wadsworth. Nash ishte i dobët në vizatimin e figurave, kështu që ai u përqendrua në pikturën e peizazhit. Më 10 shtator 1914, pak pas fillimit të Luftës së Parë Botërore,

Paul Nash (11 maj 1889 – 11 korrik 1946) ishte një piktor dhe artist lufte surrealist britanik, si dhe një fotograf, shkrimtar dhe stilist i artit të aplikuar. Nash është ndër artistët më të rëndësishëm të peizazhit të gjysmës së parë të shekullit të njëzetë. Ai luajti një rol kyç në zhvillimin e modernizmit në artin anglez.

Nash me ngurrim u regjistrua si ushtar i Shërbimit Shtetëror në Batalionin e 2-të, pjesë e Regjimentit të 28-të të

Londrës. Detyrat e Nash-it, të cilat përfshinin ruajtjen e Kullës së Londrës, e lejua atë të vazhdonte të vizatonte dhe të pikturonte. Në gusht 1916 Nash filloi trajnimin e oficerëve, pas së cilës u dërgua në Frontin Perëndimor në shkurt 1917 si toger i dytë në Regjimentin Hampshire. Ndodhet në Shën Eloi në Ypres Salient, gjatë një kohe relativisht të qetë, megjithëse zona ishte granatuar vazhdimisht. Ndonëse i vetëdijshëm për shkatërrimin që po ndodhte atje, ai u gëzua kur pa se, me ardhjen e pranverës, peizazhi po rikuperohej nga dëmtimet që i ishin bërë. Nash do të shkruajë “Vetëm e keqja dhe djalli i ngjizur mund të jenë zot të kësaj lufte dhe asnjë dritë e dorës së Zotit nuk mund të shihet askund. Perëndimi dhe lindja e diellit janë blasfemi, janë tallje me njeriun, vetëm shiu i zi nga retë e mavijosura e të fryra nëpër natën e zezë

të hidhur, është një atmosferë e duhur në një vend të tillë”. Sidoqoftë, natën e 25 majit 1917, Nash ra në një hendek, theu një brinjë dhe më 1 qershor u bë invalid dhe u kthye në Londër. Disa ditë më vonë, shumica e ish-njësisë së tij u vranë në një sulm në një pozicion të njohur si “Hill 60”.
Veprat e artit që Nash krijoi gjatë Luftës së Parë Botërore janë ndër imazhet më të famshme të konfliktit. Pas luftës, Nash vazhdoi të fokusohet në pikturën e peizazhit, fillimisht në një stil të formalizuar, dekorativ, por gjatë viteve 1930, në një mënyrë gjithnjë e më

abstrakte dhe surreale. Në pikturat e tij ai shpesh vendos objekte të përditshme në një peizazh për t’u dhënë atyre një identitet dhe simbolikë të re.
Në fillim të Luftës së Dytë Botërore, Nash u emërua nga Komiteti Këshillimor i Artistëve të Luftës në postin e “artistit të luftës” me kohë të plotë, pranë Forcave Ajrore Mbretërore dhe Ministrisë së Aviacionit. Ai ishte shumë i papëlqyer në këtë post, veçanërisht me përfaqësuesin e Ministrisë së Aviacionit në komitetin WAAC, pjesërisht për shkak të natyrës moderniste të punës së tij dhe pjesërisht sepse RAF donte

që artistët WAAC të përqendroheshin në krijimin e portreteve të pilotëve të tyre dhe të ekuipazhit.

Gjatë Luftës së Dytë Botërore, megjithëse vuante nga një gjendje astmatike kërcënuese për jetën, ai prodhoi dy seri përshkrimesh antropomorlike të avionëve, përpara se të krijonte një sërë peizazhesh, të pasura me simbolikë, me imazhe të forta mistike. Këto vepra janë në thelb ndër veprat më të njohura të asaj periudhe.

Nash ishte gjithashtu një ilustrues i shkëlqyer librash dhe dizenoi grupe, pëlhura dhe postera. Në dhjetë ditët e fundit të jetës së tij, Nash u kthye në Dorset dhe vizitoi Swanage, Corfe, Worth Matravers dhe Kimmeridge Bay.

Nash vdiq në gjumë nga dështimi i zemrës, si rezultat i astmës së tij afatgjatë, më 11 korrik 1946, në Boscombe në Hampshire (tani Dorset). Ai është varrosur në oborrin e kishës së Shën Mërisë së Virgjëreshës - Langley në Buckinghamshire (tani Berkshire). Mbi varrin e tij ishte vendosur gdhendja egjiptiane në gur e një skifter, të cilën Nash e pikturoi në një peizazh ëndrrash. Një ekspozitë dhe koncert përkujtimor për Nash u mbajt në Galerinë “Tate” në mars të vitit 1948, ku mori pjesë mbretëresha e atëhershme Elizabeth.

Mr. Trajçe Çatmov

„Stalingrad“

Filmi “Stalingrad” i vitit 1993 me regji të Josef Willsmeier paraqet perspektivën gjermane mbi një nga betejat më brutale të zhvilluara ndonjëherë në Luftën e Dytë Botërore, Betejën e Stalingradit. Ky film është edhe një lloj dëshmie e kapaciteteve filmike mbi mesataren e Gjermanisë.

Filmi “Stalingrad” fokusohet në pesë personazhe. Katër prej tyre tashmë e kanë ndier zjarrin e Luftës së Dytë Botërore, domethënë kanë luftuar në betejën e parë në El Alamein dhe së shpejti do të përballen me një betejë të re, më të tmerrshme, një nga betejat më të përgjakshme gjatë Luftës së Dytë Botërore - Beteja e Stalingradit, e cila zgjati nga 17 korriku deri më 2 shkurt 1942.

Në fillim të filmit, ne njihemi me katër protagonistët që luftuan në Betejën e El Alamein: Fritz Reiser, Manfred Rohleder-Rollo, Gege Heinz dhe Otto. I takojmë në gjendje të pasluftës, disa prej tyre të plagosur por ende të shkujdesur në brigjet e Italisë, duke luajtur letra, duke flirtuar me vajza, duke qeshur. Së shpejti dinamika e filmit ndryshon dhe ata vendosen në atmosferën më serioze të trenit që të çon në tmerrin e paparë më parë, pra drejtohen drejtpërdrejt në Frontin Lindor. Ata nuk e kanë idenë se

ku po shkojnë dhe pse, e dinë vetëm se “Fyhreri” e konsideron vendimtare për atdheun e tyre, Gjermaninë dhe u takon atyre t’i besojnë dhe ta ndjekin. Megjithatë, disa prej tyre kanë disa dyshime për Ky është një vendim që u është dhënë nga eprorët.

Në tren, ata takojnë oficerin e tyre të ri, Hans von Wietzland, protagonistin e pestë të historisë. Ai nuk është i plagosur si shumica, sepse nuk ka luftuar kurrë në jetë, pra nuk ka luftuar dhe për shkak të kësaj menjëherë shfaqet një kufi mes tyre dhe tij. Protagonistët e tjerë nuk e konsiderojnë atë pjesë të grupit, si “të tyren”. Kur zbresin nga treni në Stalingrad, përballen me kaos total, me shumë ushtarë të plagosur rëndë në betejë. Regjisori Josef Wilsmaier ka kapur me mjeshtëri efektin realist të betejës dhe, duke parë filmin, ndihemi sikur po lëvizim vetë në fushën e betejës dhe sikur po marrim një pasqyrë të drejtpërdrejtë se si rrodhën gjërat në fushën e betejës në Stalingrad.

Ushtari gjerman – nazist apo vetëm edhe një marionetë e fuqive të mëdha ushtarake?

Shumica e oficerëve gjermanë në Stalingrad janë nazistë mizorë dhe trajtimi i tyre ndaj të burgosurve rusë është mizor dhe i tmerrshëm. Mirëpo,

Vitzland, me kalimin e kohës, është treguar një person shumë i denjë dhe human dhe nuk toleron dhunën dhe mizorinë e pajustificuar, për këtë arsye bie në konflikt me eprorët e tij për këtë çështje. Ai mund të jetë i papërvojë ushtarakisht, por ai ka një karakter të fortë dhe vendimet e tij ushtarake e dëshmojnë veten të denjë për pozicionin e tij. Vartësit e tij, të cilët më parë ishin dyshues ndaj tij, fillojnë të zhvillojnë respekt të madh për të. Personazhi më i tmerrshëm në film është majori përdhunues, i cili me lakmi mbledh furnizime ushtarake për vete dhe jeton në luks me një vajzë ruse të kapur të quajtur Irina, ndërsa ushtarë të tjerë gjermanë dhe rusë vdesin nga uria në të ftohtë. Kjo vajzë e kapur, ndryshe nga civilët e tjerë rusë, punon si spiune ruse dhe është emancipuar. Përveç gjuhës ruse, ai flet rrjedhshëm edhe gjuhën gjermane. Kur Vitzland e gjen, ajo i lutet që t’i marrë jetën. Është qëndrimi i Vitzland ndaj saj, pasi ai e liron dhe më pas lëshon një urdhër kundër përdhunimit të saj, duke i ofruar strehë dhe ushqim, ai që flet për humanizmin dhe humanizmin e tij, edhe në mes të luftës kur njerëzit nuk duken më si njerëz, kur ata humbasin idealet e tyre dhe nuk janë ushtarë të vertete dhe njekohesisht kane ndryshuar aq shume

per njerëzit ne shtepi sa nuk duan te kthehen, ndaj disa prej tyre presin gjakftohte te vriten. Skena e përleshjes në tunel, ku protagonistët nuk e gjejnë dot rrugën, simbolizon në mënyrë të përsosur luftën si një vend errësire, si një tunel pa dalje, dhe errësira pasohet nga errësira përsëri, ku askush nuk i përket askund dhe të gjithë personazhet sundohen nga errësira. Këtu, në tunel, janë të gjithë: palët ndërluftuese, civilët, protagonistët, dhe për herë të parë këtu takojmë edhe vajzën spiune, e cila i lidh të dy palët me origjinën e saj të përzier - është gjysmë gjermane, gjysmë ruse. ndonëse në fillim ajo zgjedh anën e rusëve dhe më pas përpiket t'i shpëtojë tmerrit të luftës. Fatkeqësisht, në fund ajo pushkatohet. Në fund të filmit, të gjithë protagonistët përpiqen të dezertojnë dhe njëri prej tyre (Otto), duke qeshur me të madhe me palogjikshmërinë e luftës, i merr jetën.

Dimri si armë ushtarake

Edhe kushtet e motit në Stalingrad përfaqësojnë një element tjetër, një armë tjetër, që luan një rol të madh në fitoren e rusëve ndaj gjermanëve, dhe kështu kjo betejë përfaqëson një nga llogaritjet më të gabuara të Hitlerit. Rusia në dimër është një nga vendet më të ftohta në Tokë. Kudo ka borë, akull, ngadalësi, erëra të ftohta që sjellin dëshpërim të njerëzit dhe para ekranit sikur po shikojmë erën e vdekjes. Edhe ata që arritën t'i shpëtonin plumbit të luftës u likuiduan më vonë nga i ftohti

vdekjeprurës, diçka që u ndodh të dy protagonistëve tanë në fund të filmit. Regjisori i filmit, Wissmeier, përdor shpesh mjetin artistik të kontrastit për të intensifikuar efektet e skenave, kështu që në skenën e fundit një nga protagonistët e mbijetuar, ndërsa flet me shokun e tij të ngrirë për nxehtësinë në shkretëtirën ku ai luftoi, duke parë. në madhësinë e yjeve që mund të shiheshin qartë dhe të shndritshëm, të paktën nga afër, gjithashtu vdesin ngadalë, duke ngrirë nën qiellin bosh të zymtë të Rusisë së dimrit.

Më shumë se një milion njerëz kanë humbur jetën në Betejën e Stalingradit: në luftime, nga uria ose nga ngrirja: rusë, rumunë, italianë, hungarezë dhe gjermanë; 260,000 ushtarë gjermanë vdiqën, 91,000 u kapën dhe vetëm 6,000 u kthyen në shtëpi.

Duke u fokusuar ekskluzivisht në pesë personazhe, Stalingrad është një film shumë intim dhe emocional dhe kemi

ndjenjën se i njohim këta njerëz dhe kujdesemi për ta dhe se ata janë mbi të gjitha njerëz me të gjitha dobësitë, të metat dhe virtytet e tyre, jo ushtarë të zakonshëm. Ata nuk janë heronj. Ata janë njerëz të mbërthyer në një nga tragjeditë më të mëdha të Luftës së Dytë Botërore, betejën që mori më shumë viktima, përfshirë edhe protagonistët tanë në këtë betejë të Stalingradit. Për shkak të humanizimit të suksesshëm të ushtarit të zakonshëm gjerman "të bindur" dhe portretizimit real të perspektivës gjermane në Luftën e Dytë Botërore, filmi ka një rëndësi të madhe për historinë e filmave të luftës. Ai fitoi me meritë çmimet e filmit bavarez për prodhimin më të mirë, kinematografinë dhe montazhin dhe mbetet i kujtuar si një nga filmat më të rëndësishëm të luftës së kinemasë gjermane.

Kristina Trajanovska

Regjia: Joseph Vilsmaier

Rolet: Dominique Horwitz, Thomas Kretschmann, Jochen Nickel, Sebastian Rudolph, Sylvester Groth, Martin Benrath, Dana Vavrova

Skenari: Jurgen Buscher, Johannes Heide

Kinematografia: Rolf Greim, Klaus Moderegger, Peter Von Haller

Muzika: Norbert Jurgen Schneider, Martin Grassi

Montazhi: Hannes Nikel

Viti: 21 janar 1993

Vendi: Gjermania

Kohëzgjatja: 134 minuta

Manastiri mesjetar në Karadak

Manastiri “Shën Nikita” është një manastir mesjetar që ndodhet në afërsi të Karadaku të Shkupit, 15 kilometra në veriperëndim të qytetit, midis fshatrave Banjani, Çuçer dhe Gornjan.

Në këtë pjesë të Shkupit ka shumë manastire, ndër të cilat është manastiri “Shën Nikita”, i cili konsiderohet më i vjetri. Ky manastir është ndërtuar nga mbreti Milutin në fillim të shekullit të XIV, në stilin tipik të arkitekturës bizantine, stil mesjetar.

Manastiri është shpallur “monument i kulturës” dhe është nën mbrojtjen e Institutit për mbrojtjen e monumenteve të qytetit të Shkupit.

Brenda kishës janë pikturuar afreske, të cilat përshkruajnë në mënyrë të përsosur mënyrën e pikturimit bizantin, si dhe ka pjesë dhe incidente nga Bibla.

Brenda manastirit ndodhet një gur, nën të cilin janë eshtrat e shenjtja të Shën Nikitës dhe ky gur mendohet se është gur i shenjtë dhe në popull besohet se kushdo që shkelte mbi gur, falej dhe kryente ritualin, shenjtori e ndihmoi që t'i hiqej dhimbja ose u gjet një zgjidhje për vuajtjet e tyre.

Për gurin mrekullibërës në manastir dhe fuqinë e tij shëruese është dëgjuar prej kohësh. Vendasit thonë se shumë njerëz nga Maqedonia, por edhe të huaj, i çon rruga pikërisht këtu. Shpëtimin për vuajtjet

e tyre e shohin te guri, por vendasit shpjegojnë se shërimi nuk vjen nga guri, por nga kockat e shenjtja të shëruesit, Shën Nikitës.

Hyrja në oborrin e manastirit bëhet përmes një porte druri. Oborri përdoret kryesisht nga vizitorët e kishës gjatë riteve, por ka edhe akomodime ku mund të kaloni natën. Gjithashtu, të rinjtë mblidhen në oborrin e manastirit dhe shpesh shkojnë në piknik. Kur viziton manastirin, njeriu ndjen paqe, qetësi dhe heshtje.

Manastiri „Shën Nikita“ në Karadakun e Shkupit paraqet një vend magjepsës dhe një vend ku njeriu mund të gjej shërim.

Kristina Ilievska

tar "Shën Nikita" un e Shkupit

